[begin WV] Thuys d*er* fortun*en* [xylografisch in rood] [A1r]
En*de* dat huys der doot. En*de* die .x. oudtheden des menschen
En*de* hoe dye mensche ghestelt is va*n* binne*n*. En*de* dat hooft
mett*en* .x. sinne*n* des mensche*n* Die .iii. deelen der lucht mette*n*
vierighe*n* i*m*pressie*n*. Die .iiij. co*m*plexien. en*de* dit al met figue-
ren. En*de* hoe he*m* elck regiere*n* sal van eete*n* en*de* drincken. etc.
[hsn: Vrouwe Fortuna met pijl en rad geflankeerd door Geluck en Ongheluck. Geluck strooit geldstukken voor de rijken; Ongheluck strooit stenen voor de armen]
[hsn. Buste man] [A1v]
[hsn. cirkel met windrichtingen: sut sut osten – westen – nort osten – nort nort oste*n* – norden – sut sut weste*n* – osten wint – sut osten – sut westen – nort nort weste*n* – suden – nort westen] [einde WV]

Prologhe. [A2r]
O M te schuwe*n* die sware mela*n*colie*n* de [die] grof bloet
genereren, en*de* dicwil namaels brengen in grote
siecten / en*de* om and*er* clapperie*n* te schuwe*n*, so is hier gheor
dineert dit boecxke*n*. al vallet somtijts waer / men sal
daerin niet te vast gelou*en*. Al comet zo*m*tijts alsoe dat dit
geschiet doer die toeneyge*n*the*it* d*er* mensche*n* / welcke comt
doer dat regieren d*er* planete*n* / die de*n* mensche*n* gheuen toe
neygentheyt / maer ghee*n* nootsakelijcheyt. ¶ Als ghi
wilt u auo*n*tuere suecke*n* i*n* dit boeck / so suldi i*n* dese voer
gestelde*n* cirkel de*n* man draye*n* bute*n* dat boeck / en*de* hi
sal u metter hant wijsen op een vande*n* .xij. winde*n* dye in
den cirkel staen. als ghi dan siet wat wint dat die ha*n*t
wijset / da*n* suldi den wint inde*n* boeck suecke*n* / en*de* die wi*n*t
sal u dan voort an wisen tot een vande*n* .xij. tekene*n* / en*de*
dat teken sal u wijsen tot een vande*n* .xij. maende*n* / e*nde*
die maent sal u wisen tot een vand*en* .xij. vrouwen / en*de*
die vrouwe sal wisen tot een vande*n* .xij. meesters En*de*
die meesters sullen u segghen van uwer auo*n*tueren.
En*de* na de*n* meesters suldi vinde*n* veel goed*er* leeringhen
Ten yerste*n* van die duecht en*de* onduecht d*er* winden Va*n*
die .xij. teken des hemels. Vande*n* .xij. maende*n* / hoe he*m*
de mensche regiere*n* sal in elcker maent va*n* eten en*de* dri*n*c
ke*n* om te behoude*n* de gesontheyt. Dan va*n* thuys d*er* for
tune*n* Dan vande*n* .vij. planete*n*. en*de* va*n*de*n* .iiij. complexie*n*.[1]

[1] WV: 'Dit boecxke*n* is gheordineert om dye me- | lancolie te verdriuen die dicwil den mensche | siecte maect en*de* om clapperie te scuwen | Al vallet somtijts waer doer influencie | der planeten die de*n* mensche*n* gheuen toe- | neygentheit en*de* gheen noodsakelijcheit | Daer om en salment niet vast ghelou*en*. Wildi hierin u | auontuere soecke*n* / so suldi va*n* bute*n* draie*n* dat ma*n*neke*n* va*n* | binnen / en*de* dat sal u metter hant wijsen ee*n* vande*n* .xij. win | den die inde*n* cirkel staen. En*de* als ghi siet wat wint u dye | hant wijst / dan soect de*n* wint in dit boeck / en*de* die wint sal | u voort wijsen aen een vande*n* .xij. teyken / ende dat teyken | sal u seynden an een | vande*n* .xij. maende*n* / en*de* die sal u seyn- | de*n* tot een vande*n* .xij. vrouwe*n* / en*de* die sal u seynde*n* an een | vande*n* .xij. meesters / die u dan wat va*n* uwer auontuere*n* | sal segghe*n*. En*de* na die meesters volghe*n* veel scone leerin- |ghen. Eerst van die duecht en*de* onduecht der winde*n*. Va*n* | die .xij. maende*n* / hoe he*m* die mensche regiere*n* sal in elcker | maent van eeten en*de* drincke*n* om zijn ghesontheyt te on- | derhouden. Van dat huys der fortune*n* nae die influen | cie der hemelscher teykenen. Van die .x.outheyden des | menschen. Dan van

[hsn: oostenwind] **Hier volgen die .xij. winde*n*.**

Oosten Wint.

Gaet tot Libra dat teken zo*n*
der versaghen,
Wilt hem na uwer auo*n*tue
ren vraghen

Noort noort oost [in rood] [hs: windrichting] [A2v]

Ghaet tot Gemini si staen
te samen
Hoort wat si segghen tot u
wer vramen

Suyden vint [wind] [hs: windrichting]

Gaet totten Scorpoen [Schorpioen] en*de*
wilt hem spreken
Ende vraghet hem wat u
sal gebreken

Suytsuyt oost [hs: windrichting]

Gaet tot Sagittarius en*de*
wilt hem wel verstaen
Hi sal u antwoorden na u
vermaen

Noorden wint [hs: windrichting]

Gaet tot Leo ende wilt he*m*
vraghen,
Na uwer auentueren son
der versaghen

[hs: windrichting] Noort oost [A3r]

Ghaet tot Taurus hy is se
re stuere
Vraghet he*m* wat van uwer
auontuere

[hs: windrichting] Noort west

Virgo dye ionffrouwe si is
seer lustich,

---

die drie deele*n* der lucht metten vie- | righen brande*n* inder lucht. Dan van die vier co*m*plexien | Alsmen in dye badtstoue sal ghaen. Alsmen bloet laten | sal ende noch veel meer ander leeringhen. etc.

Vraghet[2] haer met moede
rustich

[hs: windrichting] Westen wint

Sprect met Aquarius
hy staet om ghieten
Vraghet he*m* wat auentue
ren ghi sult ghenieten.

[hs: windrichting] Suyt oost

Ghaet tot Cancer volget
sinen raet
Wilt hem vraghen waer
voer u te sorghen staet

Suyt west. [hs: windrichting] [A3v]

Ghaet tot Pisces die visscen
zijn ghenaemt
Om u te antwoorde*n* hy hem
niet en schaemt[3]

Suyt Suyt west [hs: windrichting]

Gaet tot Capricorn*us* die seer
snel schijnt[4]
Vraecht hem oft u ghelucke
verdwijnt.

Noort noort west [hs: windrichting]

Ghaet tot Aries hi is een
luchtken rapen
Hy sal u wel antwoorden hi
ghaet onder die scapen

¶ Hier volge*n* die .xij. teken

Capricornus [hs: sterrenbeeld Steenbok]

Gaet tot December hi sit bi
den viere
Vraghet hem van uwer for
tunen maniere[5]

---

[2] JvD: 'Vrageht'
[3] WV: Gaet tot he*m* vraghe*n* onbeschaemt
[4] WV: Vraecht Capricorn*us* si is seer snel | Oft u auontuere sal zijn oeck fel JB: Oft u auontuere u sal zijn rebel
[5] WV: Vraghet hem nae u manier. JB: Vraecht hem nae der fortunen manier.

[hs: sterrenbeeld Waterman] Aquarius [A4r]

Ghaet tot Ianuari*us* hy is se
re stuere
Vraghet he*m* wat van uwer
auontuere

[hs: sterrenbeeld Vissen] Pisces

Ghaet tot Februarius hi is
van suinters ghesellen
Op uwer vraghen sal hy u
veel vertellen.[6]

[hs: sterrenbeeld Kreeft] Cancer Kreeft

Sprect metten Merte siet
wat hy doet
Vraghet he*m* wat auentue
ren ghi hebben moet[7]

[hs: sterrenbeeld Stier] Taurus die Stier

Ghaet totte*n* April volget
sinen raet
Wilt hem vraghen waer
voer u te sorghen staet[8]

Gemini [hs: sterrenbeeld Tweeling] [A4v]

Ghaet totten Mey als dye
bloemkens spruten
Om u te antwoorden comt
hi wten[9]

[begin WV] Aries

Siet Junius als dye son
ne schijnt
Vraecht oft u gheluck verdwijnt[10] [einde WV]

Leo die Leuwe [hs: sterrenbeeld Leeuw]

---

[6] WV: Februarius is cout ende fel | U auontuere sal hi segghen wel. JB: Februarius is cout / en daertoe fel | U auontuere sal hi u segghen wel

[7] WV: Vraecht den Merte wat goet | Dijn auontuere hebben moet JB: Vraecht den merte / watterley goet. | Dijn auontuere ooc hebben moet.

[8] WV: Vraghet he*m* vander fortune*n* graet JB: Vraght hem na der fortunen graet.

[9] WV: Inde*n* Meye die bloemke*n*s sprute*n* | Hi sal u vraghen wel ontsluten

[10] JvD: Cancer oft Kreeft [hs: sterrenbeeld Ram] Gaet tot Junius als dye sonne schijnt | Vraecht hem oft u ghelucke verdwijnt JB: Siet Junius, als dye sonne schijnt | Vraecht hem oft u ghelucke verdwijnt

Ghaet tot Iulius hi wil dat
hoy mayen
Hi sal u wel antwoorden wil
die wint wat wayen.[11]

Virgo die ionffrou [hs: sterrenbeeld Maagd]

Gaet tot Augustus hy geeft
rijpe peren
Hy sal u wel segghen wat u
mach deren

[hs: sterrenbeeld Weegschaal] Libra die waghe [B1r]
Gaet tot September wilt
he*m* seggen u deren,
Hi geeft appele*n* / cawoor-
den ende peeren.[12]

[hs: sterrenbeeld Schorpioen] Scorpio

Gaet tot October hi schi*n*c
ket den nyeuwen most
En*de* gebraet van swijnen
hebdi des lost[13]

[hs: sterrenbeeld Boogschutter] Sagittari*us* die scutter

Gaet tot Nouember hy
is seer wel bekant
Hi brenghet den scarpen
winter int lant[14]

Hier na volgen de .xij.
maenden des iaers

[hs: bakker bakt] December
Ghaet tot Bersabea al nu
ter stadt vliet
Si is haer schoon wascen
de in dat badt siet[15]

[hs: echtpaar aan tafel] Ianuarius
Ghaet tot Meduse. si is

[11] WV: Julius sal dat hoy mayen | Hi sal op u vraghen wel payen.
[12] WV: Segghet September al u deren. | Hi gheeft appelen totten peren JB: Segghet September al u deeren | Hi gheeft u appelen / druven / en peren; cawoorden: pompoen MNW op 'cauwoerde'
[13] WV: October schinct de*n* nieuwe*n* most | Hi sal spreken nae uwen lost.
[14] WV: Hi brengt de*n* coude*n* winter int la*n*t.
[15] WV: Gaet tot Bersabea vraghen wat | Daer si nu sidt in dat badt JB: Gaet tot Bersabea / vraghen wat. | Daer si bider fonteynen int badt

sachtmoedich
Si sal u seggen sidi voer
spoedich[16]

[hs: man bij het haardvuur] Februari*us*. [B1v]

Gaet tot Thijsbe dye dat
swaert ghestelt heeft
Opt herte / ende doer liefde
ghequelt sneeft.[17]

[hs: man knot bomen] Meerte

Gaet tot Dalida si bedrie-
get Sampson de*n* bouwen
Si is een wijff vol ontrou-
wen[18]

[hs: man snoeit bomen] April

Gaet tot Funesta, die met-
te*n* oude*n* ma*n* doet hare*n* wille
Om haer vrientscap te hou
den sonder gheschille.[19]

[hs: minnend paar op bank] Meye

Ghi meyskens wildi u n*iet*
laten ghenaken
Galathea sal u segghen
haerder dochter wrake[20]

[hs:boer ploegt land] Junius

Gaet tot van Medea dye
van Jason bedroghen is
Hoert haer spreken en*de* siet
oft al gheloghen is[21]

[hs: boer met zeis] Iulius [B2r]

Ghaet tot Lucresia wilt u
spoeden gaen,

---

[16] WV: Medusa si is sachtmoedich |Om u te segghe*n* sidi voerspoedich JB: Gaet bi Medusa / si is sachtmodich | Om u te segghen / sidy voorspoedich
[17] WV: Vraghet Tisbe die haer doot | Doer der rasender minnen stoot JB:vraget Thisbe / die haer seluen doot | Door der rasender minnen stoot
[18] WV Dalida dye Sampson bedriecht | Vraecht haer oft si niet en liecht.
[19] WV: Vraecht Funesta die nu berijdt | Den oude*n* wisen / de*n* si n*iet* en v*er*mijdt JB: Vraghet Funesta / die wil berijden | Die eerst wijs was / voor dien tijden
[20] WV: Ghi meeskens laet u ghenaken | Gaet tot Galathea si sal u segghen haerder dochter wraken. JB: Ghi meeskens laet u ghenaken | Gaet tot Galathea sonder slaken | Si sal u segghen haerder dochter wraken
[21] WV: Hoort Medea dye Jason bedroech | Besiet oft si u oeck loech

Si wilt haer seluen doden
met groter o*n*uroeden saen[22]

[hs: boer maait graan] Augustus

Gaet tot Sandrijn. want
si heeft haer lief verloren
Si is goedertieren wilt haer
sprake aenhoren[23]

[hs: boer zaait in] September

Wildy wat vreemts gaen
sien
Gaet tot Schoon Bedroch
onder vlien.[24]

[hs: man perst druiven] October
Ghaet tot Proserpina siet
waer si gheraect was
Als si van Pluto der helle*n*
coninc ontschaect was[25]

[hs: man doodt varken] Nouember
Gaet tot Blancefloer si sit
nu vruechdelijck
Aenhoert haer sprake wa*n*t
si is va*n* woerde*n* duechdelijc.[26]

[Hier volgen die .xij. vrouwen][27]
[hsn: man en vrouw] [B2v]

Blancefleur
¶ Mij*n* lief is vri*e*ndelic hi o*m*helst / hi cust mi
Waer bi in[28] liefde o*n*steken sijn mijn sinnen
Om bi he*m* te sijn oec seer dat lust mi
Om sijn liefde al gheheel te volkinnen.
Gaet tot Auicenna hy sal u ghewagen
waer den sinnen haect ten seluen dagen

[hsn: vrouw met uil] [B3r]

---

[22] WV: Wilt tot Lucresia lopen saen | Si wil haer seluen doden ghaen JB: Wilt tot Lucresia lopen saen | Si wilt metter doot becopen gaen
[23] WV: Sandrijn heeft haer lief verloren | Wilt haer suete sprake aenhoren.
[24] Wildi wat vreemts gaen horen | Loopt tot schoo*n*bedroch sijnd*er* tore*n*. JB: Wildi wat vremts ghaen horen. | Gaet tot schoonbedroch sonder toren
[25] Proserpine siet waerse raecte | Vraechder wat fortune*n* maecte.
[26] Vraecht blancefluer vruechdelijc | Hoort haer spreken duechdelijck.
[27] Opschrift ingevoegd op basis van JB 1531
[28] Ingevoegd op basis van WV 1522

Sandrijne
¶ Ic meende nu een valck hebbe*n* gehadt
Mer tis worden een wle in die stadt
Gaet tot Lichtuoet hi heeft bescreuen
Om dat hi u antwoerde soude gheuen.[29]

[hsn: vrouw met muziekinstrument en zot] [B3v]

Medea
Metten sot ben ic so seer verhanghen
Hi laet mi niet spreke*n* een wijslick woort
Mer totten Scaker wilt haestelijc ga*n*ge*n*
Daer hi by sijn armoruesken sidt in een
minlick accoort[30]

[hsn: vrouw steekt zwaard in borst] [B4r]

Lucresia.
Ic die vol desperatie ben o*m* mij*n* eere v*er*lore*n*
Stelle mi selv*en* ter doot, soe mach m*en* horen
Gaet tot Mesue hi sal wel weten
Van u auontueren ende secreten.[31]

[hsn: vrouw knipt haar van man] [B4v]

Dalida
Wacht u ghi io*n*gers va*n* bedroch d*er* vrouwen
Wilt dit exe*m*pel va*n* Sa*m*pson ae*n*scouwe*n*
Al was hi io*n*c / schoon / rijc / sterc / ongelogen
Nochtan was hi so deerlick bedroghen
Gaet tot Pegasiu*m* hi sal u seggen wond*er*
Va*n* uwer auo*n*tuere*n* goet en*de* quaet bisond*er*[32]

[hsn: vrouw valt in zwaard: Thisbe] [C1r]
Funesta
Siet hoe de wise mannen inder vrouwe*n*
bedwanck sijn
Merct dit exe*m*pel latet in u danck sijn
En*de* totte*n* ouden dasaert nu lichtelijc vliet
Hi sal u segghe*n* va*n* uwer auo*n*tueren

---

[29] Sandrijn | Ick meende een valck hebben ghehadt | Mer tis worden een wle in die stadt | Gaet tot lichtuoet hi heeft bescreuen | om u antwoordt te gheuen
[30] Metten sot ben ick belent | hi en laet mi een voort niet spreken | Mer bi Virgilium gaet omtrent | Daer hi in die mande sidt versteken.
[31] JvD: 'aunntueren' WV: Ick desperaet al om mijn eere | Mi selue ter doot versere. | Hoort na Mesue hi sal wel weten | Van uwer auontuere*n* secreten.
JB: Verforst ben ic / mijn eere verloos ick | Dies voor dleven / die doot verkoos ick | Gaet tot Mesue / en wilt u spoen | Hi sal dijn auontuere wel ontdoen
[32] Tekst WV: Ansiet Sa*m*pzo*n* / wacht u va*n* vrouwe*n* | Al was hi sterc / schoen / rijc / in trouwe*n*.
Was hi nochta*n*s deerlijc bedroghen | Gaet totte*n* Scaker al vier zij*n* oghe*n*

een goet bediet[33]

[hsn: vrouw met bloem] [C1v]

Medusa
Sij*n* u sinne*n* beco*m*mert met ee*n* bloe*m*k*en* reij*n*
Bedwi*n*ct u selue*n* / daer isser meer int pleij*n*
Gaet tot Moeyaert o*m* he*m* te spreke*n* certeij*n*
Hi sal u segge*n* van uwer auo*n*tueren greyn.[34]

[hsn: vrouwelijk geraamte met schep en schedel; banderolle 'Respice finem'] [C2r]

Schoonbedroch
Siet hoe yent hoe schone ic mi v*er*thone
maer al mij*n* scoonh*eit* is n*iet* weert ee*n* bone
Wa*n*t bened*en* is mi dleuen ontwayt
Gaet tot Eol*us* die metten winde drayt[35]

[begin WV] Thisbe
Siet mi van liefden deerlijc ontstelt
En wilt so niet van liefden quelen.
Leent liever een broot ende willet helen
Gaet tot Mercurius met Paris verselt.[36] [einde WV]

[hsn: badende vrouw met bediende; man in venster] [C3r]
Barsabea.
Wacht u gesichte het can wond*er* brouwe*n*
Onmanierlic gesicht bracht Dauid in benouwe*n*
Gaet tot Tholome*us*[37] hi sal o*n*gelogen
Va*n* uwer auo*n*tuer*en* u veel seggen mogen[38]

[hsn: uitgedoste vrouw met bloem in haar hand] [C3v]
Proserpina
O ghi io*n*gers siet waer ghi u sinne*n* slaet.
Al zij*n* die vrouwe*n* scoo*n* / si zijn sduuels nette*n*
Si zij*n* dicwil licht en*de* naye*n* hare*n* naet
Si spreken[39] suetelijc als dobbeletten

---

[33] WV: Siet hoe die wijse int bedwanck is | Der vrouwen dat fel en stranck is | Totte*n* oude*n* minnaer wilt lopen nu | Der auontuere*n* sal hi ontknope*n* u.
[34] WV: Sidi vermutst op een vrouke*n* reyn | De*n*ct dat veel bloe*m*kens wassen int pley*n* | En*de* maect dattu rustelijc ghestelt zijt | Sprect Moyaert daer hi tgelt vrijt
[35] WV: Siet hoe yent ic mi bouen verthone | Tis al niet waert een bone | Dat leven is mi van onder ontlope**n** | Eolus sal u auontuere ontknopen
[36] JvD: Dalida. Wacht u ghiij*on*gers va*n* bedroch d*er* vrouw*en* | Wilt doch dexe*m*pel va*n* Sampson ae*n*schouwe*n* Al was hi scho*on* / rijck / sterck ongheloghen | Nochtans was hi so deerlijc bedroghen | D*us* gaet tot Pegasi*um* hi sal u segge*n* wonder | Va*n* uwer auo*n*tuere wattet sal zij*n* bisonder JB: Siet mi van liefden so deerlic quelen. | Ghi meeskens, wilt so niet zijn ontstelt | Leent liever een broot, en willet helen | Gaet tot Mercurius met Parijs verselt.
[37] In druk JvD doorgekrast.
[38] WV: Tghesichte can wond*er* brouwe*n* | Het bracht Dauid int benouwe*n* | Gaet tot Aueroys / hi sal o*n*gelogen | Va*n* u auontuere wel segge*n* moge*n*.
[39] JvD: 'sprke*n*'

Maer gaet tot Hali hi is goet om horen
Hi sal va*n* uwer auontuere wel sporen.[40]

[hsn: vrouw met stok en hond; banderolle 'Latet been'] [C4r]

Galathea.
Der gode*n* wrake heeft v*er*keert in ee*n* hont
Mij*n* docht*er* wene*n*de / o*m*dat si ee*n* io*n*gelinck
Liet steru*en* door haer liefde gewont
Dus ghi meeske*n*s wacht u voor alle di*n*ck,
D*at* ghi de wrake o*n*tgaet en*de* niema*n*t doot
Maer weest barmhertich alst is noot
En*de* gaet tot Edelaert hi sal u leeren
Wat auo*n*tuere tuwaerts sal keeren[41]

[Hier na volgen de .xij. meesters][42]

[hsn: oudere man knielt bij jongeman voor fontijn] [C4v]

Mercurius
Is u teeken Pisces dats ghenoechlick
Daer af te spreken is gheuoechlick
Wilt na mi horen / wilt vrolic en stil sijn
Dauo*n*tuere ter kuere sal wel u wil sijn
Al wil u tongheluc somtijts co*n*trarieren[43]
Dat gheluck salt weder remedieren
¶ Ghi sult selde*n* sieck sijn / en*de* langhe ghesont sijn [D1r]
En*de* sterck van lijue / laet vruecht ter stont sijn
Laet melancolie wech wilt nae goet haken[44]
Want ghi sult wel gerne willen eten en*de* drincken
Ghi sult geerne u dingen met eren willen make*n*
Daer om suldi aen financie en*de* ongeluc geraken[45]
Ghi wilt eerlic ghecleet sijn bouen staten,
ghi sult dicwil maeltiden houden sonder maten
U wijf sal willen ghelijc haer gebueren gecleet zij*n*
Met voeyers / met riemen en*de* met ringhen
Al soudme*n* lortsen en borgen of ghi sout geueet zij*n*
En*de* int leste ruymen e*nde* met bedroch beleet sijn.[46]
Ghi sult dicwil scade aen u goet liden

---

[40] WV: Al sijnd*er* vrouke*n*s fier van gelate | Suetelijc sprek*en*de als goddinne*n* | Sijt vroet ende leeft bi mate | oft si souden u leyden binnen | Nu gaet tot Hali hi sal u kinne*n*
[41] Mij*n* dochter is v*er*keert in een hont | Om datse een io*n*gelic van liefden gewo*n*t. | Liet steru*en* / soe die poete*n* scriuen | O meeskens wacht u der wrake*n* | Gaet tot Edelaert hoort zijn spraken.
[42] Opschrift ngevoegd op basis van JB 1531
[43] JB: Al wil u ongeluc zomtijts fortseren
[44] WV: Sterck van liue / dus wter herten gront | Werpt melancholie en wilt nae goet haken | Ghi wilt eeten / drincke*n* / en*de* goet chier make*n*
[45] WV: Daer bi suldi financien moeten useeren; JB Daerom moet ghi financie useeren
[46] WV: Ghi wilt chierlijc ghecleet gaen bouen staet | Grote maeltijden houdi sonder maet | Twijf wil als haer ghebueren ghecleet gaen | Al soument / lortsen / borghen / het moet ghereet staen | Si moet ghevoeyert / gheriemt / gherinct ghaen | Dan moetmen ruymen / en laten alle dinck staen

Oec suldi ghetrou sijn dies suldy verbliden
Des suldi vinden, die u druck en smerten
Sullen helpen dragen en*de* bistant ter noot doen
Als vrienden vercoren / hulp totter doot doen
U sal geloont werde*n* u getrouheyt van herten
Dan suldi v*er*winnen die u den stoot doen[47]
Ghetrou / gestadich suldi sijn van binnen
Daer o*m* wacht u van vrouwen te minnen,
Die niet en begheren dan ghelt e*nde* vechten,
Si sijn schoon van woerden fier van ghelate
Si souden u maken tot armen state
Si souden u scheeren ende u borse slechten[48]
Wilt u seluen nu helpen met trouwe
Dient god / hebt van u sonden rouwe
En wilt doch om dat hoechste goet wercken
Dat gods rike / ende der hellen deruen
Da*n* sal u siele beschermt sijn ond*er* gods vlercken[49]

[hsn: man en vrouw aan tafel met zot met marot] [D1v]

Edelaert

Ick die sitte bi liefkens palen
Schenckende de*n* wijn in silvere*n* schalen
Op u vrage ta*n*twoerde*n* valt mi te swaer
Nochtans mach u wel seere verlinghen
Is Gemini u teke*n* / tgeluc wil in u dinge*n*
Mer' tgheluck des hemels is sond*er* vaer
Wat batet gheluc van ghelt oft goet
Men moetet laten tgeeft cleenen moet[50]
Nochtan suldi gheluckich in gesonth*eit* va*n* liue sijn[51] [D2r]
Selden sieck of cranck / mer houdt[52] die gheboden tien
En*de* nae u vermoghen suldi die sonden vlyen
In die kercke sal dicwils u bliuen sijn
U ghebet sal salich sijn om te sijn verhoren
Dus blijft volstandich / wilt na duechden sporen
En*de* dicwils sal u die duuel tempteren
Met woerde*n* / met wercke*n* / met oncuysch bestiere*n*

---

[47] WV: Schade suldi dicwil aen u goet lijden | Ghetrou sidi / dies suldi noch verblijden | Ghi sult noch vinden die u drukich smerte | Sullen helpen draghen / ende bistant ter noot doen | Als vrienden en maghen / hulp ter oot doen | Dan sal gheloont werden u ghetrouwich herte.
[48] WV: Ghestadich ghetrou sidi van sinnen | Daer om wacht u van vrouwen te minnen | Die niet en gheren dan bruysen en brassen | Al sijnse schoon van woerden / fier van ghelate | Si souden u scheren / u ghelt vertassen | Ende brenghen u soe tot soberen state |Want si en soecken eens mans profijt niet | Si scriuen met een dobbel crijt siet. JB: Want si soecken eens mans profijt niet | Si sullent u ontscriuen / met een dobbel crijt siet.
[49] WV: Wilt nu u seluen helpen ghetrouwich | Dient god / sijt van u sonden rouwich | En wilt om dat opperste goet doch wercken | Dat is om gods rijcke / ende des godlijcx solaes | Dan sal u siel beschermt sijn onder gods vlercken. Als dat lichaem is worden der wormen aes.
[50] Ick sitte verhuecht bi liefkens palen | Ic schencke de*n* wijn in siluere*n* schalen | U vraghe tantwoerde*n* is mi swaer | Nochtans macher u verlanghe*n* naer | Is Gemini u teyke*n* tgheluc wil v*er*stiuen | Tgeluc des hemels waer beter geriue*n* | Ghelt / rijcdom / dit moet al hier bliue*n*.
[51] 'sijn' ingevoegd op basis van WV 1522
[52] 'houdt'ingevoegd op basis van WV 1522

Mer ghi sult v*er*winnen ende god sal u eruen
In sijn glorie, als ghi sult steruen[53]
God sal u bi maten goet en*de* rijcheyt gheuen
Om dat ghi gods gheboden beseuen
Niet vergheten en soudt noch sijn minne fijn
Want veel suldi v*er*keren metter werelt en*de* leuen
Mer stil / redelick en*de* luttel va*n* woerden suldi sijn
Ghi sult sijn vast en*de* van herte*n* ghetrouwelic
Daer o*m* sal u god helpen, al staet u nouwelic
Al sidi in u ioncheyt onspoedich
Dat u dat ongheluck beuecht seer bouwelic
Als ghi comt int middel dijns leue*n*s of tot huwelic [houwelic]
So sal u rijcheyt aen comen oueruloedich[54]
Al seg ic va*n* mans die vrouwe*n* moete*n* oec geeert sijn
Bi dit scriue*n* moete*n* si oec gheleert sijn
Want uter vrouwe*n* lof wil ic niet verbeten sijn
want si oec sullen tot god ghekeert sijn
En*de* in dat hemels pryeel vermeert sijn
Aldus en mogen die vrouwen niet v*er*gheten sijn[55]

[hsn: jongeman met oude vrouw] [D2v]

Moyaert

Ic sidt bi mij*n* bemasselt berompelt lief
Mijn hert om tghelt haer verhief
Mer o*m* u te antwoerden is mi een druck
Want ghi meent te vangen sonder grief
Tgheluck e*nde* rijcdom soe ic besief
Na dat u teeken Aquari*us* bewijst i*n*t stuck
Tgheluc soude u mede sijn nae u behage*n*
mer u natuer is licht ghi wilt n*iet* v*er*drage*n*
Daer om loopt ghi dicwils achter lande [D3r]
Ghi verloopt u eere / ghi en acht gheen scande[56]
ghi speelt geerne mit teerlingen die u berouen

---

[53] WV: In ghesontheit sal u gheluck gheschien | Selde*n* sieck dus houdt gods ghebode*n* thien.| Ende nae u beste suldi die sonden vlien. | In die kercke suldi dicwil sijn ghespoert | U ghebeth sal salich sijn / ende verhoort | Volhert in duechden / ghi sult gheloont sijn | Die duuel u tempterende sal ghehoont sijn | Al werdi van hem ghequelt menichweruen | Ghi sult verwinnen / dan sal u god eruen | In sijn glorie / ghelouet vast. Want gods lijden / draecht den meesten last. | Want niemant en wert salich doer sijn eyghen werck | Tsi priester / monick / tsi leeck / oft clerck

[54] WV: God sal u bi maten goet gheuen | Om dat ghi ghedencken soudt sijnre minnen. | Ouervloet van goede / van god doet sneuen | Die werelt te hanteren maect verkeerde sinnen | Stil / redelijck / luttel suldi van woorden sijn / Ghetrou van herten / ende van goeden accoorden sijn. | God sal u helpen / wilt hem betrouwen | Al hebdi in u ioncheit veel drucs en rouwen | Om dat u dat ongheluck soe seere plaecht | Int middel dijns leuens als ghi int huwelijck claecht | Sal comen rijcheyt die armoede veriaecht |

[55] WV: Al scriue ic van mannen / die vrouwen oec meen ick | Soude ick die ongheleert laten / lazen neen ick | Die vrouwen en moghen oec niet vergheten sijn | Om dat si van troost ende goet van weten sijn | God moetse al in duechden leeren | Ende in dat hemels prieel vermeeren. |

[56] WV: Ick sidt hier bi mijn tandeloos lief | Om haer ghelt dat icse verhief | Om u tantwoerden is mi een druck | Wa*n*t ghi meent te vanghe*n* sonder grief | Tgheluck en*de* rijcdom / soe ic besief | Mer na dat Aquari*us* bewijst int stuck | So salt tgheluck / zijn na u behaghen | Mer licht sidi / en wilt niet verdrage*n* | Daero*m* loopt ghi dicwil achter lande | Ghi v*er*loopt u gheluck / tis u schande. |

Van u gelt / goet en*de* van u vijf sinnen
Als ghi dan verliest / tis wel te ghelouen
Dan en suldi God noch den duuel kinnen[57]
Mer al dul sult ghi achter straten lopen
En*de* uwer ouders goet suldi vercopen
ghi sult wel connen wercken ic seg u dat
En*de* veel ghelts daer mede suldi winnen plat
Mer onnuttelijck suldijt weder verdoen
Tsi vroech oft spade oft voer der noen
Aldus suldi iaghen dat gheluck vander hant[58]
Mer ghi sult vertrecken in een ander lant
Daer suldi vinden dat gheluck naer betamen
Oec suldi u lichteliken schamen
En*de* van sinnen suldi oec seer sachte sijn
Daer om sal u dicwils onghelijc gheschien[59]
En*de* luttel salt ghelt van v gheacht sijn,
Dus sal dat gheluck van u vlyen.
Oec suldi u ghelt onnuttelic met vuylen hoppen
Verteyren / en maken va*n* veel eyeren veel doppe*n*[60]
Siecte sal u somtijts comen bestrijden
Dat ghi niet en sult connen wercken bi tijden
Dan suldi dat gasthuys besoecken met onspoet
Selden suldi rijcken ofte hebben goet[61]
Soe hueslijck suldi nochtans leuen
Onder dat volck sonder begheuen
Dat ghi sult lieftallich sijn met eeren
En*de* elc sal geerne met u verkeeren.[62]

[hsn: oude man met jonge vrouw; uil op een paaltje] [D3v]

Die oude minnaer

Ic sidt hier verdoort als een out sot
In minnen versmoort dats nu mijn lot
Mijn sinnen v*an* binn*en on*steken alteene
Tis beter een out sot dan gheene
Mer o*m* te antwoirden sal ic mi benouwe*n*

---

[57] WV: Metten teerlinck dye u beroeft van binnen | Speeldi / verliesende u goet ende sinnen | Als ghi dan verliest tis wel te mercken | Dan bandi / dan vloecti in sviants wercken | JB: Metten teerlinck / die u goet doet dinnen | Speeldi / verliesende / ghi waent ontsinnen | Dan god veruloect ghi / nae mijn bemerck | Niemant en can u bestieren / tsi leeck oft clerc |

[58] WV: Dan gaedi al dul achter straten lopen | Ende u ouders goet dan gaedi vercopen | Oec kondi wel wercken / ic seg u dat | Ende veel ghelts daer mede winnen gherat | Maer onnuttelijck wildijt weder verdoen | Vroech en spade / in des duuels lamoen | Aldus veriaechdi tgheluck vander hant | JB: Ende veel ghelts ghewinnen / corts en gheuat

[59] WV: Maer als ghi vertrect in een ander lant| Daer suldi gheluck vinden sonder blamen | Oec soe suldi u lichtelijck schamen. | Ghi sijt van sinnen sacht / ghekijf ghi vlyet | Daer om onghelijck u dicwil gheschyet |

[60] Dat ghelt sal cleen van u gheacht sijn | Vroelijck hantieren sal u verpacht sijn | Dat ghelt verterdi met vuylen hoppen | Hebdi veel eyer ghi maect veel doppen | JB: Melancolie sal van u versmacht sijn

[61] WV: Siecte sal u somtijts comen bestrijden | Dat ghi niet en sult connen wercken bi tijden | Dan moet ghi in dat gasthuys gaen met onspoet | Selden suldi rijcken / oft hebben goet |

[62] WV: Soe huesselijck suldi nochtans leuen | Onder dat volck sonder begheuen | Dat ghi noch lieftalich blijft met eeren | Ende elck wil bi u te sijn begheeren | JB: Ende elck begheert bi u te verkeeren |

Hoert mijn woerde*n* en*de* wiltse o*n*thouwen.
Int middel va*n* beyde*n* tussce*n* geluc en*de* o*n*geluc
Suldi sijn / en*de* somtijts met druck[63]
Ghi sult cloeck sijn in u wercken [D4r]
groot va*n* begripe wijs int verstercken
Haest sidi vergramt mer haest vergheef di
Daer om int herte in vreden leef di.[64]
ghi sult tot liefden u herte verkeren
En*de* om u liefs wille u ooc soe verseren
Dats / als ghi en hebt gheen ghelt
So doet u minne alsulcken ghewelt
Dat ghi somtijts sult gaen stelen
Om u lief te payen / wat batet helen
So ons die meesters daer af scriuen
Nochtan en suldi scande noch iusticie liden[65]
Om die amoruesheit suldi dicwils verteeren
Al dat ghi hebt en*de* oec cont ghecrighen
Daer om en suldi niet connen gheweeren
Dat ongheluck van uwen lijue.[66]
Laet mate in u bestieren sijn
Laet metten vroukens u brasseren sijn
En wilt altijt niet drincken en*de* suypen
Oft ghi soudt doer u bedstroo druypen
Dus leeft met maten en*de* weest wijs ghesint
Dat doer redelicheyt soe matelick mint
Dat ghi wat gheeft ende wat houe
Tegen die oude daghen en*de* den winter cout[67]

[hsn: man en vrouwen spelen schaak; zot met marot kijkt toe] [D4v]

Die Scaker.

Ic sit bi mijn[68] lief int scaken verstoert
Si heeft mi een vinne ontscaect
Dat mijn lende*n* beue*n* mij*n* rugghe craect

---

[63] WV: Ic sidt verdoort / als een oud sot nu | In minne*n* versmoert / dats mijn lot nu | Mij*n* sinne*n* va*n* binne*n* ontstek*n* alteene | Tis beter een oudt sot dan ne gheene |Om u tantwoerde*n* sal ic mi benouwe*n* | Hoort na mi en*de* wilt onthouwen | Tussen tgheluc suldi sijn en*de* tongeluc | Somtijts blijde / somtijts met druck | JB: Ic sit verdoort / als een oudt sot hier | In minnen versmoort / dats mijn lot fier | Mijn sinnen van binnen / ontsteken alteene | Tis beter een oudt sot / dan ne gheene | Om u tantwoorden sal ic mi benouwen | Hoort van my / en willet onthouwen | Ghi sult sijn tusschen beyden int stuck. | Somtijs verblijdt / zomtijds met druck |

[64] WV: Cloeck sidi in uwe wercken | Groot van begripe wijs als clercken | Haest vergramt / mer licht vergheefdi | Daer om van herten vredelijck leefdi.

[65] JvD: 'sulki' WV: Als ghi tot liefden u herte keert | Ghi u seluen dan soe verneert | Dat wanneer als ghi en hebt gheen ghelt | Soe doet u minne sulcken ghewelt. Dat ghi somtijts gaet en steelt | Om u lief te payen / wat batet gheheelt |Maer soe die meesters daer af scriuen | Soe suldi nochtans sonder schande bliuen. JB: Nochtans so die meesters daer af scriuen | So suldi sonder scande in eere blijven |

[66] WV: Om die amoreusheit suldi dicwil verteren. | Al dat ghi hebt / ende cont ghecrighen | Daer om en suldi u niet connen gheweren | Dat onghelijck van uwen lijue. |

[67] WV: Dus leeft bi rade / ende weest soe ghesint | Dat ghi in sulcker maten mint | Dat ghi wat gheeft / ende wat behout | Teghen den ouden man / ende winter cout. Niet bij JvD: Ghi ionghers wilt u metten ouders versellen | Die sullen u die waerheyt moghen vertellen | Wat raet ghescreuen in haren boeck is | Want oudt ende arm der ioden vloeck is. |

[68] 'n' ingevoegd op basis van WV 1522.

Nochtan u antwoerde nu aen hoert[69]
So dat ic u constellatie can mercken
Nae Cancer des teekens verstercken
So suldi dicwils in houerdye vallen
Met toorne soudy hem oueruallen
Die u viant is oft u vertoornt [E1r]
Tsi met woerden ofte met wercken
Hi wert met quaden van u gheloont[70]
Daer om suldi va*n* u gebueren onghemint sijnt
Want u nidicheyt sal elcken bekint sijn.
En*de* als ghi gram sijt dats met hitten soe groot
Datmen u qualic paeyen can ter noot
Ghi sult dicwil droncke*n* drincken als ghijt wee[t][71]
Dattet een ander betalen sal ghereet[72]
Ghi moet u seluen prijsen ende louen
Want u duecht is verre veruloghen,
Dijn ghebueren sijn verre gheseten,
Die enighe duecht van u weten
Die vroukens sijn sot die u sullen gelouen
Want ghi sult elcken met schone woerde*n* payen
Want u meninghe is met valsch bestouen[73]
Ende nae bedroch u sinnen hayen.[74]
Hier om sal een Kyuit legghen een ey[75]
Daer sal een ionck af comen inden mey
Dat sal brenghen heyl ende gheluck
Siet schelu toe ghi crighet een stuck[76]
Groot gheluc sal u gheweerden
Tsal u toe comen met waghen ende peerden
Soe grote hopen dattet wonder si
Mer luttel salder u af bliuen bi[77]
[hsn: geleerde met boek praat met staande man] [E1v]

Pegasius
Sijt willecome mijn vrient vercoren

---

[69] WV: Min lyef heeft mi | een winne ont- | scaect. Dat mijn | lende*n* beue*n* / mijn | rugghe craect. | Dus sit ic int sca- | ken seer v*er*stroort [sic] | Maer u antwoerde nu aenhoort. |
[70] Soe ick u constellacie kan bemerc- | ken. Na dat teyken Cancers ver- | stercken. Soe sidi houaerdich / ick | seg u dat. Want u dye viant is oft | u vertoornt. Tsi met woerden oft | met wercken wat. [JB: wercken plat] Hy werdt met | quaden van u gheloont. |
[71] 't' ingevoegd op basis van WV 1522.
[72] Daerom en suldi niet bemint zijn | Want u nijdicheyt sal elcken bekent zijn | Ghi wert gram met hitten soe groot | Men kan u ghepayen nauwelijck ter noot | Dicwil wildi wel drincken met uut schalen al | Alst een ander man betalen sal. | JB: Ghi drinct wel metter volck / al sonder falen | Als een ander tghelach sal betalen |
[73] Tussen 'valsch' en 'bestouen' lijkt een woord te ontbreken, maar ook is het mogelijk dat het afkortingsteken is weggevallen"'valsch*eit*'.
[74] WV: Ende ghi moet u seluen wat prijsen gaen | Wantmen niet en weet waer u duechden staen | Ende elcken wildi met woerden payen | Want alle u sinnen na bedrocht hayen |
[75] 'Ey' ingevoegd op basis van WV 1522.
[76] WV: Hier om sal een kijvijt legghen een ey | Daer sal een ionck af comen inden mey | Dat sal brenghen groot gheluck | Siet schelu toe ghi crighet een stuck |
[77] Groot gheluck suldi crighen | Op die boutcasse sonder verswighen | Daer suldijt hebben met groten hopen | Maer dat sal u van achter weder ontlopen. |

Om u te a*n*twoerde*n* sal ic wat sporen
Betekent Aries / d*at* ghi sult u goet v*er*lies*en*
Als die scaep[78] haer wolle metten vliesen
Ghi sult seer vroet sijn van sinnen
Mer lichtich*eit* salmen daer oec bekinnen
En*de* diet al te rechte soude aenueerden
So suldi selden vroet huysman sijn[79]
Somtijts suldi int gheuen milde sijn [E2r]
Somtijts suldi sparen en*de* gheen ghilde sijn
Daer om suldi in dat middel wesen
Niet te rijck noch te arm in desen[80]
Wa*n*t ghi sult *o*ncuysch sijn en*de* met woerde*n* bedriege*n*
Die vroukens / ende lueghenen lieghen
Om dat ghijse tot uwer minnen verwecken
En*de* ander mans vrouwen tot ouerspel trecken
ghi sult qualick bewaren u ghesichte
Aensiende die vroukens van wesen lichte
Aen ghehude vrouwen en*de* ander clickstiuen
Daer sullen u sinnen aen becliuen[81]
Ghi sult met Ven*us* camenieren en*de* hare*n* wercken
Verteren u goet / u gelt / u weluaert mede
Daer wt sal u tongheluck hem verstercken
Want vrouwen die costen veel dats waerhede
Hebdi geen kennisse aen dat vrouwelick dier
ghi gaet kennisse maken met moede fier
Daer ghijse muecht spreken ghi schenct den wijn
Om dat si lichtelick moghen bedroghen sijn[82]
Die vroukens mochten wel schuwen u blasen
Op dat si hem niet en lieten verdwasen
Wa*n*t wat ghi segt ghi en meenes een woert nyet
Al suldi sijn in een sondich bestier
Hebt goeden moet maect goet chier
In die oude daghen suldi beteren u leuen
Alle sonden ende luxurien suldi begheuen[83]

---

[78] 'scaep' ingevoegd op basis van WV 1522.
[79] WV: Vergilius | Seer beschaemt ben ic op | ghetoghe*n*. Bi valsch be- | droch va*n* eenre vrouwe*n*. | Ick sal u nochtans wt te | segghen poghen. Dat u vruecht wat | sal onderhouwen. | Aries beteke*n*t verlies va*n* goede meest | Wijs sidi en*de* vroet bij tijden van gheest | Mer als d*er* sinnen v*er*waenth*eit* comt an | Betekent te zij*n* selde*n* vroet huysman. |
[80] WV: Niet te arm noch te rijck gheresen |
[81] WV: Ghi sult oncuysch zijn ende bedrieghen | Die vroukens / ende sult lueghenen lieghen | Om dat ghise tot liefden soudt verwecken | Ende ander mans vrouwen tot ouerspel trecken | Ghi wilt qualijck u ghesichte bewaren | Aensiende die vroukens die luttel sparen | Aen ghehude vrouwen ende ander clictiuen | Daer laet ghi u sinnen verhanghen bliuen.
[82] WV: Met Venus camenieren wildi wercken | U ongheluck sal daer wt verstercken | U goet vertyert ghi sonder flouwen | Met hooren / die veel costen te houwen. Hebdi gheen kennis aen tvrouken dat ghi siet | Ghi maect kennis / vaet mijn bediet | Met sueter spraken / en schenct haer den wijn fijn. | Om dat si te badt souden dijn sijn.
[83] Die vroukens mochten wel schuwen u blasen | Datse hem soe niet en lieten verdwasen | Want wat ghi segt ghi en meenes een woert niet | Al seg ick die waerheit en sijt daer om ghestoert niet | Gods gracie sal u noch bedouwen | Dijn sonden sullen u oec berouwen | In die oude daghen suldi beteren dat leuen dijn | Alle sonden sullen van u begheuen sijn | Niet in JvD: Mer daer op en mach hem niemant verlaten | Dat hi niet en worde verworpen verwaten | Wie weet wanneer sinen tijt gheschoren is | Wel hem die wel gheboren is |

[2 hsn: li: jongeman met pet en mes; re: man met mantel en muts] [E2v]

Eolus

Ghi sult hier wat horen callen
Van uwer auo*n*tueren e*nde* gheuallen
Na dat Libra is u teken plat
So suldi quaet zijn van natuere*n* wat
daero*m* sal wond*er*lijc zij*n* uwer auo*n*tuere*n* rat
Veel va*n* gepeyse sulle*n* al u sinn*en* zijn
Met groter moyte*n* sal al u bedriue*n* zijn
gram van moede suldi dicwil wesen
Der lieden conuersatie vliet met desen[84] [E3r]
ghi sult dicwils hebben in u ghewelt
goet / siluer ende daer toe ghelt
Mer onnuttelijck suldijt vroech ende spade
U goet verdoen en*de* niet leuen nae rade[85]
Des nachts suldi lopen achter straten
Van deen taueerne in dander biden bier vaten
Va*n* dat een bordeel suldi in dat ander lopen
Daer suldi u gheluc laten met groten hopen
Dan suldi roepen. laet schincken laet drincken
So langhe alst ghelt duert sonder mincken
god sult verleenen / laet goet chier maken
Al sonder verbeenen / laet nae blijtscap haken
Wie weet hoe langhe te leuen was al u segghen
Ons vrienden souden om ons goet kijuen
Dus laet ons die vruecht niet wederlegghen
Laet ons op sceppen ende iolijt verstijuen.[86]
Ghi sult god vertoernen en*de* u begheuen
Tot vrouwen / ende in ouerspel leuen
Daer o*m* suldi veel v*er*driets hebbe*n* in u leue*n*s stonde*n*
Druck sal u bestrijden
Soe Libra can oorconden
Mer god sal u noch gratie toe voeghen
Dat ghi kennisse sult crigen en*de* hebben wroegen
Ende leetwesen van uwen sonden
Penitentie suldi doen tot salighen stonden[87]

---

[84] WV: Van u auonture*n* | suldi horen nu. | Is Libra dat tei. | ken u. So suldi- | wat quaet van | natueren sijn. Dauontuere | sal veel met trueren sijn. | Veel suldi peysen / en*de* veel gram wesen | Dat lude*n* geselscap vliet ghi met desen. |

[85] WV: Ghi sult dicwil hebben in u ghewelt| Gout / silver / ende ghelt. | Maer onnuttelijck wildijt weder verdoen | Ende verdienen dan des duuels pardoen. |

[86] WV: Des nachts loopt ghi achter straten |In die tauernen / als van god verwaten | Van dat een bordeel int ander loopt ghi | Daer blijft u gheluck / u sonden hoopt ghi | Dan roept ghi / laet schincken / laet drincken | Soe langhe alst ghelt duert sonder mincken | God salt verleenen laet goet chier maken | Laet een suypen van wijn oft bier maken | Wie weet oeck hoe langhe hi leuen sal | Laet ons nu leuen metter vruechdden bal |Ende altijt iolijt verstiuen | Ons vrienden souden doch om ons goet kiuen |

[87] WV: Ghi vertoornt god / ende u seluen begheefdi | Tot vrouwen / ende in overspeel leefdi. | Daer om sal u veel drucx verbaren | Soe dat teyken Libra can verclaren | Druck sal u bestriden / met horten merkelijck |En sonder vermijden / bestoten sterckelijck. | Maer god sal u noch gracie toe voeghen | Om kennisse te hebben / met groot

[hsn: li wijzende geleerde re: soldaat met zwaard en hellebaard] [E3v]

Haly

Op u vrage ta*n*twoerde*n* is o*n*genuechlic
Wa*n*t Scorpioens i*n*clinatie is niet huechlic
Wa*n*t meest quaet sullen sijn u auo*n*tuere*n*
Tongheluck int stuck sal meest gebuere*n*.
Ghi sult seer begere*n* de*n* lof va*n* me*n*sche*n*
Om eere en*de* lof soe suldi wenschen[88]
Nochtans suldi katijuelick leuen [E4r]
In nidicheyt suldi u begheuen
ghi sult dicwil met groter droefheyt beuaen sijn
Vol melancolien sal u herte bestaen sijn
Vol van allen quaetheden doerlopen
Sullen sijn u sinnen met groten hopen
ghi sult practiseren om tvolck te bedrieghen
Oncuysch suldi sijn ic en sal niet lieghen
ghi sult goedertieren int hanteren schijnen
Mer int eynde suldi verdwijnen[89]
En*de* met onghetrouwicheit suldi verkeeren
Om dat volck met valscheyt te verseeren
ghi sult een boeue / een valsch bedriegher sijn
ghi en sult god niet vresen en*de* d*er* luegen liegher sijn
ghi sult u siele verdoemen met swaren sonden
Die vrouwen scofferen tot allen stonden
ghi sult geerne sijn daer quaet beley is
Daer overdaet en*de* dronckaerts gheschrey is
Daerme*n* blasphemeert en*de* gods wonden v*er*sweert
Daermen maria met allen sancten onteert[90]
Ghi sult gerne bi ruyters knechten sijn
Die vloecken / kijuen en*de* int ghevechten sijn
Die met teerlinghen spelen / grote eeden sweeren
He*m* met roven gheneren / datsi qualick verteeren.
U inclinatie sal tot allen quade sijn
ghi sult oec va*n* quade wercken ende rade sijn
Haestelic suldi ter wraken bereet sijn
Om smijten / om vechten suldi onbescheet sijn
Ten lesten comt u iusticie versmachten
Dan suldi moeten in die mane die scaep wachten.[91]

---

wroeghen | Ende leetwesen van uwen sonden Ende penitencie te doen tot salighen stonden | Niet in JvD: Dat wille ons allen god verleenen | Ende allen herten verhart als steenen |

[88] WV: Hali | Tis onghenoechlijck u | tanhoren. Scorpions | incinatie wt te sporen |Want veel quade auo*n*- | tuere*n* En*de* onghelux sal u ghebuere*n* | Begheren suldi der menschen lof | Ende eere / al ist maer ydel stof. |

[89] WV: Nochtans suldi kattiuelijck leuen | Seer suldi in nijdicheyt sneuen | Met droefheyt suldi dicwil beuaen zijn | Met melancolien suldi bestaen zijn | U sinnen van binnen zijn vol quader pleghen | Int bekinnen sidi tot quaet gheneghen | Ghi practiseert om tvolck te zijn bedroghen | Oncuysch sondich sidi ongheloghen | Int hantieren goedertieren schijndi | Maer int eynde bekent soe verdwijndi |

[90] WV: Een boue sidi een valsch bedrieghere | God niet vresende / een sondich vlieghere | U siele verdoemdi met swaren sonden | Die vrouwen hantierdi tot allen stonden. | Oec sidi gheen daer quaet beley is | Daer ouerdaet / ende dronckaerts gheschrey is | Daermen blasphemeert / gods wonden versweert | Daermen Maria met allen sancten onteert |

[91] Ghi sijt gheern bi ruyters knechten | Die vloecken / en sweren / en dagelicx vechten. | Die dobbelen / en speelen / en swaerlijck sweeren | Die rouen en stelen dat si verteeren | U inclinatie sal tot allen quade zijn | Quaet

[hsn: li: man met baard re: geestelijke met opgeheven hand] [E4v]

Die monick.

Ic sal u antwoerden mijn note*n* vaet
Capricornus dat teeken om stoten staet
Dat betekent druck e*nde* lidens vermeren
Blijft nochtans van bliden afferen
Ten valt niet al na der planete*n* bescheren*n*[92]
Ghi sult den menighen sijn druck vermeren [F1r]
Dien ghi sult bedrieghen ende verseren
ghi sult oec nae rijcdomme practiseren
Ende bedroch en valscheit suldi useren
ghi en sult niet achten oft qualick ghecregen is
Oft ghestolen / gheroeft / ontscreuen / ontweghen is
Condi tgoet bi een rapen gaen
ghi soudt die siel inden hoeck laten slapen staen[93]
In vreemden landen suldi gheluck crighen
Dan suldi so houerdich sijn ic en can niet swighen
Ghi sult nyema*n*t kennen mer de capune*n* slachten
Die willen he*m* beter dan haer ouders achten
ghi sult so opt eertsche goet soe sijn veruleten
Dat ghi lijf ende siel daer voer sult setten
En*de* u deel hemelrijcx daer voer auontueren
En*de* brenghen u siel int eeuwich ghetrueren
ghi sult oec sijn soe veel eeren weert
Als die kreeft heeft wolle in sinen steert
Alsment te rechte soude ghewaghen
So soude een mugghe dijn eere wel draghen[94]
Ghi onteert dye vroukens met clappen quaet
ghi beroemt u des wercx sonder die daet
Wacht u van die sonde si is af grijselick
Achterclap is bouen al mespriselick
Die trouwe aen u sal vinden ghedaen
Die moet des morghens wel vroech op staen
En*de* wachtense want si nauwe staet
Men verliestse ist datmen doer den dauwe gaet[95]

---

van wercken / ende van quaden rade zijn | Haestelijck suldi u ter wraken bereyden gaen | In smiten / in vechten onbescheyden staen | U wercken zijn alte samen quaet | Alle duechden ghi oeck versmaet | Dus comt iusticie dye u stelt versmaect | Daer ghi die schapen in die maen wacht | Niet in JvD: Want qualijck verteghen / qualijck gheeerft | Die wel leeft / meest wel sterft. |

[92] WV: Auerroys | Ic sal u a*n*twoer- | den / mijn note*n* | vaet. Capricor- | nus dat teiken | onsttoten [sic] staet | Dat beteikent | druc en*de* lijdens | vermere*n*. Ten valt niet al na der pla- | neten bescheren. |

[93] WV: Den menighen suldy met druc ver-| seeren. Ende dye bedryeghen met | losen keeren. Oeck sidi soe nae rijc | dom practiserende Dat bedroch | en valscheyt werdi userende. | Niet achtende oft qualijck ghecre- | ghen is. Oft ghesolen / gherooft / | ontscreuen / ontweghen is. | Dat goet raept ghi bi een met sulcken ghewelt | Dat ghi die siele in den hoeck verstelt |

[94] WV: In vremden landen suldi gheluck crighen | Dan suldi soe houaerdich sijn / wie sout swighen | Dat ghi niemant kenne*n* wilt / maer de*n* cappuyn slachte*n* | Die hem beter dan haer ouders achten | Oeck sidi opt aertsch goet soe veruleten | Dat ghi lijf ende goet daer voer gaet setten | Ende u deel hemelrijcs gaet auontueren | U siel sendende in dat eewich ghetrueren |

[95] WV: Die vroukens onteerdi met u clappen quaet | Beroemer des wercx sidi / sonder die daet | Daer om sidi wel soe veel eeren wert | Als een kreeft wollen heeft in sinen stert | Ende alsment met rcht soude ghewaghen | Soe

[hsn: jong stel aan tafel in gezelschap van een zot met marot] [F1v]

Lichtuoet

¶ Weest vry mij*n* vrient sijt onuersaecht
Ic sal u segghen daer ghi nae vraecht
Is Virgo u teken ten sal u niet honen
Met goet en*de* duecht soe salt u lonen
Goet van leuen en*de* lichtelick bescaemt
Suldi sijn / goed*er*tier*en* / saftmoedich befae*m*t
Medelid*en* suldi hebbe*n* o*m* een and*er* te helpe*n*
Met uwe*n* goede o*m* sijn druck te stelpen[96]
U seluen bederuende / eenen anderen beradi [F2r]
Bedroch ende loosheyt versmadi
Qualic suldi bedyen doer dit bedrijuen
Selden suldi rijcken met goets beclijuen
ghi sult neerstich tot uwen wercke gaen
ghi sulter[97] oec niet af scheyden ten is voldaen
Mer nauwelick en suldi di cost ghewinnen[98]
Mer tsijn u schulde wildijt versinnen
W*an*t ghi dient hem qualick diet al verleent
Dus wert dat gheluc van u verbeent
Mer wildi voerspoedich leuen
Soe wilt u daer toe begheuen
Dat ghi hoert misse eer ghi beghint
U werck / tis gods lesse dit wel versint.[99]
Wa*n*t scriftuere seit. wilt eerst versoecken
Dat rike gods / en*de* u sal werden ghegheuen
Alle dinck ende dat ewich leuen
Dus wilt altijt in duechden voertgaen
Al comt u somtijts druck bestriden
Sijt patientich en*de* stelt dat besiden
Niet segghende. ic doe al tgoet dat ic can
Nochtans bliue ick een arm man[100]

---

soude een mugghe u eere wel moghen draghen | Die trouwe aen u sal vinden ghedaen | Die moet des morghens vroech opstaen | Ende wachtense voert seer nouwe |Wantse afgaet metten douwe. | Niet in JvD: God seyt nochtans tot allen lien | Alsoe ghi doet sal u gheschien. |

[96] WV: Lichtuoet. | Weest vri mijn vrient / sijt on- | uersaecht Ick sal u segghen | daer ghi nae vraecht.| Is Virgo u teyken het sal u schonen | Met goet en duecht soe salt u lonen | Goet sidi van leue*n* / en licht bescaemt | Goedertieren / sachtmoedich befaemt | Medelijde*n* hebdi om een and*er* te helpe*n* | Met u goet / en*de* sine*n* druck te stelpen |

[97] JvD: 'sullter'

[98] WV: Financie*n* / loosheit / bedroch versma- | di. U seluen bedarfdi / een ander be | radi. Qualijck suldi bedien by dyt | bedriuen. Selden suldi rijken / dat | moet ick scriuen. Neernstich suldy | tot u werck gaen. Niet latende ten | si wel ghedaen. Maer nauwelijck | en suldi den cost ghewinnen. |

[99] WV: Maer het sijn u schulden /wildijt versinnen | Om dat ghi qualijck hem dient diet al verleent | Dus wert dat gheluck van u verbeent. | Maer wildi voerspoedich leuen | Om te horen misse wilt u begheuen | Eer dat ghi u werck beghint | Tis gods lesse / dit wel versint |

[100] WV: Wilt u altijt tot duechden vercloecken | Die scriftuere seyt oec / wilt eerst versoecken | Dat rijck gods / en*de* u sal werden ghegheuen | Al dat u van node is / ende dat eewich leuen | Al comt u nu somtijts druck bestrijden | Sijt pacientich / ende denct op gods lijden | Niet segghende / ick dien god al dat ick kan | Nochtans bliue ick altijt een arm man |

Ghi sult dicwils oec verfieren
Metten amoruesken en*de* oec boelieren
Die suldi oec lief hebben met ghestadicheden
Daer af u ongheluck sal wt spreden
Daer af salmen u soe sere prijsen
Datmen u op die boutcasse sal wijsen[101]

[hsn: li: uitgedoste man met brief re: man in monnikspij] [F2v]

Mesue

Leo dat teeken al bi ghelijcken
Is een teeken van quaden practijcken
Dus sal ic u seggen va*n* uwer auontuere*n*
Des moet te vreden sijn haerder kueren
Soe veel onghelucx sal u gheschien [F3v]
Dat ghijer qualic wt sult connen vlien[102]
Ghi sijt vol quader meni[n]ghen ghestaect
geuende schoon woerden met valscheyt doerblaect
Thonende een schoon ghelaet ende samblant
Mer voer valsch suldi werden bekant
Met groten arbeyt suldi u gheneren
En*de* daer met winnen dat ghi sult verteren
Al windi alsoe u goet
ghi sult dat verliesen met teghenspoet.
Ghi sult bi ongheualle op eenen tijt
U lant laten sonder respijt
En*de* lopen pelgrimagien oft ander weghen
En*de* sult veel liden in u herte versweghen[103]
Mer als ghi sult wassen in iaren
Dan suldi goet gaen vergaren
Vreck ende vuyl suldi met sorghen sijn
Al haddi thien dusent gulden in die kiste dijn
Ghi sult slachten der padden als si slapen gaet
Een luttel aerde si in haer claeuwen vaet
Sorgende dat smorgens soude sijn de aerde v*er*gaen
Aldus suldi metter padden in sorghen staen[104]
Hout mate wilt niet te seer sorghen

---

[101] WV: Dicwil wildi met amoreuskens verfieren | Daer mede vruechdelijk oeck bolieren | Die ghi met quader liefden te seer bemint | Hier comt u af tongheluck / dit wel versint | Niet in JvD: Want het is een oudt vermonden | Ten waren gheen plaghen warender gheen sonden | Dus blijft in u lijden wel ghestroost | Denct ghi werter met wter hellen verlost.

[102] WV: Leo dat teyken al bi | ghelijcken. Is een | teyken van quade*n* | practijcke*n*. Dus sal| ick u segghe*n* van u auontuere. Dyes | sijt te vrede*n* al son- | der trueren. Mer god heeft al dinc in zijn | gewelt. Dus mi te gelou*en* n*iet* seer en stelt. | Om u hoemoet sal u ongeluck gheschye*n* | Dat ghi qualijck sult connen ontvlyen|

[103] WV: Ghi sijt vol quader meninghen ghe- | plant. Schoon van woerde*n* ende | samblant. Mt groten arbeit sul- | di g [sic] ghenere*n*. En*de* alsoe winne*n* dat | ghi moet v*er*tere*n*. Al windi met gro- | ten arbeyt u goet. Nochta*n*s suldijt | weder verliesen met teghenspoet | Bi ongheualle suldi op eenen tijt | Dijn landt laten / tot uwen onprofijt | Ende lopen pelgrimagien ende ander weghen | Veel lijdens sal u comen teghen |

[104] WV: Mer als ghi ouder wert van iaren. | Dan suldi veel goets vergaren. | Ende sult dan werden vreck ende seer sorghen. | Al hebdi oeck kisten vol ghelts verborghen. | Der padden ghelijct ghi / die als si slapen gaet | Een luttel aerden in haer clauwen vaet | Sorghende dat smorgens daerde soude sijn vergaen | Dus wildi metter padden in sorghen staen |

Wie weet hoe langhe hem god sal borghen
Want alt eertsch goet is min dan niet
Mer het brengt die siele int verdriet
Haddi een stoop wijns met u ghebracht
Ic en hadde u dus vele niet ghesacht
Wi souden gedroncken hebben sonder sparen
Ende hebben dat ongheluck laten varen[105]

[hsn: li: man met stok en bundel re: zot met dobbelstenen] [F3v]

Auicenna.

Sagittari*us* d*at* teken sijn geschut is fel
Sijn boge is sterc sijn i*n*clinatie rebel
Ic moet antwoerde*n* al op u vraghen
Daer om en wilt u niet versaghen[106] [F4r]
Al is die toeneyghentheyt int quaet gheleghen
Dat wert van god wel anders gheuleghen.
Dat ongheluck sal u soe oueruallen
Dat ghi selden in rijcheyt sult vallen
Ghi sult wel connen wercke*n* met uwen handen
ghi sult oec groot sijn van verstande
Dat ghi wel ghelt sult winnen met hopen
En*de* niet suldijt achten mer al verlopen[107]
Als ghi sult hebben ghelt ghewonnen
Dan suldi gaen wandelen inder sonnen
Tot dattet gheldeken al is verdaen
Dan suldi ten lesten aen die bedelsack slaen
Soe veel ghelucx sal u sijn toe ghewronghen
Als ghi haers hebt op uwer tonghen
En*de* ghi sult soe rikelick nae uwen state gaen
Dat beyde u schoen sullen vol gaten staen[108]
Ghi sult traech en*de* een arm catijf sijn
Met geschoerde clederen veel luysen op u lijf sijn
Uten schotel metten knope sal sijn u teringhe
Onder den rabauwen sal sijn u neringhe[109]
Ghi sult niet achter dencke*n* noch wat houde*n* dan
Om te sparen teghens den ouden man

---

[105] WV: Ghi sorcht dat u aerde ghebreken mach | Niet en betroudi god / die u versteken mach | Van sijn goet dat eewich duren sal |Alle aertsch goet is doch niet dan trueren al | Haddi een stoop wijns met u ghebracht | Ick en hadde u soe veel niet ghesacht | Wi hadden ghedroncken sonder sparen | Ende hadden dat ongheluck laten varen | Niet in JvD: Tgoet der sielen is beter ghesocht | Dan veel goets der aerden bi een ghebrocht | Dat die siele brengt in dat eewich kermen | Daer eewich druck is sonder ontfermen | Wilt ons Ihesus voer dat beschermen. |

[106] WV: Alberoyt. | Sagittarius ge- | schut is seer fel | Sijn inclinatie | is oeck rebel. | Ick sal u ant- | woerden op | u vermaen. | Daer om en wilt u niet verslaen. |

[107] WV: Als die inclinatie tot quaet ghene- | ghen. Dat wert van gode wel an- | ders gheuleghen. Dat ongheluck | sal u soe overuallen. Dat ghy van | u goet nyet en sult calle*n*. Wel condi | wercken met u handen | Oeck sidi groot van verstanden. | Ghelt windi dicwil met hopen | Dat ghi niet en acht / mer wilt al verlopen |

[108] Als ghi ghelt hebt ghewonnen | Dan gaedi wandelen inder sonnen | Tot dat u ghelt veruloghen is | Dan wildi rabauwen / dat is ongheloghen wis | Soe veel ghelucx sal u comen ghespronghen | Als ghi haers hebt op uwer tonghen | Als ghi rijckelijcst sult nae uwen staet ghaen | Dan suldi met schoenen doergaet ghaen |

[109] WV: Traech suldi ende een arm katijf sijn | Metten merct ridders suldi lopen | U hemden sal sijn gheknoots met knopen |

Dan en suldi niet hebben waer op te leuen
Doer ghebreck suldi u int gasthuys begheuen
Dijn gheluck en wil ic niet verwijten
Want ghi sult noch wel so veel stronts schijten
Ende waert dat ict segghen dorst
ghi sult van vollen darmen maken ydel worst[110]

[110] Geen achterdencken hebdi om te sparen dan | Teghen den siecken dach / ende den ouden man | Dan en suldi niet hebben waer op te leuen | Vrienden en maghen sullen u dan oeck begheuen. | U gheluck en wil ick u niet verwijten | Want pouer sal u soe noch bijten | Dat ghi dicwil sult slapen ghaen wacharmen | Met dorstijghen kele. met ydelen darmen. |

[hsn: li: buste geleerde / hsn: buste geleerde] [F4v]

Albertus en*de* and*er* segghe*n*. Dat die planete*n* zij*n* v*er*
scheyde*n* in haer influcentie*n* en*de* in die accidenten des
lichaems ende der sielen Want die somighe sijn ge
luckich als Iupiter ende Venus. Iupiter ist grote
gheluck / ende Venus dat cleen gheluck. Saturn*us*
ende Mars sijn ongheluckich Saturnus ist meer
der ongheluck / ende Mars is dat minder ongeluc.
Sol is goet doer sijn aspect / ende is quaet doer sijn
coniunctie Mercurius is metten goeden goet / met
ten quaden quaet[111] Die mane is ghelijc een bode en*de*
si doorlooptse altemale ende daer af werdt haer in
fluentie gheluckich oft ongheluckich
¶ Item dye hemelsche corpora ofte lichame*n* en sijn
in he*m* selven noch heet noch cout noch eenich toeual
als ander lichamen der aerden ghelijc die planete*n*.
Als dye Sonne en dye Mane die in haer seluen
noch heet noch cout en sijn. maer si causeren en*de* ma
ken hitte ende coude / droecheyt ende vuchticheyt en*de*
dier ghelijken.

Hierna volghen veel goed*er* leeringhen van
den dinghen daer voren af gheseyt is. als[112] vanden
natueren[113] d*er* winden. vanden crachten d*er* .xij. tekenen
vanden .xij. maenden. ende noch meer ander.

[hsn: man bekijkt urine] C **Die teken der ghesontheyt** **[**G1r]

R Edelic suldi gesont sijn
als ghi dese nauolghen
de tekenen aen u hebt[114] Als ghi
redelic sijt gedisponeert ende
moecht wel eten en*de* drincken
en*de* goeden smake vinden inden
wijn Als die maghe die spijse
lichte v*er*teyrt en*de* crijcht appetij
te ter uren als ghi pleget tete*n*
Als ghi geerne blijde sijt met
blide*n* geesten en*de* gerne gaet spaceren. in velden / boss
chen op watere*n* o*m* een lucht te rapen Als ghi lichtelic
gaet ouer wech Als ghi wel slaept sond*er* rasen of dro-
men Als ghi lichtelic sweet en*de* da*n* luttel niest. maer
and*er*s ist niesen goet want[115] het v*er*licht die hersen en*de* ont-
stopt die v*er*stoptheden Als ghi niet te vet of te magher
en sijt. als u aensichte goede verwe heeft. als u lede*n*
wel gestelt sijn nae de*n* tijt / de*n* iongen na tsijn / den ou
den na tsijn Als ghi dese punten hebt wilt da*n* vrolijc

[111] JvD: Die mane WV: Luna; 'Mercurius (...) quaet'ontbreekt in WV; JvD: corpora; WV: planete*n*; WV: WV: accidenten JvD: geen equivalent.
[112] 'van den dinghen daer voren af gheseyt is. als' 'ende noch meer ander'ontbreekt in WV
[113] JvD: 'ntueren'.
[114] 'Redelic suldi gesont sijn als ghi dese nauolghende tekenen aen u hebt'ontbreekt in WV
[115] JvD: 'wat'

in duechd*en* leuen **Die tekenen der ongesontheit**
¶ Als men eten noch drincke*n* en mach ter tijt alsme*n*
teten plach noch daer in gene*n* goede*n* smake en vint.
Als de mage qualic v*er*teert. alsmen o*n*manierlic te ca
mer gaet. alsmen swaer is in blide geselscap. als die
leden swaer sijn. alsmen qualic rusten of slape*n* can:
als die vijf sinne*n* qualic doen tgeen daer si toe sijn ge
maect. alsme*n* veel spuwet. alsmen qualic arbeyden
mach. als hande*n* / voete*n* beenen en*de* and*er* leden swelle*n*-
de sijn Dit sijn al teekenen der onghesontheit
Die teken*en* als de me*n*sche geneycht is tot onghe-
sontheyt [G1v]
¶ Als die hande*n* / dat aensicht / die nagelen
te seer root sijn Als die aderen te vol bloets sijn. als
[hsn. zodikman] men dicwil bloet wter
nasen. als die oren tuy
ten. als dat hooft pijne
heeft. als den puls seer
slaet. Als die ogen pijn
hebbe*n*. Als si scemelen
en*de* veel trane*n* daer wt
lopen. Als dye buycke te
hert is. als die verwe
bleeck is.etc.
¶ Hier na volghen die
crachte*n* der teekene*n* al-
so si die leden regeren
gelijc in dese tegenwor
dighe figuere bewijst
staat En*de* als de Mane
is in eenich / van desen
tekenen soe en salmen
dat lit niet mit yser roe
ren daer dat teeken re
gimente ouer heeft ge
lijck hiernae bescreue*n*
staet met die betekeneni-
ssen der tekenen.

Die natuere vanden .xij. tekenen als de Mane [G2r]
daer in is en*de* van haren influentien[116] **Pisces**
¶ Als die mane is in dit teken dan regeertse die voe
ten. dan ist goet wijf trouwen / paysen maken / nyeu

[116] WV: hoe sy des men- | schen leden regheren met die influecie der mane /
want | als die mane in eenich van desen teyken is so en salme*n* | dat lidt niet rueren met
yser daer dat teyken regiment | af heeft / alsoe hier voer inder figueren beteykent staet. | In JvD staat een vergelijkbare tekst boven de titel, De tekst in JvD en WV komt grotendeels overeen. Opvallend is wel dat de volgorde waarin de twaalf huizen van de dierenriem aan bod komen, nogal kan verschillen. Bovendien maakt de uitgave van WV een meer staccato-indruk door het gebruik van 'Dat huys van sijn'in de lengte van de pagina dat steeds voor de trefwoorden moet worden gedacht: bijv. WV: 'Brued*er*s Taur*us*' versus JvD: 'Dat huys sijnre broedere*n* is Thaurus'.

munte slaen / gout en*de* siluer wasschen / en*de* oec datme*n*
te water doet Dit teeken is geneycht metter natue
ren tot Iupiter en*de* flegmatico metter wandelinge /
en*de* heeft macht int noorden en*de* gheeft vochten donc-
keren tijt. ¶ Die onder Pisces is gheboren die sal
sijn middelbaer van statueren[117] en*de* van schoonheyt /
blide / minnende solaes en*de* pays ¶ Thuis sijns le-
uens is Pisces. dese maent sal he*m* profitelijck sijn in
allen dingen ¶ Thuys sijns wasdoms is Aries.
In alle saken sal hi auontuer hebbe*n* in dese maent
Dat huys sijnre broedere*n* is Thaurus Dat
huys sijnre ouders is Gemeni. daer sal gheschil we
sen tusschen he*m* en*de* vader en*de* moeder. Dat huys
sijnre kinderen is Cancer. sijn kinder sullen wesen
va*n* wijfliker naturen en*de* meest meyskens Dat
huys sijnre siecte*n* is Leo. dese maent sal hem contra-
rie sijn. Thuys sijns huwelicx is Virgo. sijn
wive*n* sullen effen sijn als .ij. iiij. of .vi. Dat huys
sijns steruens is Libra. in die maent sal hi nyet be-
ginne*n* Thuys d*er* wege*n* is Scorpi*us*. da*n* sal hi gheen we
gen doen da*n* daer he*m* p*ro*fijt aen is. Thuys sijnre reg-
natien is Sagittari*us*.[118] ¶ Thuys sijnre auo*n*tuere*n* es
Capricorn*us*. d*an* salt he*m* p*ro*fijt sijn int copen en*de* vercope*n*
Thuys d*er* pine*n* is Aquari*us*. da*n* sal hi niet beginnen.
hi sal sieck sijn in sijn .xv. iaer. ontcomet hi so mach
hi bi natueren leuen .lxxij. iaren. **Aries**
¶ Als die mane in dit teeken is regertse mont / nase [G2v]
oren / ogen en*de* die lede*n* die totte*n* hoofde behore*n* / da*n* sal-
men niet in de baetstoue gaen noch geen medecine*n*
neme*n*. Tis dan goet om coma*n*scap reysen / wijf trou-
we*n* / huysen beginne*n* / v*er*huysen Dit teken is vander
natuer*en* colera en*de* inclinatie va*n* luna en*de* heeft mach
te in dat oost en*de* geeft warme tijt so verre in hem is
Die gebore*n* is onde*r* dat teken Aries sal sijn een teder
me*n*sche / vroet va*n* sinne*n* en*de* licht mer geen vroet huys
man. Hi sal sijn bleec met luttel roots met grote oge*n*
hi sal somtijt sparen somtijts milde sijn. lichtelijck
gram en*de* lichtelick v*er*soent. hi en sal niet te arm noch
te rike sijn wa*n*t hi sal sijn goet v*er*liesen gelijc de scape*n*
haer wolle. ¶ Thuys sijns leuens is Aries en*de*
is va*n* half Meerte tot half April. en*de* hi sal meest sijn
leuen leyden bute*n* de*n* huyse daer hi woont. ¶ Thuys
sijnre woningen is Taur*us*. in die maent sal hi auon
tuere hebbe*n* tot allen dingen ¶ Thuys sijns broed*er*s
is Gemini. wa*n*t hi sal dan beter sijn da*n* si. ¶ Thuys
sijns oud*er*s is Cancer. dan en sal hy vad*er* noch moed*er*
geen geloefte doen ¶ Thuys sijns kinderen is Leo.
hi sal luttel kind*er* hebbe*n* binnen dier maent ¶ Thuys

[117] WV: van goeder statueren
[118] WV: 'Regnacie is Sagittarius' wordt in WV als eerste van deze paragraaf genoemd.

sijnre siecten is Virgo. en*de* dan en sal hi niet beginne*n*
wa*n*t het en soude geen profijt sijn ¶ Thuys sijns hu
welicx is Libra. wa*n*t huwet hi dan dan dat sal p*ro*fijt sijn
en*de* hi sal hebbe*n* een wijf drie oft vijf wiuen al onef-
fen / niet twee oft vier. ¶ Thuys sijns doots is Scor
pio. in die maent sal hi steru*en* vande*n* lichaem / en*de* hi
wachte he*m* in die maent va*n* veel waters te drincken
va*n* in d*en* strijt te gaen / van hoghe te climmen ofte we
gen te gaen of yet te beginnen wa*n*t die maent is he*m* [G3r]
die quaetste maent van den iare tot sinen wercken:

Dat huys der wegen is Sagittari*us*. da*n* sal hi we
gen mogen doen mer hi moet he*m* wachten voer die-
uen Dat huys sijnre regnatien is ¶apricorn*us*.
in die maent sal hi regneren Dat huys sijnd*er* mee
ster auo*n*turen is Aquari*us*. wat hi dan beghint sal
he*m* profitelic sijn Dat huys der vreesen is Pisces.
in die maent sal hi meest vreese hebbe*n* Hi sal sieck zij*n*
in sijn .xiij. en*de* xiiij. iaer / en*de* ontcomt hi soe mach hy
leuen . lxxij. iaer **Thaurus**

Als die mane hier in is dan regeertse dye keele
totte*n* asscelen. da*n* ist goet ackere*n* / wijngaert bouwen
houen / bome*n* slichte*n* wa*n*tse haestelic weder wassen.
tis goet een wijf te trouwe*n* mer wt trecken o*m* vechte*n*
Dit teeken ghelijct mettter natuere*n* Ven*us* en*de* melan
colico en*de* heuet macht int Suyden. en*de* is dye mane
nyeu in dit teken so geeftse coude ende droghen tijt.

Die onder Thaurus gebor*en* is sal he*m* selue*n* seer be
sien en*de* va*n* goeder sprake*n* en*de* sijn goet en sal hem niet
genoegen. hi sal dienen en*de* pinen als die seer arbeit
hi sal wit sijn en*de* hebben grote lippen Dat huys
sijns leuens is Thaurus. in dese maent sullen hem
goede dingen en*de* saken toe comen Dat huys sijn
wasdoms is Gemini. dan sal hi hebbe*n* wasdom op
dat hijt doet so sal hi rijck werden ende goetwillich.[119]

Dat huys sijns broeders is Cancer D*at* huys
der ouders is Leo. dan en sal hi niet v*er*copen vad*er* noch
moeder Dat huys der kinderen is Virgo. sijn
kinder sullen wesen van vrouliken aerde Dat
huys sijnre siecte*n* is Libra. hi sal siec sijn in de mae*nt* [G3v]
in sijn outheit in sijn hooft en*de* lichaem. D*at* huys
sijns huwelicx is Scorpi*us*. huwet hy dan het sal he*m*
wel v*er*gaen Dat huys sijns doots is Sagittarius
hi moet he*m* dan boue*n* al wachte*n* va*n* geschutte want
daer af moet hi he*m* ontsien Thuys sijnre weghen
is Capricorn*us*. gaet hi dan achter lande hi is in vree
se va*n* geuangenisse / en*de* rijcheit sal he*m* come*n* va*n* grote

[119] 'ende goetwillich´ ontbreekt in WV; paragrafen van dit onderdeel veel meer staccato in WV door gebruik van 'Dat huys van sijn'in de lengte van de pagina. WV: 'Auontuere Pisces Dan ist goet copen en*de* vercopen' versus JvD: Dat huys sijnre meester regnatien is Pisces. dan ist goet te copen en*de* te v*er*copen.

lieden. Dat huys sijnre regnatien is Aquarius. dan
sal hi bliscap hebben Dat huys sijnre meester reg
natien is Pisces. dan ist goet te copen ende te vercopen.
¶ Thuys der pinen is Aries. dan moet hi hem wach-
ten vanden valschen tongen ende vanden vier Hi sal sieck
sijn tot sijn .xxviij. iaren. ende ontcomet hi daer aff soe
mach hi leuen .lxxij. iaer ende meer **¶ Gemini.**
A Ls die mane in dit teken is dan regneertse die
armen / schouwerblat / handen / asselen Tis dan
quaet medecinen nemen. tis goet vrientschap maken
tweedracht versoenen ende wttrecken om vechten Dit
teeken regneert int weste ende geeft warme ende luch
tighen tijt ende ghelijct metter natueren Mercurio
ende melancolico ¶ Die geboren wert onder Ge
mini sal metter werelt verkeren ende sal hebben een
ront aensichte stille ende redelick niet veel sprekende
ende int middel sijns leuens sal hi seer rijck sijn
¶ Dat huys sijns leuens is Gemini Dat huys
sijnre winninghe is Cancer. in vresen soude hi mee
ste winnen ende in vruchten van bomen Dat huys
sijnre broederen is Leo. hi sal sijn broederen ouerleaen [ouerleuen]
¶ Thuys sijnre ouders is Virgo Dat huys sijn-
re kinderen is Libra. hi sal kinder hebben manlijck [G4r]
ende wijflick Dat huys der siecten is Scorpius.
¶ Thuys des huwelicx is Sagittarius. want dat hu
wen sal hem profijten. ende tghetal van sinen wijuen sal
sijn twee Dat huys sijnre doot is Capricornus.
In dese maent sal hi steruen ende dan en salmen niet
beginnen enighe dingen noch wegen Dat huys
sijnre wegen is Aquarius Dat huys sijnre regna
tien is Pisces. van wiuen sal hi rijck werden Dat
huys sijnre auontueren is Aries. dan ist goet te copen
ende te vercopen Dat huys sijnre pinen is Taurus.
Hi sal vreese hebben vander doot in sijn .xx. ende .xxv
iaer. ende ontgaet hi dan so mach hi leuen bi natueren
lxxxv iaer. **Cancer**
¶ Als die mane in dit teken is dan regeertse de borst dat
ouerdeel der magen / die ribben / de milt Tis goet me-
decijn te nemen ende doen dat totten water behoert. Tis
quaet verhusen ende vertrecken van dat een goet opt ander Dit
teken gelijct metter natueren Luna ende flagmatico ende
regeert dat noorden ende geeft coude ende vochten tijt.
¶ Die geboren wert onder Cancer sal sijn van geliker na
tueren[120] met een hogen moede ende sal wt nijde scade lyden
ende ongemint met sijn gebueren. ende hi salt echten[121] ende
wrake doen tegen sijn vianden. hi sal hebben siecheyt
in handen ende voeten. hi sal warachtich sijn ende lichtelic
gram ¶ Thuys sijns leuens is Cancer. sijns was

[120] WV: F4r: 'statueren'
[121] WV: F4r: 'rechten'

doms Leo. da*n* sal hi meest winne*n* aen coren en*de* beeste*n*.
¶ Thuys sijns broede*r*s is Virgo. hi sal sijn broeders
v*er*hogen in sijn leuen met veel dinge*n*. ¶ Thuys sijnre
oude*r*s Libra. sijn ki*n*dere*n* Scorpi*us*. veel kind*er* sal hi hebbe*n*
Dat huys der siecte*n* Sagittari*us*.[122] veel siecte*n* sal [G4v]
hebbe*n* in sijn leuen va*n* flumen Dat huys des hu
welicx is Cap*ri*cornus. dan sal hi huwen D*at* huys
der doot is Aquari*us*. dan en sal hi genen wech begin
nen Dat huys sijnre wegen is Pisces Thuys
sijnre regnatien is Aries.[123] Dat huys sijns meeste
auontuere is Thaurus. hi sal dan van goeder auon
tueren sijn en*de* geluckich[124] / en*de* int middel va*n* sine*n* leue*n*
sal he*m* dat goet aen come*n* aen allen siden D*at* huys
sijnre pine*n* is Gemini. wa*n*t hi sal pine lijden in sijn
viij. en*de* .xxi. iaer / en*de* ontcomet hi dat so mach hi leue*n*
va*n* natueren .lxxx. iaer **Leo**[125]
Als de mane hier in is da*n* regeertse dat ond*er*ste der
herte*n* en*de* die onderside / die leuer de*n* rugghe Dan ist
goet wa*n*dele*n* en*de* mit grote*n* here*n* spreke*n*. tis quaet aen
te trecke*n* oft snide*n* nyeuwe clederen wa*n*t men werter
geerne in sieck of geslagen of ander sake*n*. Die ae*n* tlijf
en*de* goet gaen Dit teke*n* regneert int oost en*de* geeft hete
en*de* droge tijt en*de* gelijct metter natuere*n* v*an* Sol ende
mela*n*colico. Die hier onder gebore*n* wert sal sijn
schoon en*de* stout / wit met bleecheit gemengelt. alsoe
hi wast in iaren so sal hi wassen in goede en*de* in eren.
hi sal een quaet wercman sijn / lichtelic gram en*de* we
der versoent en*de* luxurioes[126] Dat huys sijns leue*n*s
is Leo. da*n* sal hi goede auo*n*tuer hebbe*n* bisonder i*n* gro
te dingen D*at* huys sijns wasdoms is Virgo. sijn
gewin is da*n* meer alleen met coma*n*scap da*n* met gesel
len[127] D*at* huys sijns broeders is Libra. beter en*de* waer
der sal hi sijn dan sijn broeders en*de* hi en sal niet een
drachtich sijn met hem lieden
¶ Thuys sijns oude*r*s is Scorpius. dan sal dicwil ge- [G5r]
schil wesen tusschen he*m* lieden. ¶ Thuys sijnre kin-
dere*n* is Sagittari*us*. luttel kind*er* sal hi hebbe*n*. ¶ Thuys
der siecte*n* is ¶apriocorn*us*. grote siecte sal hi hebbe*n* va*n*
de*n* hoofde met flumen ¶ Dat huys sijns huwelicx
is Aquari*us*. bouen alle dinghen sal hi geerne vleesch
eten ¶ Thuys sijnre doot is Pisces. dan sal hi hem
wachten in alle manieren va*n* wateren ¶ D*at* huys
sijnre wegen is Aries ¶ Thuys sijnre regnatie es
Thaurus. dese maent is he*m* in allen dingen goet. ¶ D*at*

---

[122] WV: 'Scorpio'
[123] WV: begint paragraaf met 'Cancer' en 'Aries'
[124] JvD: 'hi sal dan van goeder auontueren sijn en*de* geluckich' WV: 'Hi sal gheluckich sijn'
[125] WV: 'Van dat teyken Leo'
[126] WV: 'luxurioes ende oncuysch'
[127] WV: 'Sijn ghewin is alleen met come*n*schap.'

huys sijnre meester auo*n*tueren is Gemini. ¶ Dat
huys der pinen is Cancer. in dese maent en sal hy
niet beginnen Hi sal sieck sijn int .xxij. oft .xxiij. iaer
en*de* ontgaet hi dan so mach hi leuen .lxxij. iaer.

Virgo

¶ Als die mane in dit teeken is d*an* regeertse de*n* buyc
de*n* nauel en*de* daer o*m*trent Tis dan goet ackere*n* / wedu-
we*n* trouwe*n* mer geen maechden w*an*t si werden ghe
meenlic o*n*uruchtbaer / tis quaet te scepe gaen Dit te
ken regneert int Suyd*en* en*de* geeft cout en*de* droge tijt /
en*de* wint bider aerde*n* en*de* wolcken inder lucht sonder
regen. ¶ Die in dat teken v*an* Virgo geboren is sal
goet en*de* suet va*n* sprake sijn en*de* va*n* schoonder gedeyld*er*
verwe*n* en*de* tweedrachtich en*de* discoort van natueren.
¶ Thuys sijns leuens is Virgo. dan sal hi copen en*de*
v*er*copen wa*n*t tsal p*ro*fijt sijn ¶ D*at* huys sijns wasd*om*s
is Libra ¶ Dat huys sijns broeders is Scorpi*us* ¶ D*at*
huys sijnre ouder*en* is Sagittari*us*. en*de* dye mane[128] sal he*m*
dan swaer sijn ¶ Dat huys sijnre kinder is Capri-
cornus luttel kinder sal hi hebbe*n* ¶ Thuys sijnd*er* siec
ten is Aquari*us*. sijn siecte*n* sulle*n* sijn va*n* quade aspecte*n* [G5v]
va*n* menige dingen ¶ Thuys sijns huwelicx is Pis-
ces. hi sal hebbe*n* effen wiuen D*at* huys sijnre doot
Aries Thuys sijnre wegen Thaur*us* Dat huys
sijnre regnatien Gemini. in de maent sal hi meest
regneren D*at* huys sijnre auo*n*tueren is Cancer.
Dat huys sijnre pine*n* is Leo In dese maent so sal hy
meest vrese hebbe*n* Hi sal sieck sijn in sijn .xl. iare*n*. o*n*t
gaet hi da*n* so mach hi .lxxij. iaer out werde*n*

Libra

A Ls die mae*n* hier is da*n* regeertse die huepe*n* / nie-
re*n* en*de* grote derme*n* Tis goet ouer velt gae*n* en*de*
westwaert reysen en*de* dat ter aerde*n* hoert ende ader
laten En*de* regneert int weste*n* met vochte*n* warme*n* tijt
Ven*us* Sa*n*guineo ghelijc. ¶ Die gebore*n* is ond*er*
Libra sal sijn een wond*er*lic me*n*sche en*de* quaet va*n* natue
re*n* / veel va*n* peysen en*de* met groter moeyten[129] en*de* gram
en*de* hi sal hebbe*n* een gedeylde verwe met veel haers
¶ Thuys sijns leuens is Libra. dese maent sal hem
p*ro*fitelic sijn *om* alle dinge*n* te begripe*n*. D*at* huys zij*n*s
wasdoms is Scorpi*us* ¶ Thuys d*er* broedere*n* is Sagit
tarius D*at* huys sijns oud*er*s is Cap*ri*corn*us* ¶ Thuys
sijnre kind*er* is Aquarius. hi sal vloeyen met kinder
Dat huys sijnre siecte*n* is Pisces. veele siecten sal hy
hebbe*n* int hooft en*de* int lijf[130] ¶ Thuys sijns huwelijcs
is Aries. hi sal luxurioes sijn Dat huys sijn doot is
Thaurus. in die maent moet hi he*m* wel wachten.
Dat huys sijnre wegen is Gemini Dat huys *zij*n

[128] WV: 'maent'
[129] WV: 'veel peysen'
[130] WV: regel Dat huys sijnre siecten (...) int lijf' ontbreekt.

re regnatien is Cancer. dan heeft hi goet wandere*n*
in vreemde lande*n* Dat huys sijnre meester auo*n*
tueren is Leo. hi sal hebbe*n* goede auo*n*tueren nae dye
[JvD G6 ontbreekt; begin WV 1522: F5v r. 11-] helft van sinen leuen.
Pijnen is Virgo. Dan moet hi hem seer wachten.
Hi sal sieck sijn in .xlviij. iaer. ontgaet hi dan soe
mach hi leuen .lxxxij. iaren.

[hsn. sterrenbeeld Schorpioen] A **Scorpio**

Ls dye maen is in Scorpio
soe regheertse dye schamelheyt in
mannen en*de* vrouwen Tis goet la-
ten quaet medecijn neme*n*. Tis een
ongheluckych teyken Tis quaet
ouer tuelt en*de* tscepe gaen. en*de* heeft
macht int Noorde*n* met coude voch
ticheyt. Ende ghelijct Mars en*de* Flecmatico. Die hier ond*er*
gheboren is sal wijslijck sijn en*de* begheere*n* den lof der lu-
den. Hi sal katiuilijc leue*n* / hi sal nijdich sijn / dicwil droe-
uich sparende / vol quaetheden / bedriegende / luxurioes
Hy sal goedertyeren schijnen mer hy en ist nyet in zijn
wercken. Int eynde sal hi onghetrouwe sijn.
Dat huys van sijn. Leuen is Scorpius
Den tijt sal he*m* goet sijn Thuys van sijn Waesdom
Sagittarius. Thuys van sijn. Brueders Capricorn*us*.
Thuys van sijn Ouders is Aquarius Hi sal sijn oud*er*s
verwinne*n* met nijde. Thuys van sijn kinder is Pisces [WV F6r]
Van sijn siecte is Aries Hi sal cortsen hebben.
Dat huys van zijn [dwars op pagaina aan linkerzijde]
Weghen Cancer. Huwelijck Taurus. In dye
maent behoert hem te huwen want hy sal wijuen
hebben oneffen als .i.iij.v.oft.vij.
Doot is Gemini. Regnacie is Leo.
Auonture Virgo Da*n* sal hi auo*n*tuere hebbe*n* in tsine
Pijnen is Libra. In dye maent sal hi pijne en*de* ancxt
lijden. Hi sal sieck zijn ten .xl. iaren. ontgaet hi dan so
mach hi leuen natuerlijch .lxxxij. iaren.
[hsn. sterrendeeld Boogschutter] A **Sagittarius**

ls dye maen is in Sagitta-
rius dan regeertse dat opperste deel
vanden beenen / ende heeft macht
ouer wanschapen teden. Als dye
wratten / ouerbeen hebbe*n* / dye een
hant ontbrect die .vi. vingher aen
een hant heeft. Tis dan goet mis-
daet betere*n* / vrientschap maken / met ghehuwede vrou-
wen spreken en*de* vercrijghen. Tis goet over velt reysen
mer quaet te water. Dit teyken heeft macht int oosten
met heeten en*de* droghen tijt in sinen opganck Die onder
Sagittarius gheboren is / sal sijn van goeder statuere*n* en*de*

stercke sprake / waerachtich / schoon / blijde in alle dinge*n*.
Thuys [dwars op de pagina linkerkant]
Sijns leuens is Sagittarius
Sijns waesdoms is Capricornus
Sijnder Brueders Aquarius Hi sal beter sijn dan
si ende sal eendrachtich sijn met hem luden
Sijnder ouders is Pisces Vader ende moeder sul-
len voer hem steruen.
Nieuwe pagina
Dat huys van sijn [dwars op dce pagina linkerkant]
Kinder Aries. hi sal kind*er* hebbe*n*. Huwelijc Gemini [WV F6v]
Doot cancer. In die maent en sal hi geen dinc doen
Weghen Leo. In die maent sal hi gheeert sijn.
Regnacie is Virgo. Armoede noch rijcdomme sulle*n* [**einde WV**]
he*m* niet lange duere*n* mer v*er*andere*n* D*at* huys sijnd*er* [H1r]
auo*n*tuere*n* is Libra In dese maent sal hi goet auo*n*tuer
hebbe*n* in al sijn dingen ¶ Thuys sijnre kind*er* is Scor-
pius. hi sal sijn kinder kinder sien Hi sal siec sijn in
sijn .xxxiij. iaren. ontgaet hi dan soe mach hi leuen.
lxxxix.[131] iaren **Capricornicus.**
A Ls die mane in dit teken is dan regeertse dye
knyen / ader*en* / zenuwen Tis dan quaet mede-
cijn neme*n* / bloet late*n* en*de* tscepe vare*n* / mer tis goet dat
ter aerde*n* behoert Dit teke*n* heeft macht int Suden
en*de* geeft coude en*de* drogen tijt bider aerden en*de* wolc-
ke*n* inder lucht en*de* gelijct metter natueren Saturno
en*de* melancolico ¶ Die onder cap*ri*corno geboren
is sal wesen schoon / vroet en*de* goet va*n* allen doene
¶ Thuys sijns leuens is Capricorn*us*. sijns wasdo*m*s
Aquari*us*. hi sal wesen in ander lieden scat en*de* rijcheyt
en*de* sal trecke*n* vande*r* eenre stadt in die ander en*de* hi sal
oetmoedich en*de* goedertieren D*at* huys sijns broe
ders is Pisces / sijnre oude*r*s Aries. veel lidens sal hy
hebbe*n* en*de* ongerechtelic sal hy v*er*heuen werden mer
int eynde sal hi v*er*ghierigen ¶ Thuys sijnre kindere*n*
Thaur*us*. hi sal luxurioes[132] sijn. ¶ Thuys sijnre siecte*n*
Gemini. in dese maent sal hi belet worde*n* in sijn sin
nen mer hi sal lijdtsaem sijn. ¶ Thuys sijns huwe-
licx is Cancer / sijns steruens Leo. Aries en*de* Leo dese
maende*n* sijn he*m* co*n*trarie ¶ Thuys sijnre weghen is
Virgo / sijnre regnatien Libra. da*n* sal hi goede auo*n*tuer
hebbe*n* ¶ Thuys der pine*n* is Sagittari*us*. dese maent
is he*m* co*n*trarie maer hi is een goet gerechtich me*n*sche
gode dienende[133] Hi sal sieck sijn in sijn .xxxiij. iaer. o*n*t-
gaet hi dan so mach hi leuen .lxxv. iaren [H1v]
Aquarius
A Ls die mane in dit teeken is dan regeertse de

[131] WV: '.lxxxij.'
[132] WV: 'oncuysch'
[133] WV: 'mer hi is goet en*de* god dienende'

beenen tot aen die knyen. Dan ist quaet me-
decijn neme*n*. tis dan goet v*er*husen een wijf trouwen
leen ontfangen en*de* ouer velt gaen Dit teeken heuet
macht int weste met warme ende vochten tijt met
wint en*de* ghelijct metter natueren Saturno en*de* san
guineo. ¶ Die ond*er* Aquari*us* geboren is sal sijn
va*n* schoonder natuere*n* heymelick minnende pays
en*de* vrede ¶ Thuys sijns leuens is Aquari*us*. de-
se maent is he*m* p*ro*fitelic D*at* huys sijns wasdoms
is Pisces. hi sal goede auo*n*tuere hebbe*n* in al dat ghe
uoet wert int water[134] D*at* huys sijns broede*r*s is Ari
es. hi sal v*er*heue*n* werde*n* boue*n* sijn broeders[135] ¶ Thuys
sijns ouders is Thaurus. hi sal he*m* bedancke*n* D*at*
huys sijnre kinder*en* is Gemini. hi sal rijck noch ar
me sijn [136] Dat huys sijnre siecten is Cancer. veele
siecten sal hi hebbe*n* va*n* quade aspecte*n* en*de* va*n* nidiche
den Dat huys sijns huwelicx is Leo. langer da*n* zij*n*
wijf sal hi leuen Dat huys sijnre doot is Virgo /
sijnre wegen Libra. te water soude hi da*n* goede auo*n*
tuere hebbe*n* Dat huys sijnre meester regnatien
is Sagittari*us* Dat huys sijnre pine*n* is Capricor
nus In dese maent sal hi niet beginnen want si he*m*
co*n*trarie is Hi wert sieck in sijn .xxxiij. iaren. o*n*tgaet
hi dan so mach hi leuen .lxi. iaer

O M te weten onder wat teken des hemels ye-
mant gebor*en* is So suldi de*n* name neme*n* daer
ghijt af wete*n* wilt en*de* sijnre moeder name / en*de* spelde*n* [H2r]
se in Latijn en*de* neme*n* tghetal va*n* beyden namen ende
scriuen dat getal v*an* al de*n* letteren also tghetal hier in
dit tafelken staet bi die letteren en*de* rekenen d*at* te sa
men En*de* loopt dat ghetal meer dan .xxviij. soe slaet
altijt .xxviij. af soe langhe alsser meer is. en*de* blijfter
effen .xxviij. so blijft opt ghetal / oft isser min soe blijft
oec opt ghetal en*de* soect dan dat teeken. Te wete*n*. als
ghi vint een of twee so ist Aries. en*de* vindi .iij,iiij. of
v. so ist Taur*us*. vindi .vi. of .vij. soe ist Gemini. Vindi
viij. of .ix. soe ist Cancer. Vindi .x.xi. of .xij. soe ist Leo.
Vindi .xiij. of .xiiij. so ist Virgo. vindi .xv. of .xvi. so
ist Libra. Vindi .xvij.xviij.of.xix. so ist Scorpi*us*. vin-
di .xx. of .xxi. so ist Sagittarius. vindi .xxij. of .xxiij. so
ist Capricorn*us*. vindi .xxiiij. .xxv. of .xxvi so ist Aqua-
rius. vindi .xxvij.of .xxviij. soe ist Pisces.[137]

Die tafel des ghetals[138]

[134] WV: 'Hi sal profijt hebben in al dat gheene dat int water gheuoedt wert'
[135] WV: 'bouen hem luden'
[136] WV: 'hi sal rijck arm sijn'
[137]'Te weten (...) Pisces' WV maakt deze tekst op als tabel.
[138] WV maakt van deze tabel opsomming.

	A	i	g	iij	n	xxij	t	viij
	b	ij	h	xx	o	xiij	v	xxij
	c	xx	i	x	p	iij	x	xvij
	d	iij	k	xiij	x q	xx	y	x
v	e	ix	l	ij	r	xxi	z	vij.
	f	xxiiij	m	xiij	s	xx		

[hsn: man en vrouw in badtobbe] [H2r]

¶ een scoon corte leringhe o*m* in die badestoue te gae*n*
na wtwisen d*er* .xij. tekene*n* des hemels en*de* der manen[139]

H Aly scrijft datme*n* in geen heet teke*n* sal gaen in
die badtstoue. als Leo Gemini Virgo Cap*ri*cor
n*us*. mer als de mane is in Aries Scorpio Pisces Sa
gittari*us* Libra Ca*n*cer so salme*n* in de badtstoue gaen /
principalic liede*n* die seer arbeyde*n* of riden oft gae*n* en*de*
veel sweten o*m* tsweet af te wasschen En*de* oec sulle*n* si ba
den die niet en arbeyde*n* mer dicwil veel ete*n* e*nde* drinc
ke*n* veel wijns wa*n*t he*n* wast veel vuchticheden tusschen
vel en*de* vleesch en*de* oec binne*n* de*n* liue Ghi sult u benen
wasschen int water dat bi mate*n* warm is want dats
de*n* ogen en*de* hoofde seer goet Men sal thooft nuchte
re*n* wasschen of lanc na de*n* eten en*de* dat salme*n* doen ten
xv. oft .xvi. daghen eens. en*de* ouer de*n* .xx. dach salmen
niet beyden Men sal in die badtstoue n*iet* gaen corts [H3r]
nae de*n* eten mer v*er*beyde*n* vier of vijf uren dat die spi
se wel half v*er*teert si Oec salmen na d*at* badt niet hae
stich eten noch drincke*n* voer datme*n* weder v*er*coelt is.
En*de* int badt en salmen eten noch drincke*n* geenreley
dranck wa*n*t daer crijcht die leuer groot hinder aff.
Men sal niet te heet noch te cout bade*n* wa*n*t de coude
belet dat die sweetgaten v*er*stopt bliue*n* Te lanck en*de* te
heet baden trect die natuerlike hitte seer wt en*de* ma
ket de*n* me*n*sche onlustich dat hi eten noch drincke*n* en
mach noch slapen / mer dat badt neemt af dye moet
heit va*n* arbeyde*n* / va*n* riden va*n* gaen En*de* nae dat badt
salmen wachte*n* voer v*er*coude*n* wa*n*t dat scadet de*n* hoof-
de / de*n* herssen / de*n* morch / de*n* beene*n* en*de* maect v*er*stijui*n*ge
en*de* brenget cortsen Grote witte en*de* vette lieden sulle*n*
nuchtere*n* bade*n* en*de* mager liede*n* na de*n* ete*n* als de spise
half v*er*teert is wa*n*ttet doet groeyen / mer te veel bade*n*
is altijt quaet Die de*n* vloet heeft of de*n* loop in den bu
ke / de*n* hooftsweer / de*n* snop / lope*n*de ogen / slincke*n*de aze
me / die seer in hitte of coude gewa*n*delt heeft die hete
cortsen heeft / die veel gegete*n* heeft Dese en sulle*n* in de
batstoue n*iet* gae*n* wa*n*t si soude*n* daer grote siecte*n* af crigen

Van medecijn / dranck ofte recepte*n* te neme*n*[140]

[hsn: man geeft man met zweren medicijn] M En sal wete*n* dat ghe

[139] WV: 'Hier achter volcht in wat teyken / ende op wat | tijt datmen in die bdtstoue ghaen sal'
[140] WV: C 'Van medecinen oft recepent |oft dranck te nemen'

ne gesonde lieden en
sullen geen medecinen oft
dranck nemen want si zijn van
vier elementen ghelijc ge
tempert. want geeftmen cou
de medicinen so vermindert
die hitte geeftmen hete me
decinen so vermindert die coude Ende bloet latet ghi hem [H3v]
so wert dat bloet te luttel daer dat leuen bi staet / ende
die mensche wert te crancker Mer wildi eenen ghe
sonden mensche medecinen te drincken geuen dat suldy doen
inden herfst oft lente / dan en is de tijt niet te heet noch
te cout Mer is die mensche cranck inden winter so sal
men hem dranck gheuen van medecinen des morgens
vroech / dan sal hem die mensche best behoeden van groo
te coude Mer inden somer sal men den crancken dranck
geuen des auonts dat hem die hitte niet en mach scaden

¶ Hoe hem die menschen regeren sullen in die .xij. maenden des iaers ende in die vier tiden des iaers[141]

Meerte **Galienus seyt**

[hsn: = Galenus; E3v. links] In Meerte suldi dingen eten
die wat suet sijn ende niet nuch-
teren drincken Menghet ho-
nich ende wijn azijn[142] tsamen ende
doet daer in retick ende eet dien
daer wt. ende eet goede specien
ende droghe cruden ende drinct
genen onclaren dranck want
dat maect coude / drinct van ru
te ende puleye Men sal dan veel
baden mer niet heet. men sal
opten dume niet laten. dan open-
baren hem in des menschen lichaem
veel vuchticheden met pinen
Dan salmen die wijngaert sni
den Ende die sonne loopt opten .xi.
dach in merte int teken Aries

April **Meester Iohannes seyt**[143] [H4r]

In April salmen dranck drincken ende eten die wortelen
vanden cruden Drinct van ruta / betonie / beuenelle
ende laet u bloet ter mediane Dan gaen die sweetga-
ten open ende dan wast versch bloet / die vogelkens sin-
gen / die bloomkens spruyten ende wacht u van slapen
Die sonne loopt dan int teken Thaurus opten .xi. dach

[141] WV: 'Hoe hem die mensche regheren sal in dye .iiij. tijden vanden iare / ende oec in elcke maent bisonder. Ende eerst hoe hem elck regheren sal inden Lenten.' Opvallend is dat de uitgave van WV begint met de seizoenen en daarna de afzonderlijke maanden, terwijl JvD start met de afzonderlijke maanden. Compilatietekst # Calandrier / Teutsch Kalender

[142] WV: 'azijn'

[143] WV: 'Iohannes seyt'

Meye **Auicenna seyt**[144]
In de*n* Meye laet niet ter leuer ader en*de* drinct dranc[145]
Gaet dicwil int warm bat Eet nuchtere*n* meyboter
die is gesont en*de* maect bequaemheit. Eet dan geen
hoofden va*n* visschen of beesten noch oec die voeten.
Neemt dan Alsen en*de* venkel wel gewasschen ende
roret te samen en*de* menget dat met gheyten melc en*de*
laet dat eenen nacht staen claren en*de* drinct dan daer
af drie dagen nuchteren wa*n*t veel ghesontheden die
mensche daer af crigen In den Mey loopt die sonne
in dat teeken Gemini opten .xij. dach
Hoe he*m* de me*n*sche*n* regeren sulle*n* inde*n* Linten
Dese drie maend*en* voers*eit* heten die linte / en*de* gelijct d*er*
c*om*plexien Sanguijn heet en*de* vocht Dan ist ghesont
bloet late*n* en*de* medicine*n* neme*n* o*m* he*m* te purgeren va*n*de*n*
quade*n* humore*n* diemen inde*n* winter v*er*gadert heuet.
Da*n* salme*n* eten v*er*coelende dingen. als riuier vische
met scubbe*n*. als snoecke*n* / carpers braessemen[146] / baer-
sen. en*de* me*n* sal drincke*n* gete*m*perde wijn n*iet* te suet noch
te sterck Alle suete dinge*n* salme*n* scuwe*n*. smorghe*n*s sal
men lanc slape*n* mer inde*n* dach niet Oec is da [da*n*] geson
der gebrade*n* visch of vleesch da*n* ghesode*n*. Eet altoes
als ghi appetijt hebt mer niet te veel op een tijt [H4verso]

[hsn: = E4v. links] ¶ **Iunius Averoys seit** In iunio
drinct nuchtere*n* fonteyne. eet latu-
we met azijn / slaept n*iet* veel herde
eyer / herde kese / vercke*n* vleesch / ge
brade*n* visch sijn da*n* goet o*m* ete*n*. Dri*n*ct
va*n* ruta en*de* sauie blad*er*. drinct geen
versch bier of mede Inden .xij. da
ge Iunij comt die sonne in Ca*n*cro
en*de* dan climt die sonne niet hoger.
¶ **Julius** **Rasis seit** In Iunio [Iulio]
drinct gene*n* dranck die lanck wert
drinct nuchtere*n* goede*n* wij*n*. wacht
u va*n* o*n*cuysheit en*de* wat va*n* melc is dats ghesont. her
de spise / gebrade*n* vleesch wilt niet eten Wilt niet la
ten noch medecine*n* neme*n* vande*n* den [‘den’ weghalen] derde*n* dach na
sinte Margriete*n* dach tot sinte Bartholome*us* dach.
en*de* wacht u va*n* veel slapens Opte*n* .xiij. dach comt de
sonne in Leo **Augustus** **Seneca seit** Men
sal in Augusto geen medecine*n* neme*n* noch ader late*n*
Eet geen suete dingen mer die bitter sijn en*de* wacht
u va*n* melck Drinct bier en*de* niet veel wijns. wacht u
va*n* oncuysheit en*de* dingen die seer v*er*hitten[147] Opte*n* .xiij.

[144] WV: ‘Avicenna leert’ (zo ook bij Auerroys, Rasi, Seneca)
[145] WV: ‘mey dranc’
[146] WV: ‘braessemen’ ontbreekt in opsomming
[147] WV: ‘en*de* wacht u va*n* melck (...) die seer v*er*hitten’ ontbreekt.

dach va*n* August*us* loopt die sonne in dat teke*n* va*n* Vir
go En*de* werde dan een kint gebore*n* in d*er* tijd Mercurij
tsi meysken oft knechtken dat blijft onuruchtbaer
Ende verlore dan een maget haren maechdom dat
waer te besorgen datse onuruchtbaer soude bliue*n*.

¶ Hoe he*m* die mensche regeren sal inden Somer

Dese drie maende*n* voers*eit* heten die Somer en*de*
geliken der co*m*plexien Colera / heet en*de* droge Dan sal
men lichtelic gecleet sijn / lichte spise eten als hasen. [I1r]
conine*n* en*de* rivier visch mette*n* v*er*yuse Eet dicwil ende
luttel en*de* amper dinge*n* en*de* al d*at* appetijt maect. eet la
tuwe / porceleyn / cauwoorde*n* / melonen peeren. smor
gens suldi vroech ontbite*n* / en*de* eer dye sonne ond*er*gaet
so doet u auo*n*tmael Eet geen gesoute spise. drincket
suycker water of cleen bierke*n* en*de* cleen wijn mit wa
ter gemenget En*de* doet dan matige arbeyt wa*n*t hit
te en*de* ouerwercke*n* brengen veel grote siecten wacht
u va*n* vrouw*en*. gaet dicwil baden om die grote hitte.
Eet suyker drasie en*de* violette. Des morgens stelt u
tot hoeste*n* en*de* wt te spuw*en* die flumen die des nachts
v*er*gadert sijn. waschet met coude*n* water u hande*n* / ae*n*
sichte en*de* mont dats seer gesont **September.**

¶ Die meester Ysayas seit In septe*m*ber salmen eten
gheyten of scapenmelck smorgens nuchteren met
brode Dan sijn alle vogelen goet o*m* eten. als gansen
Enden en*de* and*er* wiltbraet. en*de* somige vruchte*n* die ge-
tidich sijn als peeren met wijn en*de* dier gelijke*n*. mer
schuwet appelen / ockernote*n* en*de* som ander vruchte*n*
w***a***n*t* si vierich sijn Men sal da*n* wortelen eeten ende
drincke*n* van netelen Die sonne loopt aende*n* .xiij. dach
va*n* September int teken Libra **October.**

In october machme*n* eeten swinen vleesch gesode*n*
wiltbraet / wilde vogele*n*. Eet dagelicx druue*n* en*de* dri*n*ct
wijn most wa*n*t dat reynicht tlijf en*de* maect u gesont.
Eet geyte*n* of scape*n*melc. drinct va*n* nagelen en*de* peper
Bloet laet en*de* neemt medicinen **November**

¶ Mesue seyt. Gaet in Nove*m*ber luttel int badt op
dat u bloet niet en v*er*seert Gaet matige dach reysen
ouer tuelt: wacht u v*an* oncuysheit. Eet goet vleysch [I1v]
en*de* drinct goet wijn. eet geen hoofde*n* va*n* beeste*n* ende
bemint alle warme dinge*n* Eet mostaert / looc /ayuij*n*
agrimonie Neemt medicinen en*de* laet ter adere Ten
xiij. dage va*n* Nove*m*ber loop de sonne in Sagittario.

Hoe he*m* die me*n*sche regeren sal inden herfst

¶ Dese drie maende*n* voers*eit* heeten die Herfst en*de* es
vand*er* Melancolie co*m*plexie droech en*de* cout Dits den
crancsten tijt de meest siecten in brengt. wacht u va*n*
veel etens en*de* drinckens en*de* va*n* ouerdaet Eet goede
spise als hoenderen / cappune*n* / dune*n* [duuen] / conine*n*. drinckt
matelic goede*n* wijn. eet gheen appelen noch ander

herfst vruchte*n* Drinct geen water In cout water en
wilt niet baden. wacht u hooft van couden En wilt
u maghe niet te seer v*er*laden met spise / mer eet met
appetijt en*de* luste.[148] noch nae der noenen wilt n*iet* slap*en*

December Plato seyt

Eet en*de* drinct alle dingen mer laet u dranck nyet te
cout sijn Ghi moecht medecine*n* neme*n* en*de* laten dye
hooftader / leuer ader e*nde* noch and*er* Ghi sult nyet ba
den mer hout hande*n* en*de* voeten warm. Alle werme
spisen sijn gesont / alle coude spise is dan onghesont
Eet agrimonie dats gesont de*n* herssene. en*de* waschet
u mont dats gesont Wasschet altijt met warm wa
ter u mont voer de*n* eete*n* en*de* nae de*n* eeten ghi en sult
geen pijn in de tande*n* hebbe*n* noch quaet tantvleesch
Te*n* .xij. dage va*n* Dece*m*ber loopt die son in Cap*ri*corno.

Ianuarius Atmansasar seit

Drinct nuchtere*n* goede*n* wijn Int sweetbat drincket
Dyalaten*us*. da*n* machme*n* alreley spise eten wa*n*t dan
is de*n* beste*n* tijt o*m* v*er*duwe*n* Drinct va*n* uwen dranck mit [I2r]
Gimber / peper / nagelen / en*de* alsulcke droge cruden
nuchteren eet Tis dan de*n* ghesonsten tijt voer dye
menschen En*de* ist van node so laet die leuer ader an
den slincken arme als die mane wast. In Aquario
loopt die sonne aen den .xij. dach Ianuarij

Februarius Ypocras seit.

In februario sal he*m* die me*n*sche warm houden op d*at*
hi niet rappich noch ruydich en werde. wacht u va*n*
coude spise. drinct va*n* agrimonie en*de* eppe te samen.
boue*n* al wacht u va*n* ouereten[149] en*de* drincke*n*. Tis goet
laten opte*n* dume of aent hooft. In dese maent come*n*
cortsen en*de* veel gebreken. daero*m* salmen bloet late*n* en*de*
medecijn neme*n* om te v*er*driue*n* die quade humore*n* In
dat teken Pisces comt die sonne in Februario an de*n*
.x. dach

Hoe he*m* die mensche regeren sal inden winter.

Dese drie maende*n* voers*eit* heten de winter en*de* sijn va*n*
der co*m*plexien flegmatike / cout en*de* vucht Dits de*n* alde*r*
beste*n* tijt wa*n*t die natuere da*n* sterck en*de* mach veele v*er*-
dragen Alreley spise machmen dan eeten als va*n* o-
ssen vleesch / v*an* coeyen / v*an* swijnen / va*n* hertten / van
hinden. va*n* alreley venisoen / patrijskens / hasen / la*m*-
moenen / ganssen / enden / swanen en*de* ander vogelen
va*n* riuieren[150] Na dat u natuere en*de* c*om*plexie v*er*mach so
drinct stercke*n* wijn Twee mael ter weken moechdy
matelic drincken Maleuezeye of Romenie of Ba-
starde wijn teghen eenighe siecten

¶ Van die gesontheden en*de* profiten die comen van-

---

[148] WV: 'eet met lust'
[149] WV: 'eten'
[150] WV: 'swijnen' en 'hasen' ontbreken in de opsomming

den aderen te laten alst tijt is.[151]

[arts met stok aderlaat vrouw] A Ls ghi wilt bloet laten [I2v]
ter adere*n*. soe snijt gali
gaen en*de* hout die in u mont
en*de* slict dat speecsel binne*n*. d*at*
doet tquade bloet va*n* u gae*n*.
en*de* tgoede bloet behouden.
Ite*m* vijf dagen voer e*nde* vijff
dagen na de nyeuwe mane
salmen eerst bloet laten / dye
io*n*gers int wassen der mane*n*
die ouders int breken. en*de* in
die volle mane en salme*n* oec
niet laten Mer om meerd*er* gesontheit te hebben soe
salmen vier male des iaers laten. als de*n* eerste*n* dach
va*n* Mey. sinte Bartholome*us*. sinte Martijns. sin-
te Blasius dach Diee [Die] mesters seggen. dat ader late*n*
is goet voer die mensche*n* die ruydich[152] en*de* seerich sijn /
die bleynen sweren of geswel hebben aen haer lijff
die quade rode verwe hebbe*n* en*de* die daghelicx veele
ete*n* en*de* drincke*n* sond*er* arbeyde*n* Die ter ader laten wilt
sal dat bloet laten lopen tot dat v*er*andert Is dat bloet
swart en*de* dick so latet lopen tot dat bloet scoonder ro
der en*de* dunner wert En*de* wie te lange beyt eer hi laet
ter ader die crijcht dicwil grote pijn want dye adere*n*
word*en* te vol bloets en*de* dat bloet en heeft ghenen wt
ganck soe valt dat bloet en*de* daer come*n* dan af cortsen
hitten / wormen / grote pine des hoofts / der oghen en*de*
al des lijfs. daero*m* ist ader laten goet in tijts Die ade
ren binnen de*n* armen en*de* aen die knyen salme*n* nuch
teren laten. mer die ander aderen der hande*n* / des ho
uets / vande*n* rugghe en*de* va*n* andere plaetsen des lijfs [I3r]
salmen laten alsmen wat ontbeten heeft Alsmen
bloet gelate*n* heeft so salmen des eerste*n* daghes mate
houde*n* va*n* eten en*de* drincke*n* en*de* niet met vrouwen con-
uerseren of vrouwe*n* met mans. Des ander daghes
sal hi he*m* rusten en*de* vrolic sijn[153] en*de* wel leuen. des derde*n*
dages en sal hi niet wtgaen int velt oft dier geliken
des vierden dages sal hi baden. etc. Auicenna seyt
Dat aderlaten is een beghin alre gesontheit / het ge
uet goede*n* moet en*de* goede memorie. het reynicht
dye blase / die mage / die longe / die leuer / die herssene*n* / het
v*er*warmt dat merch en*de* doet wel horen. het reynicht
die tonge, het beneemt die seericheit en*de* v*er*driuet dye
traecheit des lichaems. het v*er*claert die ste*m*me en*de*
verscerpt die sinnen en*de* worpt wech dat quade bloet en*de*
geeft een lanc leue*n* en*de* maect de*n* me*n*sche oec ghesont.

[151] WV: 'Die profijten vanden ader laten in tijts'
[152] WV: 'rappich'
[153] WV: 'en*de* vrolic sijn'

Item Auincenna seit oec. Waert dat een me*n*sche te ve-
le bloets hadde (al ist vande*n* besten bloede en*de* dat ald*er*
edelste dat hi in sijn lichaem heeft) doet hi h*em* daer af
niet laten het soude he*m* haestelic een orsake gheue*n* va*n*
der doot Men sal mercken aen wat plaetse des lich-
ames een me*n*sche gebreck heeft so salmen daer tege*n*
aen die gesonde plaetse die aderen laten En*de* alsmen
smorgens bloet laten wil so salmen des auonts gali
gaen in wijn sieden en*de* drincke*n* daer aff als me*n* slape*n* gaet

Om te wete*n* oft va*n* node is datme*n* late*n* sal

¶ Men sal mercke*n* of dat aderlate*n* van node is Als de
me*n*sche heeft veel schimelinghe in die ogen. als hi ge
nen moet heeft. Als sijn leden traech sijn: als hi geen
lust en heeft om eten en*de* crijcht onder wilen buylen
en*de* sweren aen sijn lijf en*de* sijn water is root en*de* dicke. [I3v]

Nae dat laten salmen dat bloet besien[154]

¶ Alsmen die aderen gelaten heeft so salmen tbloet
een weynich laten staen en*de* dan salment besien. Is
tbloet schoon en*de* root en*de* datter boue*n* staet wat scoon
waters en*de* ist suet en*de* rieket wel so is die mensche ge
sont Is dat bloet boue*n* dick en*de* trobbel[155] swartachtich
root dat is pestilentie siecte. Is tbloet ouer al wit en*de*
gebroken so is die longe sieck en*de* men crijcht de*n* hoest
Heuet bloet eenen witten ghest bouen so is die me*n*
sche sieck aen de borst Heuet bloet kressen verwe so
is die leuer sieck Is dat bloet bleeck swart soe is die
milt sieck **¶ Va*n* laten met bussen ende coppen**[156]

M Et bussen of coppe*n* te late*n* va*n* buten is ghesont
en*de* maect de*n* me*n*sche n*iet* cranc gelijc dat ader la-
te*n* doet Men sal wete*n* datter veel plaetsen aent lich
ame daerme*n* die coppe*n* neffen setten moet. Als aent
voerhooft n*iet* mer achter / voir swimelinge / gebreke*n*
d*er* oge*n* / gesweer en*de* alle cra*n*ch*eit* des hoofts Ond*er* de ki*n*ne
voer geswel des monts / tantvleeschs en*de* wedom d*er*
borst en*de* des azems Aen die plaetse d*er* magen voer de
v*er*uullinge der magen en*de* d*at* v*er*warmt die mage ende
trect va*n* haer alle onreynicheit Op die borst en*de* voer
alle gebreke*n* des hoofts der ogen der oren Opte*n* rug
ge voer alle sijn gebreke*n* Op die lende*n* en*de* aende*n* ers
voer rappicheit en*de* gesweren en*de* voer die oueruloe-
dicheit der natuere*n* der oncuysheit Opte*n* enckel der
voete*n* voer die bulen Op die dyen voer alle ghebre-
ke*n* va*n* onder de*n* nauel / voer de*n* steen / voer die colica
passie Item Clisterie is een edel medecine wa*n*t si v*er*-
drijft veel quade materie vande*n* me*n*sche in dient va*n* [I4r]
node is De spise gegeten die de*n* mensche camerganc
maect nae den raet des meesters ter rechter tijt dat

[154] WV: titel ontbreekt
[155] JvD: 'crobbel'
[156] WV: C Van Coppen

is die opperste medicine om gesontheit te behoude*n*.
¶ Hoemen weten sal dat nyeuwe licht vand*er* ma
nen of reghenachtich of schoon weder sijn sal
[hsn: man in cirkel wijst naar maan, verder zon en tekst
Saturn*us* Mars, Iupiter = A1verso? tekst spiegelbeeldig **]**
B Inne*n* eene*n* iare doerloopt de sonne die .xij. teke
ne*n* des hemels en*de* blijft in elc teken een maent
Als da*n* die mane comt int teke*n* daer de sonne in is so
werde*n*se v*er*enicht en*de* die mane is sond*er* licht en*de* me*n* siet
se n*iet* wa*n*t daer eyndt hare*n* loop Mer als dye mane [I4v]
weder scheydet va*n*der sonne*n* .xij. grade*n* dats .lvi. milen
aende*n* hemel. da*n* begintse weder te schijne*n* en*de* werdt
va*n* ons ghesien en*de* neemt haer licht vander sonnen
w*an*tse altijt euen groot en*de* ront is ¶ Nu salme*n* merc
ken als de mane haer nyeu licht ontfangt. wat pla
nete dan regneert daer bi suldi mercken wat weder
dat sijn sal in die nauolghende maent.[157] want alle ure
regneert een sond*er*linghe planete. ¶ Ontfanget die
mane haer nyeu licht in die planete Sol. dan sal de
maent sijn heet en*de* droghe nae de*n* tijt wa*n*t des plane
ten teeken is Leo. ¶ Ontfanget de mane haer nyeu
licht in die planete Luna. dan wert die maent win-
dich en*de* droghe en*de* eens deel regenachtich. wa*n*t sijn
teeken is Cancer. ¶ Ontfanget die mane in Satur
no da*n* wert die maent noch heet noch cout na de*n* tijt
vand*en* iare en*de* half regen wa*n*t sijn teekene*n* sijn Cap*ri*
corn*us* e*nde* Aquari*us* ¶ Ontfanget die mane in Mars
dan wert die maent half droge half regen want sijn
teke*n* is Aries d*at* geeft warme*n* tijt. en*de* Scorpio dat ge
uet coude vochten tijt ¶ Ontfanct die mane in Mer
curio da*n* wert die maent ongesta*n*tich[158] met veel rege*n*s
o*m*d*at* sijn tekene*n* sijn Virgo / d*at* geeft coude*n* tijt met wolc
ke*n*. en*de* Gemini d*at* geeft warme*n* tijt ¶ Ontfangt die
mane in Iupiter da*n* wert de maent half droge ende
half gematicht met regen wa*n*t sijn teken sijn Sa-
gittari*us* en*de* Pisces. Pisces geeft doncker vochte*n* tijt Sa-
gittari*us* heete drogen tijt ¶ Ontfanct dat nyeu licht
in Ven*us*. da*n* wert die maent een deels heet en*de* droge
en*de* een deels vuchtich wa*n*t sijn teeken sijn Taur*us* die
geeft droge tijt. en*de* Libra geeft vochte warmen tijt

¶ Van den drie deelen der lucht [K1r]
[hsn: cirkel met drie luchtzones]
Vanden drie deelen der lucht[159] [K1v]
A Lsoe dat element des vuers in een rondicheyt
wert gehoude*n* onde*r* den cirkel en*de* hemel d*er* ma

[157] WV: 'oft vocht oft droghe zijn sal' ontbreekt in JvD.
[158] WV: 'ongestadych'
[159] WV: Deze pargraaf is in WV veel uitgebreider. De tekst van JvD oogt als een eenvoudige samenvatting. Zie bijlage.

nen / so wert oec die lucht geset onder die holheyt der
rontheyt des vuers. welcke lucht is van sijnder na
tueren een pure en*de* claer substantie warm en*de* vuch-
tich Mer bi accidenten soe wert die lucht gedeylt in
drie deelen In dat opperste oft derde / int middele[160] en*de*
dat onderste oft eerste deel Dat opperste deel werdt
omringt met dat element des vuers ende daer aff
werdet seer warm en*de* daer comen[161] die vierighen im
pressien. als barnende lancien / barnende keerssen /
ende ander barnende vieren diemen heet in latijn
Sub ascedens.[162] en*de* dye vierighe impressien comen
va*n* die wazeme die op ghetrocken wert inder lucht
en*de* daer ontsteken. Dat middelste deel der lucht is
cout want het is te verre van dat eleme*n*t des vuers
om te v*er*warmen / en*de* het is oec te verre vanden we-
derschijn der sonnen die op deerde verschijnt Ende
dit deel der lucht is doncker en*de* vol onweders en*de* is
dye woninghe der quader onreynder geesten / ende
daer werden ghegenereert die waterighe impressi
en doer die coutheyt. als snee / hagel. etc. En*de* dat ned*er*
ste en*de* eerste deel der lucht is warm en*de* vucht. en*de* hit-
te wert v*er*meerdert en*de* v*er*mindert bi accidens / en*de* dat
comt van dat reflexe en*de* wederslach vand*en* radyen
der sonnen in dat eerste deel der lucht. en*de* daer wert
gheghenereert de*n* dauwe / den rijme. en*de* daer comen
oec vierighe imp*re*ssien en*de* vieren in dat deel der lucht
als dat sot vuer / die springhende gheyten / den vlie-
ghenden drake. etc.

¶ Hiernae volghet Thuys der Fortunen in ghelikenisse van figueren.[163]
[K2r]

O M meer e*nde* beter verstant te hebben so sul
di weten dat die vier planeten / als Sol Iu-
piter Venus en*de* Luna sijn geluckich om te come*n*
int huys van Fortunen doer die influentien dye
vanden planeten comen En*de* die drie ander plane
ten. als Mars Mercurius en*de* Saturnus sijn on
gheluckich te comen int huys van fortunen doer
haer influentien die den me*n*sche ongeluckich ma-
ken nae dye influentie der planeten ende sterren
als ghi sien ende mercken sult bi dese figueren na
volghende Mer god almachtich al heeft hi die in

[160] JvD: 'mideele'
[161] JvD: 'cowen'
[162] JvD: 'Suba scedens'; 'asub ascendens': rijzende ster (Werkgroep van Utrechtse Neerlandici (ed.), *Eyn corte decleringhe deser spere*. Instituut De Vooys,
Utrecht 1983, 57.
[163] WV: C Hyer volcht dat huys van Fortunen met figuren. | Om goet verstant hier af te hebben |
Soe weetet dat Iupiter Sol Venus Luna (...)

fluentie den sterren ende planeten gegheuen dat
regiment om die nederste dingen te regeren. noch
tans is hi opperste regent en*de* stelt alle saken nae si
nen godliken wille alst hem belieft / ende hy heuet
den mensche sinen vryen wille ghegeuen. Gaue*n*
die planeten dan nootsakelike influentien dat het
alsoe sijn moste / soe en waer des menschen wille
niet vry ende dan en soude die mensche niet sondi
ghen. etc.
[WV Middenboven]
[hsn: Fortuna omringd door de vier menstypen [Flegmatic*us*, Sa*n*guine*us*, Mela*n*colic*us*, Coleric*us*] en vrouwe I*n*clinatio als vertegenwoordiger van de planeten.]
[Middenonder] [Domus Fortun[a]s. Dat huys der Fortunen.
[Iuxta cuiuslibet inc][*lin*]ationem per has qualitatis harum*que* se
riem congruas plan][*eti*]s sic ingruentibus regimen bonum siue
malum omne cunct[*is*] effectibus tales mergentibus.][164]

[Nae dat een yegheli[*c*]e g] influencie ontfanct vanden plane-
ten / daer nae crijghet meest inclinatie om aen te neme*n* goet
oft quaet regiment g[*hel*]ijck hier properlijck figuerlijck bewe-
sen werdt Maer elck [*he*]eft sinen eygen vrien wille en*de* mach
die toeneyghentheyt [*we*]derstaen.][165]
[WV Linksboven]
D ese .iiij. planeten staende aen dye witte side. Als Iupiter. Sol. Venus. Lu
na. Sijn bi haer inclinacie gheluckich te comen in dat huys van Fortune*n*.
Ghelijck haer influencien haerder wercken bewesen werden bi dye figu-
ren hyer onder ghestelt. Als Sol gheeft inclinatie tot wijsheyt. Iupiter tot
duechden / huescheyt / ende vrolijcheyt / ende der ghelijcken doen oeck die ander.
[Links boven hsn: Luna, Venus, Sol, Mercurius]
[Links midden hsn: Maan, Ster, Zon, Ster]
Ongestadicheit, Wellusticheit, Wijsheyt, Sanguine*us* en Alle goet.
[Linksonder hsn: Ongestadigheit. Wellusticheit, Wijsheyt, Sanguineus. Alle goet.] [einde WV]

[Rechtsboven] Dese drie planete*n* als Mars Mercur*ius* en*de* Saturn*us* sijn
ongheluckich te comen int huys va*n* Fortune*n*. Dat wert bewe
sen bi die drie personagien die onder die drie planeten staen /
en*de* si betekenen die influentien en*de* toeneygentheit die vande*n*
drie planeten comen. waer bi de menschen ongheluckich co-
men int huys va*n* Fortunen aen die swarte side. Nochtan is
Mercuri*us* mette*n* goede*n* planete*n* goet en*de* mette*n* quade*n* quaet

[164] JvD: tionem per has qualitates harumq*ue* | s sic inflentibus faro vel fortuna ta- | e malum omne cuctis in effectius tales
JB: Iuxta cuiuslibet inclinatione*rum* per has qualitates harumque seriem congruas planetis ingrue*n*tibus regimen bonum siue malum omne cu*n*ctis in affectibus tales merge*n*tibus
[165] JvD: gheinclineert wert bi deser manieren der | gureert staet Waer af een yeghelijc een | gentheyt ontfanghet. daer nae aen ne- | gem[e]nt der fortunen na die in vloeyen- | r planeten.
JB Nae dat een yeghelicke influencie ontfanct vande*n* planeten daer naer crijghet hy meest inclinatie om aen te neme*n* goedt oft quaet regiment gelick hier properlick figurlic bewese*n* wert. Maer elc heeft sinen eige*n* vrien wille en*de* mach die toenege*n*theyt weder staen

[Rechts boven hsn: Mars, Mercurius en Saturnus]
[Rechts midden hsn: drie sterren]
[Rechtsonder hsn: Oorloghe, Wel sprekende, Coleric*us* en Alle quaet:]
Oorloghe, Wel sprekende, Coleric*us* en Alle quaet]

T Is te weten dat dye teekenen ghenaemt sijn[166] [K3v]
bi den namen der beesten / omdat dye tekene*n*
ghelijc sijn den beesten daer si nae heeten Ten an
deren so hebbe*n* die teekenen regiment en*de* influen
tie op dier gheliken beesten meer dan op die men-
schen. als dat teeken Aries regneert op die Ram-
men oft dier ghelike specien van ghedierten. ende
dat teeken Aries is van .xviij. sterren En*de* dat tee-
ken Taurus heeft macht ouer die stieren / varren
ossen / hertten / buffels en*de* dier ghelijken en*de* is ghe-
maect van .xviij. sterren Gemini heeft meer sijn
influentie op die mensche*n* dan op die beesten ende
wert gemaect van .xix. sterr*en* Cancer va*n* .xvi. ster-
ren Leo va*n* .xix. sterren Virgo va*n* .xix. sterre*n* Libra
va*n* .xvij. sterre*n* Scorpius va*n* .xix. sterr*en* Sagittari
us va*n* .xv. sterren Capricornus va*n* .xvi. Aquarius
va*n* .xxxi. Pisces va*n* .xxxix. Die redelike tekene*n* als
Gemini Virgo / en*de* die helft va*n* Sagittarius rege
ren meest die redelicheit des menschen En*de* die me*n*
sche die dese tekenen heeft int ascendent sijnre ghe
boerten sijn redelic en*de* seer sociael of gemeensaem
en*de* hebbe*n* geern co*n*uersacie metten menschen. En*de*
die teekenen der beesten hebbe*n* begheren alleen te
sijn. of ten waer belet en*de* behindert doer die plaet
sen der planeten Ende elc teeken wert gedeylt in
xxx. graden. en*de* elcke graet wert gedeylt in .lx. mi-
nuten / ende elc minute in .lx. secunden en*de* so voert tot den
tienden

Va*n* die stercheden *der planeten* [hsn: geleerde met tulband] [K4r]
T Is te weten dat dye planeten
hebben noch stercheden o*m* haer
uren daer si in regneren. want altijt
heeft een planete sijn dominatie en*de*
regnatie in sijn ure. Als Saturnus
regneert op die eerste ure vande*n* sa
terdach. en*de* Iupiter regneert in die
tweede ure In de derde ure Mars.
in die vierde ure Sol. in dye vijfste ure Venus. in
die seste ure Mercurius. in die .vij. ure Luna. En*de*
dan weder Saturnus in dye achtste ure / ende alsoe
voert aen na die ordinancie tot xxiiij. uren. en*de* also
wert die nacht en*de* dach ghedeylt in so veel ure*n*. Mer

[166] WV: C Een corte verhalinghe vande*n* .xij. teykene*n* | Die .xij. teykene*n* des hemels sijn veel genaemt | na dye name*n* der beeste*n* (...)

den dach salmen beginnen als die sonne op gaet tot
datse weder onder gaet / en*de* die tijt sal men deylen in
xij. uren En*de* die nacht sal men beginnen als dye son
ne ondergaet tot datse weder op rijst / en*de* die tijt sa [sal]
men oec deylen in .xij. uren En*de* die daghen hebben
haren name vander planeten die in deerste ure des
daghes regneert Als Sol regneert in die eerste ure
vanden sondach Luna regneert in deerste ure van
den maendach Mars deerste ure vande*n* dincxdach
Mercurius des goensdachs Iupiter des donreda
ghes Venus des vrydachs Saturnus des saterda
ghes. ghelijc in dese navolghende tafel staet

[dwars]	Sondach	M*aen*dach	Dinxdach	Goe*n*sdach	D*on*redach	Vrydach.	Sat*er*dach.
I	Sol	Luna	Mars	Mercuri*us*	Iupiter	Ven*us*	Satu*rnus*
ij	Ve*nus*.	Sat*urnus*.	Sol	Luna	Mars	Mer*curius*.	Iupit*er*.
iij	Mer*curius*.	Iup*iter*.	Ven*us*	Saturn*us*	Sol	Luna	Mars
iiij	Luna	Mars.	Mer*curius*.	Iupiter	Venus.	Saturn*us*.	Sol
v	Satur*nus*.	Sol	Luna	Mars	Mercu*rius*.	Iupiter.	Ven*us*
vi	Jupi*ter*.	Ven*us*.	Satur.*nus*	Sol	Luna	Mars.	Mercu*rius*
vij	Mars.	Mer*curius*	Iupi.*ter*	Venus	Saturnus.	Sol.	Luna
viij	Sol.	Luna.	Mars.	Mercu*rius*.	Iupiter.	Venus.	Satur*nus*
ix	Ven*us*.	Satur*nus*.	Sol	Luna	Mars.	Mercu*rius*.	Iupit*er*
x	Mer*curius*.	Iupiter.	Venus.	Saturnus.	Sol	Luna	Mars
xi	Luna.	Mars.	Mer.*curius*	Iupiter	Venus.	Saturnus	Sol
xij	Satur*nus*.	Sol.	Luna	Mars	Mercur*ius*.	Iupiter.	Ven*us*

Hier nae volghen die uren vander nacht

I	Jupi*ter*.	Ven*us*.	Saturnus	Sol	Luna	Mars	Mercu*rius*
ij	Mars	Mer*curius*.	Iupiter	Venus	Saturnus	Sol	Luna.
iij	Sol	Luna	Mars.	Mercurius	Iupiter	Venus	Saturn*us*
iiij	Ven*us*	Satur*nus*.	Sol	Luna	Mars	Mercu*rius*.	Iupit*er*
v	Mer*cur ius*.	Iupiter	Ven*us*	Saturnus	Sol	Luna	Mars
vi	Luna	Mars	Mercu.*rius*	Iupiter	Venus	Satur.*nus*	Sol
vij	Satur*nu s*.	Sol	Luna	Mars	Mercu.*rius*	Iupiter	Venus
viij	Jupi*ter*.	Ven*us*	Satur.*nus*	Sol	Luna	Mars	Mer*curius*
ix	Mars	Mer*curius*.	Iupiter	Venus	Saturn*us*	Sol	Luna
x	Sol	Luna	Mars	Mercurius	Iupiter	Ven*us*	Saturn*us*
xi	Ven*us*	Satur*nus*.	Sol	Luna	Mars	Mercu*rius*	Iupit*er*
xij	Mer*cur ius*.	Jupi*ter*.	Venus	Saturnus	Sol	Luna	Mars

¶ Hier na volgen die crachte*n* en*de* influenti*en* der .vij. planeten / en*de* hoe haer influentie quader wert ende oec getempert doer die ontmoetinge en*de* regeringhe der .xij. tekenen daer die planeten haer influentien en*de* crachten af nemen En*de* waer om dat dye me*n*sch*en* soe onghelijck sijn van personen / van aensichte / etc. [L1r]

D Ie v*er*scheydenheit en*de* onghelijcheit[167] der me*n*sche*n* al sijnse oec ond*er* een planeet geboren. d*at* comt dat die planete*n* ontmoeten / passeren en*de* comen in den huysen van de*n* .xij. tekene*n* die in de*n* hemel staen inden cirkel Sodiac*us* gehete*n*. doer welc ontmoetinghe en*de* in cominghe der husen vande*n* tekene*n* werde*n* de pla nete*n* getimpert of ongetimpert na de natueren der tekene*n* daer die planeten haer crachten af nemen. Mer als die planete*n* comen in haer eygen huys oft huysen da*n* is de planete in sijn meeste cracht wa*n*t

[167] WV: Men sal weten dat die onghelijcheit (...)

da*n* is die planete als een coninc die inden hoochsten
troon sijnre glorien is Dus werde*n* die planeten ge-
tempert bi de crachte*n* der .xij. tekene*n*. ghelijc Satur
nus die is cout en*de* droge. als hi da*n* comt in Aries dat
een vucht teken is da*n* wert sijn quaetheit getemp*er*t.
Daero*m* al isser veel ond*er* Saturn*us* of onder een and*er*
planete gebore*n* die en sijn niet gelijc va*n* aensicht va*n*
co*m*plexie en*de* manieren*n*.[168] o*m* des wille dat die planeet op
een tijt van een ander teeken geregeert wert dan
op een ander tijt Ghelijc oft daer twee geboren wa
ren onder Saturno / en*de* in deen gebuerte is Satur
nus met Scorpio / en*de* in dander gheboerte met Ca
pricornus. soe is deen meer geneycht tot quaetheyt
en*de* ongheluck dan die ander alsoe ghi horen sult En*de*
om dese voers*eit* saken is die verscheydenheit der me*n* [L1v]
schen inden persone / aensicht ende manieren[169]

Van die planete Saturnus

[hsn: Saturnus]

S Aturnus is die hoechste planete vand*er* aerden
die quaetste en*de* traechste aen sine*n* loop. ende is
onser natueren en*de* allen leue*n* en*de* der natueren des le-
uens co*n*trarie en*de* viant En*de* o*m* sijnre hoecheit sietme*n*
he*m* selden en*de* v*er*volt sinen loop in .xxx. iaren .v. daghe*n*
en*de* .vi. uren En*de* sijn tekenen oft husen sijn Aquari*us*
en*de* Capricornus Sijn hoecheit is vander aerde*n* .iiij
ho*n*dert mael ho*n*dert dusent. lxiiij. dusent CC ende .l
milen Sijn grootheit is .xix. werf soe groot als alle [L2r]
aertrike.

₵ Vande*n* genen die ond*er* Saturnus geboren sijn[170]

S aturnus is een planete der o*n*duechdeliker me*n*
sche*n* die mager swart ende droge sijn die luttel
swarts karts[171] haer hebbe*n* en*de* luttel baerts en*de* traech
sijn en*de* van armen wille. die lichtelic haer cleederen
vuyl maken en*de* is traech vuyl ende onduechdich en*de*
draecht lieuer onreyn clederen dan schoone clederen
ende hoert geerne onreyne ende oncuyssche woer-
den ende hi is geerne bi vrouwen mer niet langhe.
ende hi is van natueren van quaden opsette ende
ander dingen. Die ure saturni is die ure der quaet
heit In dier uren wert god v*er*cocht / v*er*raden en*de* inder
doot bracht Saturn*us* ure is die quaetste en*de* dye alle
leuende dingen dodet wa*n*t als een me*n*sche comen is
tot sine*n* iaren dat hi die eynde*n* sal dan comt Saturn*us*
en*de* dodet de*n* mensche In sijnder uren is die mensche

[168] WV: ‘natueren’
[169] WV: ‘inden persone / aensicht ende manieren‘ ontbreekt.
[170] WV: opschrift ontbreekt
[171] WV: ‘karts’ ontbreekt

swaer en*de* wilt niet beginnen dan god te dienen En*de*
die menschen die onder Saturno geboren sijn v*er*drie
telic als si kinder sijn om op te voeden en*de* sijn groot
van eten en*de* cleen van drincken. si doen gerne dat si
begrijpen ende den lieden vrientscap. si beminnen
meer de vreemde da*n* haer lantslieden. si sullen tghelt
lief hebben en*de* corsel sijn mer sijn gr*am*scap sal cort sijn
si sullen veel gepeysen hebben en*de* een cranc hooft en*de*
sullen des nachts bloede sijn En*de* colera sal in hem do
mineren en*de* swarte clederen sijn hem goet. de saterdach
is haren besten dach en*de* die vrydach den quaetsten

Is Saturnus in die geboerte des kints met dat teeken [van boven naar beneden / in lengterichting over de pagina] [L2v]

Aries. so salt ter stont steruen en*de* niet leuen

Taur*us*. so salt sijn arm schoon rasch grof van
sprake / veel sieck ind*er* iongh*eit* en*de* tsal .ij. wijfs heb
ben en*de* veel kinder Ist een dochter die sal sijn sco-
ne en*de* subtijl van handen en*de* is in sorgen in sonden
te steruen. en*de* sal .ij. mans hebben en*de* si sal schoon
bruyn en*de* wel gemaect van personen sijn[172]

Gemini. so salt sijn een cleen bruyn dick grof
man gesont van liue genuechlic valsch bedriech
lic gierich luxurioes een spotter een kiver heb
ben*de* een teken aenden arm. en*de* sal hebben een wijf
en*de* geen kinder. en*de* in sijn leste tiden sal hi rijcke
werden. Ist een dochter die sal sijn wijs gheleert
en*de* schoon en*de* bliuen inden dienste gods. en*de* si sal
een teeken hebben inden hals

Cancer. so salt sijn arm / wijs goet van v*er*stan
de en*de* veel sieck. tsal in sorgen sijn van beesten of
sterfte. al ontgaet hi dat hi sal nochtans onlan-
ge leuen hebbende een teken in sijn dyen Ist een
dochter die sal sijn rou grof lelick en*de* arm maer
goet van lichame / en*de* sal veel kinder hebben en*de*
een teeken int aensicht

Leo. so salt sijn rike machtich v*er*standel bele-
uet oncuysch milt hatende bedroch / hebbende
heerscapie ouer ander lieden en*de* een teken inden
arm Ist een dochter die sal sijn schoon goet eer-
baer ghetrou cranck van hoofde hebbende een
teken aenden nauel en*de* sal onlanghe leuen

Virgo. so salt sijn een lanc p*er*soon la*n*csaem van
sprake in vrese van water hebbende een teken
[Is Saturnus in die gheboerte des kints met dat teken
[van boven naar beneden / in de lengterichting op de pagina] [L3r]
aenden nauel Ist een dochter so salt sijn een be-
quame persone met groen ogen en*de* haestighe

[172] WV: 'ende si sal schoon bruyn ende wel gemaect van personen sijn' ontbreekt

sprake / arm dicwils sieck / grof va*n* sinnen / qua
de ogen. si sal katiuich bliue*n* en*de* hebben een te-
ken aende*n* buyck. si sal hebbe*n* .ij. mans en*de* veel ki*n*deren*n*
Scorpio. so salt sijn een groot p*er*soon
hebbe*n*de gruen oghen en*de* een groue haestighe
sprake. tsal getrou reyn goet va*n* geloue sijn en*de*
sal tsijn v*er*liesen bi bedroch. tsal in sorge sijn va*n*
hoge te valle*n* en*de* een teke*n* hebbe*n* inde*n* voet Ist ee*n*
dochter so salt sijn ee*n* groot wijf met scoon lanc
samer sprake*n* / subtijl va*n* hande*n* / sot e***n***de melan*c*o-
loes. rike / vileynich va*n* lichae*m* / scoon en*de* va*n* goe
de*n* geloue. si sal v*er*beteren altijt en*de* in duechden
voertgaen en*de* sal een teke*n* hebbe*n* an de nature
Sagittari*us*. so salt sijn ee*n* cleen persoon met
groen ogen en*de* scoon wij*n*brauwe*n* geleert / wijs
huesch getrou en*de* reyn met een teke*n* op de scou
der Ist een dochter die sal sijn een schoon wyff
met castanie ogen groot va*n* sinne*n* / vlockich va*n*
lijf. si sal totte*n* mans wilt sijn en*de* totte*n* vrouwe*n*
spitich / licht va*n* lichae*m* doende der mannen wil
en*de* geen man hebbe*n* mer veel kinder. en*de* ee*n* tee
ken salse hebbe*n* int dunne vanden buyck
Capricorn*us*. soe salt sijn een groff man met
swarten ogen hi sal die conste van stelen heb-
ben. hi sal houerdich arme e*nde* onghetrou sijn.
hi sal in sorgen sijn om ghehangen te werden
in vreemde landen. ontcomt hijt soe sal hi lan-
ghe in armoede leuen
[Is Saturnus in die geboerte des kints met dat teeken
[van boven naar beneden / dwars op de pagina] [L3v]
₵ Ist een dochter die sal grof sijn en*de* lelijck met
gruen ogen / groue sprake en*de* sal seer dwaes zij*n*
en*de* in armoede leue*n* en*de* sal stelen en*de* va*n* quade*n*
geloue sijn / ouerdaet en*de* quaet beminn*en*de en*de*
dwaes va*n* lichame en*de* is in sorgen. en*de* ontgaet
si dat so salse in armoede steruen
Aquari*us* so salt sijn een cleen p*er*sone mit casta
nie ogen / met een oetmoedige sprake / met gro-
te leden[173] / suuer va*n* lichaem en*de* lijdtsaem / dicwil
met siecke ogen en*de* tsal geerne in vreemde lan
de*n* sijn. tsal hebbe*n* een goet eynde en*de* een teken
int aensicht Ist een dochter die sal sijn la*n*csaem
va*n* sprake met swarte ogen / bequaem va*n* lich-
ame / subtijl va*n* hande*n* / goet en*de* suuer en*de* dicwil
sieck en*de* een teken op die borst En*de* sal in sorgen
sijn va*n* fenijne. mer ontgaet si dat so salse noch
tans onlanghe leuen
Pisces so salt sijn weerlijc / beleeft / schoon en*de*

[173] WV: 'groeue leden'

subtijl va*n* sprake / ouerdadich / luxurioes en*de* int
quade bekent. tsal dicwil die lieden beswaren en*de*
va*n* dat een lant int and*er* reysen en*de* in vreemde
land*en* steru*en* hebbende een teken aenden hals
Ist een dochter die sal schoon sijn / bruyn / ghe-
trou en*de* sal hebbe*n* twee mans en*de* veel kind*er* en*de*
een teke*n* in die lende*n* en*de* sal in sorghe*n* sijn ond*er* ee*n*
huys te bliue*n*. o*n*tgaetse dat so salse lange leuen

Van die planete Iupiter
I upiter is geluckich en*de* is die planete der goed*er*-
hande gracieuse en*de* amoreuse mensche*n*. ende is
warm en*de* vucht en*de* regneert meest met sanguineo [L4recto]
en*de* somtijts met mela*n*colico En*de* Iupiter v*er*uolt sinen
loop in .xij. iaren En*de* Iupiter is hoge vander aerden
drieho*n*dert werf hond*er*t dusent en*de* .xxvij. M. milen.
en*de* is .xxv. mael so groot als al aertrike
[hsn: Iupiter]

₵ Vande*n* genen die onder Iupiter geboren werde*n*[174]
D ie ond*er* Iupiter gebore*n* wert sal sijn scoon wit
goed*er*hande / wijs / p*er*fect en*de* sal geerne gelt v*er*ga-
dere*n* en*de* willichli*n*c o*m* winninge arbeyde*n* Hi heeft oec
dick hare opt hooft en*de* wert niet calu en*de* gaet wat in
tlauwich / en*de* is wit e*nde* wat roots aen de wanghe*n* Iu
piters kinder werde*n* eerghier en*de* hebben trecht lieff [L4recto]
en*de* hebben gerne schoon cleder en*de* al dat reyn is en*de*
si sijn vrolic en*de* werde*n* barmhertich en*de* meesters in
veel consten en*de* spelen geerne op musike spelen / als
herpen luyten en*de* floeyten Iupiters ure is die ure al
re wijsheit en*de* raets en*de* betekent abten / prelaten en*de*
dat totter eeren betekent Die romeynen seiden dat
Iupiter beteekent een hulper te wesen:

Is in die gheboerte des kints Iupiter met dat teeken [van beneden naar boven in lengterichting op de pagina]
Aries. so salt sijn een groot man / quaet v*an*
sinnen / scarpe en*de* begheerlic met weecke*n* ogen
e*nde* al sijn leuen lanc salt armoede hebben ende
twee tekenen aen die armen Ist een dochter
die sal een cort bruyn wijf sijn dicwil sieck en*de*
rou in al haer wercken. dwaes van lichame /
en*de* een teeken aen haer natuere
Thaurus tsi sone oft dochter. soe salt ionck
steruen sonder wetenheit. en*de* sal een teke*n* heb-
ben aen den nauel
Gemini. soe salt sijn groot / goet en*de* ghetrou
met groten beenen en*de* een cranck hooft en*de* e*e*n

[174] WV: opschrift ontbreekt.

teken aenden hals. Ist een dochter die sal sijn
een groue rouwe vrouwe in al haer wercken /
en*de* meer arm dan rike ende onlange leuen na
haerder influentien

Cancer. so salt sijn subtijl / fel / melancoloes /
seer slaperich een groot eeter en*de* drincker. sijn
teken sal neffens sijn fondament wesen Ist ee*n*
dochter die sal sijn schoon /beleeft / goederha*n*de /
subtijl van leden dwaes van lichame. ende de
dochter sal oeck rike steruen

Is Iupiter in die gheboerte des kints met dat teeken.
(van boven naar beneden / dwars op de pagina)

Leo. so salt sijn arm getrou sterc va*n* lede*n* vast L5recto
va*n* woerde*n* hebbende de conste va*n* wapene*n* Ist
een dochter die sal ionc steru*en* sond*er* wetenheyt.

Virgo. so salt niet lange leuen en*de* sal een tee
ken hebbe*n* inden buyck Ist een dochter die sal
sijn subtijl van handen en*de* ionck steruen

Libra. so salt sijn scoon en*de* middelbaer ende
sonder co*n*ste mer rijck sijn en*de* vuyl va*n* lichaem.
luxurioes. en*de* tis in sorghen vande*n* swaerde an
ders salt lanc leue*n* Ist een dochter die sal schoon
sijn en*de* sot va*n* lichame en*de* sal dye instrumenten
der musiken lief hebbe*n* en*de* een dro*n*ckersse sijn

Scorpio. so salt sijn constich va*n* yser en*de* vue
re en*de* een cleen man arm fel luxurioes en*de* een
groot eeter en*de* dronckaert Ist een dochtere dye
sal ionck steruen

Sagittari*us*. so salt sijn schoon rijck hebben
de die co*n*ste va*n* wegen va*n* copen en*de* vercopen en*de*
hi sal een vuyl dwaes wijf hebben en*de* sal luxu
rie haten en*de* veel eten en*de* luttel drincke*n* en*de* in sor
gen sijn va*n* haestiger doot and*er*s salt lange leue*n*
en*de* in armoede steru*en* Ist een dochter die sal sco
ne sijn in haer ioncheit en*de* langhe leuen.

Capricorn*us*. so salt sijn cleen en*de* rel arm ghie
rich oncuysch ouerdadich en*de* vuyl en*de* sober va*n*
eten en*de* drincke*n*. hi sal hebbe*n* vier wijfs en*de* veel
kindere*n*. hi sal hebbe*n* een teken aen die voeten
Ist een dochter so salt een groot wijf sijn subtijl
van handen en*de* langhe leuen

Aquari*us*. so salt sijn een groot eter en*de* sobere

Is Iupiter met (van boven naar beneden / dwars op de pagina) [L5verso]
va*n* drincke*n* hebbe*n*de die co*n*st va*n* wape*n* en*de* ee*n* teke*n*
int aensicht Ist een dochter die sal lelic sijn rijc /
getrou beleeft subtijl va*n* hande*n* en*de* lange leue*n*.

Pisces. dan salt so dick sijn alst groot is. tsal
c*on*ste hebbe*n* inde*n* houte. tsal sijn subtijl va*n* am-
bacht d*er* werelt wijs gierich o*n*cuysch cleen van

eten ee*n* dro*n*ckert Ist ee*n* dochter sal sijn scoon sub
tijl va*n* handen rijc grootmoedich en*de* een dro*n*cker
sse en*de* groot va*n* ete*n*. si sal een teke*n* op dye knyen
hebbe*n* en*de* een man hebbe*n* en*de* berou van haer
misdaet hebbe*n*.[175] **℄ Van Mars.[176]**
[hsn: Mars] [L6recto]
D Ie planete Mars is heet e*nde* droge o*n*geluckich
en*de* quaet en*de* v*er*uult sine*n* loop in vijf ho*nde*r*t* en*de* .xxx.
dagen. En*de* heeft die natuere va*n* Colera. en*de* is de pla
nete der corseler mensche*n* die geern beroerte vechte*n*
kijuinghe make*n* en*de* dese behore*n* bi reden calu te sijn
Mars is vand*er* aerde*n* hoge ho*n*dertmael ho*n*dert duy-
sent en*de* .iiij. M. milen En*de* hi is so groot als and*er*halff
aertrike en*de* tachtichste deel va*n* aertrijc En*de* als Mars
regneert onder die planete*n* da*n* beginnen veel oerlo-
gen En*de* als hi inder sonne*n* gaet so sietmen he*m* selde*n*.
en*de* als hi dan regneert dat betekent nederlage van
edele*n*. daer o*m* en sullen here*n* ridderen en*de* knechte*n* in d*at*
iaer niet orlogen wa*n*t si ned*er*lage soude*n* hebbe*n*. Mer
tis goet orlogen voer die boere*n* en*de* slechte liede*n* wa*n*t
die crighen da*n* haren wille E*nde* als Mars regneert
comt gemeenlic sijn sterre Cometa gheheten. e*nde* in
wat lande die gesien wert comt gemeenlick dieren
tijt en*de* honger / en*de* in alle landen en sietmen de sterre
niet want si neder staet bider manen
D At kint dat onder Mars geboren wert d*at* sal
quaet op te voede*n* sijn. tsal subtijl en*de* v*er*stande-
lic sijn / milt / fel en*de* heet van natueren En*de* tsal de wa
penen beminne*n*. tsal veel eten en*de* luttel drinck*en*. tis
geerne in die orloghe om branden stelen roue*n* moor
den. tis ghemeenlijc toernich houaerdich en*de* maect
tweedracht onder die lieden. en*de* tis swart va*n* tanden
altijt strijdende eewighe viantschap houdende / ma
gher en*de* lanck in die aerde siende bedrieger / verra-
der En*de* mars kint sal gete*m*pert sijn na d*at* mars co*m*t
in die geboerte des kints bi enich vande*n* .xij. teken
Is in die gheboerte des kints die planete Mars met dat teeken
(van boven naar beneden / dwars op de pagina) [L6verso]
Aries so salt sijn scoon groot ruyt rijck mer
niet wijs vuyl en*de* oncuysch een groot eeter en*de*
dronckaert hebbe*n*de die co*n*ste va*n* leer en*de* een tee
ken aende*n* voet Ist een dochter die sal hebben
een teeken aende*n* buyck en*de* niet langhe leuen
Taurus. so salt sijn een ront man een cleen
eeter / een groot dronckaert / milt / rijck / gheeert
en*de* cloeck voer sijn lijf / hebbende die conste van
lant te bouwe*n* Ist een dochter die sal sijn scoon
dwaes va*n* lichame en*de* arm en*de* sal een teke*n* heb

[175] WV: 'ende berou van haren sonden.'
[176] WV: Van die Planete Mars.

ben tusschen haer borsten
Gemini.[177] so salt een teken hebbe*n* in die wan
ghe en*de* tsal ionck steruen Ist een dochter die sal
sijn lelick bruyn en*de* langhe leuen
C*an*cer. so salt sijn va*n* schoonre sprak*en* lanc en*de*
rel / milt / rijc en*de* gheeert / stout / hebbende de con
ste va*n*der naelde*n* en*de* een teken aen sijn scamelh*eit*
en*de* tsal lange leue*n* Ist een dochter die sal sijn ge
trou / groot / wijs / geleert en*de* sal lange leuen een
teeken hebbende int dunne vanden buyck
Leo. so salt sijn een groot sterck rijc en*de* mach-
tich man / een man va*n* wapen / een groot eeter
en*de* dronckaert / hebbende een teeken aent man
lic let of aen die arme*n* Ist een dochter die sal sijn
rijck / gheeert bemint vande*n* liede*n* / eerbaer van
lichaem / subtijl va*n* allen dingen die de*n* vrouwe*n*
aengaen. en*de* in een goeden staet salse steruen
Virgo. so salt sijn ee*n* cleen persone co*n*stich ni
dich wijs bedect cleen va*n* ete*n* en*de* dri*n*ck*en* oncuysch
Ist een dochter die sal ionc steruen sond*er* wetenh*eit*
Is Mars met (van boven naar beneden / dwars op de pagina) [M1r]
Libra. so salt binne*n* .xv. dage*n* oft .xx. maende*n*
steru*en* Ist een dochter so salt sijn een scoon wijf
groot van eten ende drincken
Scorpio so salt een bequae*m* persone sijn hebbe*n*
de die const va*n* weuen. tsal rijck en*de* getrou sijn
Ist een dochter so salt ionc steru*en* sond*er* wete*n*h*eyt*.
Pisces. so salt ionc steru*en* sonder wetenheyt ist een dochter oft sone[178]

Van die planete Sol[179]

[hsn: Sol]
Sol ist oghe der werelt v*er*blidende alle natuerli
ke ding*en* / en*de* is een coninclike sterre heet en*de* dro-
ghe en*de* geeft goede influentie om alle dingen te leue*n* [M1v]
die leuende sijn Tis die planete vande*n* schonen cla-
ren lachende gracieusen mensche*n* die taensichte mi*n*
lic en*de* amorues hebbe*n* en*de* die he*m* nettelic houden. En*de*
Sol is hooch vander aerden .lxxvi. hondert dusent
milen. en*de* is groot .C.lxvi. werf als al aertrijke

¶ Van d*en* genen die onder Sol gheboren wert
D At kint ond*er* Sol geboren sal schoon en*de* bequa
me sijn o*m* voede*n* / tsal houerdich en*de* v*er*waent zij*n*.
en*de* sijn woert houde*n*.[180] tsal gerne sijn bi grote here*n* en*de*
machtige liede*n*. tsal milt en*de* groot va*n* herten sijn en*de*
in die io*n*cheit veel siecte*n* hebbe*n*. Va*n* .x. iare*n* voerts sal

[177] WV: tekst Gemini ontbreekt; tekst Cancer staat bij Gemini. Aanduiding 'Cancer'ontbreekt
[178] WV: 'sonder wetenheyt'ontbreekt zowel bij Scorpio als Pisces.
[179] WV: 'Van Sol.'
[180] WV: '/ tsal houerdich en*de* v*er*waent zij*n*. en*de* sijn woert houde*n*.' ontbreekt.

hi die macht va*n* patrimonie v*er*liesen. tsal een oetmoe
dich ionc kint sijn en*de* gode beminne*n* en*de* sijn gebode*n*
houde*n* Tsal groot va*n* eten sijn en*de* cleen va*n* drincken
va*n* goede*r* sprake*n* va*n* goede*r* co*n*scientien geleert / de sonde*n*
hatende Sol de planete maect de*n* me*n*sche volmaict
va*n* liue / scoon va*n* aensichte wit va*n* verwen met wey
nich roots groot va*n* aensichte / een schoone*n* baert en*de*
maect he*m* co*n*stich en*de* listisch va*n* alle dingen e*nde* is v*an* si-
nen sinne Die ure va*n* Sol is de alre beste ure In die
ure wert god gebore*n* In die ure ist goet met heren te
spreken va*n* warachtige en*de* grote dingen wa*n*t die lue
gen en heeft genen voertganc Dan ist goet bloet la
ten en*de* kercke*n* en*de* cloestere*n* te timmeren. Dan ist oec
goet keyser coningen / bisscoppen en*de* raetsheeren te
kiesen en*de* al datter eeren aen gaet
Aries so salt machtich sijn en*de* een groot heere en*de*
in sorgen sijn va*n* wape*n* ande*r*s salt langhe leuen
Thaurus so salt mer een iaer leuen
Gemini so salt conste hebbe*n* va*n* copen en*de* ver- [M2recto]
[Ist Sol met dat teeken (dwars, van boven naar beneden)]
pen. tsal sonder perikel sijn en*de* langhe leuen
Leo. so salt een arm man van wapen sijn
Virgo so salt co*n*st hebbe*n* va*n* smede*n* en*de* la*n*c leue*n*
Libra. so salt die conste hebbe*n* va*n* weechscale*n*
en*de* rijck sijn en*de* ionc steru*e*n sonder perikel
Scorpio. so salt in vrese sijn vanden swaer-
de / anders salt langhe leuen
Capricorn*us*. so salt die conste hebben va*n* die
metinghen en*de* sal rijck sijn en*de* langhe leuen
Aquarius. so salt ionck steruen
Pisces. so salt conste va*n* letteren hebbe*n*. tsal
een machtich gheeert man sijn en*de* lanc leuen.[181]
[hsn: Venus]

Van die planete Venus [M2v]

V Enus is cout en*de* vucht getempert en*de* goeder
ha*n*de Tis die planete vande*n* iongen lieden die
he*m* fray en*de* genuechlic houde*n* en*de* sijn luxurioes. si te*m*-
pert Mars quaetheit en*de* is gelijc Sol aensiende de
io*n*ge liede*n* Ven*us* v*er*uult sine*n* loop in .CCC.xliij. dage*n*
en*de* is hoge vand*er* aerde*n* .CCCCC.M.xliij.M.vijf
ho*n*dert xv. mile*n* En*de* is xxxviij. mael groter da*n* al aertrike
D At kint onde*r* Ven*us* geboren sal ind*er* io*n*cheit
vande*n* liede*n* bemint sijn en*de* lichtelijck op te voe
de*n* Tsal gerne o*n*trouwe doen en*de* gheyl[182] en*de* oncuysch
sijn. die man sal geerne bi vrouwe*n* wonen en*de* vrou
we*n*werck doen en*de* maect den me*n*sche schoon en*de* ma/

[181] WV: 'en*de* lanc leuen.' ontbreekt.
[182] WV: 'en*de* gheyl'ontbreekt.

tich va*n* persone / scoon oghen / cleen aensicht ront en*de*
spelen gerne va*n* natuere*n* tscaeckspel / v*er*keren / worste
len / dansen / springen / de*n* steen worpe*n* en*de* horen gern
die musike vand*er* kercke*n* e*nde* hantere*n* geern ander ge
nuechte*n* en*de* hebbe*n* twifelachtige sinne*n* mer si en blij
ue*n* daer niet als die Sa*n*guinei doen die en willen va*n*
haer opinie niet scheyde*n* / en*de* ven*us*kind*er* sijn vol min
liker e*nde* sachtmoediger spraken Als Ven*us* regneert
da*n* ist goet nyeu clederen make*n* oft copen. tis goet ghe
huwede liede*n* v*er*enigen. tis goet bade*n* goet leue*n* han-
teren met houere*n* [183]/ dansen / singen / springen Tis goet
laten / purgatie nemen daermen camerganc aff cri-
gen mach om die maghe te reynighen
Taurus so salt arm sijn en*de* langhe leuen
Gemini so salt arm sijn en*de* langhe leuen
Cancer so salt arm noch rijc sijn en*de* lange leuen
Virgo so salt ee*n* arm speelma*n* zij*n* en*de* ionc steruen
Leo so salt rike gepresen sijn en*de* langhe leuen

Is Ven*us* met dat teke*n* (dwars, in de lengterichting van boven naar beneden) [M3r]
Libra. so salt co*n*st va*n* leer hebb*en* n*iet* rijc n*iet* arm
Scorpio. so salt een arm ma*n* va*n* wape*n* sijn.
Sagittari*us* so salt ee*n* arm ma*n* va*n* wape*n* sijn
en*de* i*n* da*n*gier va*n* beeste*n* *o*ntgaet hijt sal hi lanc leue*n*
Capricorn*us* soe salt die const van weechscale*n*
hebbe*n* en*de* rijck en*de* langhe leuen
Aquari*us* so salt bequame sijn en*de* lange leue*n*
Pisces. so sal hi een machtich man sijn ende
ander lieden gebieden En*de* sal in sorge sijn va*n*
den stride anders sal hi langhe leuen

Van die planete Mercurius [hsn: Mercurius]
M Ercurius is een getemperde planete goed*er*ha*n* [M3verso]
de gesellic / die geern ontfaet die natuere van-
d*en* genen dies geselscap si hout tsi int'goede of qua
de wa*n*t comt hi tot eene*n* goede dan isse goet. coemt hi
totte*n* quade dan isse quaet Mercuri*us* v*er*uolt sinen lo
pe in .CCC.xxxviij. dagen. en*de* is vander aerden ho
ghe twee ho*n*dert dusent .CCCCC.lxij. milen En*de* is
xxi. male cleender dan al aertrike. en*de* hi gaet so nae
der sonnen dat hi verduystert also datmen he*m* selde*n*
siet **V*an* d*en* gen*en* die ond*er* Mercuri*us* gebor*en* wert**[184]
O Nder Mercurius dat kint geboren is in vre
se int vuer te vallen en*de* te ster<u>v</u>e*n*. mer ontgaet
hi dat so salt een schoon kint sijn Van .viij. iaren tot
xiiij. salt grote siecten hebbe*n*. Tsal schoon van licha-
me sijn / luttel haers / een langhe kinne / een v*er*heuen
voerhooft / langhe vingheren / bleeck van verwen /

[183] WV: 'met houere*n*'ontbreekt.
[184] WV: opschrift ontbreekt

subtijl en*de* van goeden zeden / wel sprekende / stille va*n*
woerde*n* gerne studerende / een meester in allen con
sten en*de* van allen wercken dattet leeren sal ende sal
veel vrienden crigen en*de* werden van grooten rade.
Die ure Mercurij is die ure der lueghenen der listic-
heit. dan ist goet spreken met groten heeren Als die
duuel sinen raet heeft daermen die lieden mede sal
te cort doen en*de* dat recht v*er*drucken daer es Mercu-
rius meester Mercurius is lueghenachtich en*de* sijn
kint

Is in die geboerte des kints die planete Mercu
rius met dat teeken Aries. soe salt een rijc man sijn
ende sonder perikel mer hi sal langhe leuen

Is Mercurius met Thaurus. so en salt over.xij[185] [M4r]
iaer niet leuen

Gemini. so salt van groter machte ende ge
bieden ouer steden en*de* dorpen. het sal een teke*n*
hebben aen den hals ende sal langhe leuen[186]

Cancer. so salt conste hebbe*n* van weuen en*de*
sal arm en*de* in perikel van beesten sijn / anders
sal hi langhe leuen

Leo. dan salt conste va*n* wapen hebben ende
ouer ander lieden gebieden en*de* langhe leuen.

Virgo so salt co*n*st va*n* lijnwaet hebbe*n* en*de* rijc /
subtijl en*de* co*n*stich met een teke*n* aen sijn cullen.

Libra so salt accoort make*n* tusschen die liede*n*
en*de* sal arm sijn e*nde* een barattuer en*de* in sorghe
sijn vanden swaerde anders sal hi lange leue*n*

Scorpio soe salt onlanghe leuen

Sagittarius. so salt he*m* seluen een machtich
man sijn ende langhe leuen.

Capricorn*us*. soe salt co*n*stich va*n* leer sijn en*de* ar
me met een teke*n* aende*n* hals / en*de* is in sorge*n* om
geha*n*gen te werde*n* anders sal hi langhe leuen

Aquarius. soe salt conste van water hebbe*n*
en*de* rijck sijn met een teeken tusschen die schou
deren en*de* is in sorghe om te verdrincken / and*er*s
sal hi langhe leuen.

Pisces soe salt een arm man sijn een landt
bouwer / een quaetdoend*er* totten lieden / en*de* va*n*-
den lieden ghehaet. Ist een dochter die is van
der seluer condicien soe verre alst d*en* vrouwen
aen gaet.

Van die planete Luna.

[hsn: Luna] [M4v]

E En goed*er*hande planete is Luna coudt en*de* vucht
en*de* is die snelste aen haren loop dien si v*er*uult in

[185] WV: '.xv. iaren'

[186] WV: 'Is hi met Gemini. soe salt van groter macht zijn en*de*| ghebieden ouer steden en*de* dorpe*n* / met een teyke*n* ae*n* de*n* hals.'

xxvij. dagen.viij. uren met een luttel meer tijts En*de*
om datse die nederste planete is soe regeertse alle le-
uende[187] wassende dingen en*de* dat water dan enich an
der planete Si is hoge vander aerde*n* .C.M.ix.M
en*de* xxxviij. mile*n* En*de* is .xxxviij. minder da*n* al aertrijc
D At kint dat onder Luna gebore*n* wert is v*er*driet
lic om op te voeden en*de* is fel tot .xv. en*de* tot .xxx.
iaren en*de* tsal sieck sijn in die lenden en*de* in die oghen.
Tsal een lanck man sijn fel en*de* wijflick / wit / begheer
lic / scarp / machtich v*an* goede / cranc va*n* hoofde bem*in*
nende die vrouwe*n* / nydich / melancoloes Die mane [N1r]
maect de*n* me*n*sche*n* ongestadich dan droeuich dan vro
lic mer meest vrolic. si maect een cromme nase en*de* o*n*-
gelijc va*n* aensicht en*de* gheplect en*de* uutsinnich als dye
mensche toernich wert En*de* die kind*er* onder Luna ge-
boren sijn meestendeel knechtkens en*de* hebben veel
geselscaps metten lieden. Omdat dye mane meest
alle dingen regeert so ist van node dat wy den loop
der manen meest kinnen. en*de* want si die ned*er*ste pla-
nete is soe moeten wi weten in wat teken si is wa*n*t
si is als een rechter e*nde* iugie dye alder ander plane-
ten natuere tot haer trect Als die mane regneert so
en ist niet goet enigherley dingen te beginnen of sa
ken wantse onbelieflick is[188]

Is Luna in de geboerte met dat teeken
(dwars, in de lengterichting van boven naar beneden)

Aries. so salt rike sijn en*de* een teeken hebben
aenden nauel en*de* in sorghe sijn vanden vuere.
anders salt langhe leuen

Thaurus. so salt machtich sijn / cloeck wijs
met een teken int hooft. tsal in perikel misma
ket te werde*n* anders salt langhe leuen

Gemini. so salt rijck cloeck wijs geleert zij*n* /
met een teeken aen sijn mammeken. ende tsal
sonder perikel sijn ende langhe leuen

Cancer. so salt ionck steruen eer dattet eeni
ghe wetenheyt hebben sal

Leo. so salt arm sijn en*de* een lantbouwer een
quatedoender en*de* in vreese sijn van tsweert te
steruen anders sal hi langhe leuen met een te
ken aen beyden armen.

Virgo. so salt conste hebbe*n* vander naelden

Is Luna met dat teeken (dwars, van boven naar beneden) [N1v]
en*de* een teken aen die scamelheit. e*nde* tsal in vre
sen sijn vande*n* water anders salt lange leuen

Libra. so salt die conste hebbe*n* van yser met
een teken aent been en*de* arm sijn en*de* in perikel
van beesten anders salt langhe leuen.

---

[187] WV: 'leuende' ontbreekt.
[188] WV: 'wantse onbelieflick is' ontbreekt.

Scorpio. so salt sijn een quaetdoenre en*de* in
vrese va*n* gehange*n* te sijn and*er*s salt lange leue*n*
Sagittari*us*. so salt co*n*st hebbe*n* va*n* den weech
scale*n* met een teken aende*n* hals en*de* tsal rijke va*n*
goede sijn

Aquari*us*. soe salt die conste va*n* weuen hebbe*n*
en*de* va*n* leer en*de* tsal rike sijn en*de* een teeken hebb*en*
aenden hals ende langhe leuen

Pisces so salt co*n*ste hebbe*n* va*n* metinghen en*de*
een teken aent been en*de* sal langhe leuen
[hsn: twee geleerden praten met elkaar]

₵ Een recapitulatie en*de* verhalinghe van den planeten[189] [N2r]

D Ie huysen der planeten / dat sijn die teekenen
die inden Sodiack staen En*de* dese sodyack is
een dwers cirkel doergaende den hemel / in welcke
cirkel sijn .xij. teekenen En*de* dat woert Sodyacus is
so veel' geseit als een bewaerder des leuens wa*n*t on-
der desen cirkel en*de* onder die .xij. teekenen so hebben
die planeten haren loop / die daer door geuen die be
houdenisse e*nde* corruptie of bederuinghe van desen
sonderstde inghen [sonderste dinghen] opter aerden[190]

[hsn: ster] **Saturnus heeft twee huysen**

¶ Dats Ca[pri]corn*us* en*de* is cout en*de* droge en*de*

mela*n*colic*us* en*de* i*n* dit teke*n* is hi quaet en*de* tis
sijn essentiael teeken. Ende Aquarius is sijn ander
huys ende dat teeken is warm ende vucht ende dit
is sijn accidentael teeken ende in dit teeken verblijt
hi hem[191] Aldus so is Saturnus van sijn essentie ofte
eyghen wesen cout ende droghe ende contrarie des
leuens ende een vyant der natueren. En*de* wanneer
een kint ontfanghen is dan soe heeft hi in die eerste
maent te regeren doer sijn influentie die materie so
dat hi die materie te samen bint en*de* stijff maect doer
sijn coutheyt ende droecheit Ende hi is die eygen en*de*
proper planete der drogher magher swarter man-
nen die swaermoedich van gheeste sijn ende hebb*en*
een dunnen baert en*de* hebben gerne besmette cleder
Ende Saturnus is de opperste planeet en*de* vorderste[192] [N2v]
vander aerd*en* wa*n*t waer hi nae bider aerde*n* hi soude
niet een beest laten leuen doer sijn quaetheit wa*n*t hi
is co*n*trarie e*nde* viant dat beghinsel des leuens. Dye
astronomi seggen dat hi so verrre vander aerd*en* es

[189] WV: 'Een verhalinghe vanden planeten'
[190] WV: 'of bederuinghe van desen sonderstde' ontbreekt.
[191] WV: 'Aquarius is sijn accidentael huis'
[192] WV: 'Saturnus is die vorderste'

dat yema*n*t reysde een iaer lanck alle daghe .ix. my
len[193] so soude hi comen daer Saturnus alre naest der
aerde*n* waer / en*de* dan soude hi daer comen[194] binne*n* vijff
dusent vij.C. iaren en*de* .xv. weken en*de* drie dagen. en*de*
hi is .xcix. werf groter dan al aertrike

Iupiter heeft twee huysen

[hsn: ster] ℂ Dat een is Sagittarius / e*nde* dat is
een essentiael teeken en*de* daer in ver-
blijt hi / en*de* dat teeken is warm en*de* dro
ghe vierich en*de* colericus. Sijn ander
huys is Pisces en*de* tis he*m* accide*n*tael en*de*
is cout en*de* vucht waterachtich en*de* fleg
maticus. En*de* Iupiter is warm en*de* vucht en*de* maect[195]
in die tweede maent die materie des kints in sijnre
moeder lichaem bequame dat sijn leden ontfange*n*
sal / en*de* hi sterct die materie met sijnder vuchticheyt
en*de* geeft he*m* den natuerliken geest en*de* heeft aspect op
die leuer En*de* hi is die planete vanden mannen dye
goetwillich sijn en*de* gracieus / geestelijc. en*de* si hebben
eene*n* dicke*n* baert en*de* si en sijn niet caluwe / en*de* si hebbe*n*
die twee voerste tande*n* groot en*de* wat dick. En*de* Iupi-
ter volcht Saturn*us* en*de* tempert die quaetheyt van
he*m* En*de* men seit / waer alleen Iupiter inde*n* hemel hy
en soude ne*m*mermeer corruptie laten comen inder
aerden. en*de* hi is .xcv. werf groter dan al aertrijcke.
En*de* daer Iupiter naest der aerden is soude me*n* come*n* [N3r]
tot sijn spere in .ij. M.v.C.viij. iaer en*de* .ix. weke*n* en*de*
vijf daghen / alle daghe .x. milen gaende.

Mars heeft twee huysen

[hsn: ster] ℂ Scorpio is dat essentiael huys van
Mars en*de* daer v*er*blijt hi[196] en*de* is cout en*de*
vucht waterachtich en*de* flegmaticus.
Aries is sijn accidentael huys warm
en*de* droghe vierich / colericus En*de* Mars
maect in die derde maent maect [‘maect’ weg] de*n* kinde de gebeen
ten die binnenste disponerende en*de* heeft sijn aspect
op die nieren En*de* hi is die planete der torniger me*n*-
schen en*de* kijuen / die rasen va*n* haesticheit. die calu zij*n*.
die houerdich sijn en*de* die valsche scriuers sijn / ende
Mars kinder sijn dicwils crom van lijue Ende als
Mars regneert so sijnder dicwil orlogen onde*r* prince*n*
en*de* coningen wa*n*t in he*m* sijn dan die radicale humore*n*
seer subtijl En*de* daer Mars naest der aerden is ende
men dan alle daghe reysde .x. milen. M.lix. iaren

[193] JvD: ‘Dye astronomi seggen dat hi so verrre vander aerd*en* es dat yema*n*t reysde een iaer lanck alle daghe .ix. mylen’ WV: ‘Een die alle dagen ghinc .x. milen’
[194] WV: ‘tot sinen spere’
[195] WV: ‘Iupiter maect’
[196] WV: ‘en*de* daer v*er*blijt hi’ ontbreekt, evenals ‘waterachtich’ in volgende regel

en*de* .xij. dagen lanck en*de* noch dagen duerende die soude daer comen

Sol heeft een huys.

[hsn: zon] ℂ Leo is dat teeken van Sol /
en*de* is warm en*de* droge gelijc de
sonne. want men seit dat dye
sonne in dat teeken ghescapen
is Die sonne maect den kinde
in die vierde maent rode bloe
dighe verwe en*de* volmaect d*at*
herte en*de* die leuer en*de* tgeheele
lichaem en*de* heeft sijn aspect op dat herte[197] En*de* ghelijck [N3v]
Tholomeus seit soe is die sonne groter dan al aertri
ke / hondert ende tsestich mael Ende wilde een men
sche bi die sonne comen most opwaerts reysen alle
daghe .x. milen .xl. iaer lanck en*de* .xij. weken ende .ij.
daghen.

Venus heeft twee husen

ℂ Libra is Venus essentiael huys ende is warme
ende vucht sanguineus En*de* Thaurus is haer accide*n*
tael huys cout ende droghe melancolicus Ende Ve[198]
nus geeft in die vijfte maent die ogheschele ende de
manlicheit in den mannen / e*nde* in dye vrouwen dye
vrouwelicheit En*de* Venus is die planete der schoon-
der en*de* claerder menschen talwarich[199] en*de* converseren
geerne metten groten en*de* edelen en*de* die schoon ogen
hebben Si sijn middelbaer van statueren ende sijn
cloeck van spreken ende si beminnen dye cierheyt
des lichaems en*de* singhen ende dansen[200] En*de* daer Ve-
nus naest der aerden is / die van daer ginc opwerts
[hsn: ster] alle dage*n* .x. mil*en* die souder come*n* bin
ne*n* .lxxx. iaren .ix. weken en*de* enen dach[201]

Mercurius heeft twee huysen.

ℂ Virgo is zij*n* essentiael huys daer i*n* v*er*
blijt hi he*m* ende is heet en*de* droge coleric*us* En*de* Gemini is zij*n*
accidentael huys heet ende vucht sanguineus. En*de* hy
gheuet dat kint in die seste maent alle die gaten des
lichaems en*de* die tonghe en*de* hi heeft sijn aspect op die
blase[202] En*de* Mercurius heeft een gracelick lichaem va*n*
cleender statueren[203] met een dunnen baert En*de* nae d*er*
sielen sijn Mercurius kinder wijs / subtijl hebben- [N4r]
de die philosophie lief en*de* die consten. ende si sijn soec
kers der consten en*de* van schoonder spraken. ende hy

---

[197] WV: 'ende '(...) herte'ontbreekt.
[198] WV: 'in den mannen / e*nde* in dye vrouwen dye vrouwelicheit'ontbreekt
[199] WV: 'ouer al werdych'
[200] WV: 'ende singhen. / ende springhen ende dansen.'
[201] WV: 'Ende daer (...) dach' ontbreekt.
[202] WV: 'en*de* (...) blase' ontbreekt.
[203] WV: 'natueren'

vercrijcht veel vrienden mer hi is niet gheluckich /
en*de* hi is van goeden raet en*de* hi en is niet ontrouwe
En*de* Mercurius heeft alle qualiteyten. daer om is hi
metten goeden goet en*de* metten quade[e]*n* quaet

[hsn: maan]] **Luna heeft een huys.**
Ca*n*cer ist d huys va*n* Luna cout en*de* vucht en*de*
die mane volmaect dat kint in de seuende maent en*de*
en*de* [sic] geeft hem die lose oft longheren ende deylt die le
dekens nae sijn behoerte En*de* heeft sijn aspecte op die
herssenen en*de* gheeft oec die sweetgaten in d*at* vleesch
En*de* dye mane settet dat eynde der planeten en*de* dan
beghint dat kint te arbeyde*n* om ter werelt te comen
Ende die kinder die dan geboren werden bliue*n* dan
wel te lijue Mer in die achste maent so comt weder
die planete Saturnus regneren en*de* dye benauwet
die weghen der geboerten met sijnder couth*eit* Daer
om segghen die astonomi dattet kint geboren in de
achste maent blijft doot of sterft En*de* om dattet kint i*n*
die seuende maent so seer ghearbeyt heeft en*de* heuet
he*m* gekeert daer ist dick soe cranck af dat hem luttel
roert dat die moeder in die achste maent nyet en ge
uoelt dicwils En*de* in die .ix. maent so comt weder reg
neren ouer dat kint Iupiter en*de* comt alle dinck v*er*be-
teren en*de* verstercken met sijnre warmer vuchtich*eit.*
en*de* daero*m* ist dan bequaemst tkint ter werelt te come*n*
Dat kint onder de mane is wilt en*de* loopt al omme [N4v]
en*de* wil selden dienen / en*de* al dienet yemant ten blijft
daer niet langhe bi. en*de* tis ongestadich ende draecht
geen sorghe mer tis vrolic ende heeft een blide aen
sichte en*de* is van middelbaer statueren en*de* heuet .ij.
ghelike oghen En*de* si is hoghe vander aerden d*at* een
gaen most .xxx. iaer lanck e*nde* vijf weken en*de* .ix. dage*n*
alle daghen .x. milen Die mane is dat derdendeel so
groot als alle aertrike En*de* aertrike is groot (ghelijc
in dit veersken staet. Quadraginta duobis tantu*m*
milia no*n* plus ut p*ro*bat Ambrosius / co*n*tinet terraru*uam*
orbis) dat is .lxxxiiij. M. milen also Ambrosius seyt[204]

Die dispositie der manen
₵ dat eerste quartier der manen is heet en*de* vucht.
Dat anderde quartier is heet en*de* droghe. Dat derde
quartier is cout en*de* droghe. Dat vierde quartier is
cout e*nde* droghe.[205]
¶ Een yeghelic sal he*m* wacht*en* dat die mane bi nacht
doer enige gaten of vensteren niet schine*n* als hi sla-
pet wa*n*t hi soude daer af crigen grote pine int hooft
en*de* oec mede de*n* reuma / dats de*n* snof also dat he*m* veele

[204] WV: 'also Ambrosius seyt' ontbreekt.
[205] WV: Deze tekst is in WV opgemaakt als tabel.

vuchticheit uter nasen loopt[206] En*de* die dit heeft sal va-
sten en*de* luttel drincken en*de* veel waken op dat die hu-
moren die gheresolueert werden vander spijsen en
de dranck nyet en climmen opwaerts totter hersse-
nen ende vermeerderen die passie of siecte voerseit
te weten den snof ofte loop uten hoofde en*de* uuter na-
sen Die medecijnmeesters seggen dat dese passie of
siecte is die moeder ende oerspronck van allen siecte*n*
in des menschen lichame.
[hsn: vrouwenlichaam met organen; tekst deels in spiegelbeeld] [O1r]
¶ Van die verduwinghe en*de* digestie der spisen
D At leuen des menschen is principalijc ghestelt
in humide radicali (dat is in die radicael vuch-
tich*eit*) en*de* als die gebreect dan sterft die me*n*sche. En*de* o*m*
datter oeck is in den mensche die natuerlijcke hitte / [O1v]
welcke hitte verteert van die radicael vuchticheyt
als si anders niet en vint. En*de* om die te houde*n* in zij*n*
cracht soe heeft die natuere gheordineert die verdu
winghe en*de* die v*er*anderinghe der spijsen / doer welck
v*er*anderinghe die radicael vuchticheyt werdt ghere
pareert en*de* wed*er* gesterct int geen dat die natuerlijke
hitten vand*er* vuchticheit genomen heeft Als die spij
se gheknout is en*de* valt inder magen daer is deerste
v*er*duwinghe / en*de* dair wert dat eertachtich onreyn ge
scheyde*n* vand*en* reyne. en*de* dat onreyn wert gesonde*n*
totten dermen en*de* wert wtgeworpen doer den eers
en*de* camerganc En*de* dat reyn wert gesonden totter le
ueren en*de* daer gheschiet dye tweede digestie en*de* v*er*du-
winghe. en*de* daer wert weder ghescheyden die wate
rachtich onreynheit vanden reynen / en*de* dat onreyn
wert gheschict totter blasen en*de* wert wtgheworpen
doer dat water maken En*de* dat reyn wert gesonden
ter herte*n* en*de* daer wert dye derde digestie / ende daer
wert wed*er* dat onreyn vande*n* reyne*n* gescheyde*n*. ende
va*n* dat onreyn wert tsaet des mans en*de* dat me*n*struu*m*
d*er* vrouwe*n* En*de* dat reyn is bloet worde*n* en*de* wert doer
grote aderen gesonde*n* doer al tlichaem en*de* daer wert
noch gescheyde*n* dat onreyn vande*n* reyne*n*. en*de* dat on
reyn gaet wech doert zweeten en*de* wert v*er*keert in die
nagelen en*de* dier gheliken En*de* dat reyn wert v*er*wan-
delt in die substantie des genen die die spise v*er*duwet
En*de* also wert die natuerlicke hitte hermaect op dat
si niet en v*er*teert die radicael vuchticheit daert leuen
in is En*de* dese digestien gaen doer ader*en* vande*n* eene*n*
totte*n* andere*n*. als va*n*d*er* mag*en* totte*n* leuere*n* zij*n* .viij. adere*n*[207]
[hsn: hoofd met de zinnen; tekst deels in spiegelbeeld] [O2r]
D At hooft draecht die mensche opwaerts op dat
hi die hemelsche dinghe*n* beke*n*ne*n* soude. en*de* is d*at*

[206] WV: 'dye passie reuma / dats als yemant veel vochtycheden wter nasen loopt'
[207] WV: 'Ende deze digestien (...) aderen'ontbreekt.

edelste va*n* dat geheel lichaem. en*de* daer meest die drie
crahte*n* [crachten] d*er* siele*n* in ruste*n* / en*de* daer die i*n*ween*d*ige sinne*n* i*n* zij*n*
en*de* die .v. wtwendige sinn*en* als sie*n*, hore*n*. riecke*n*. sma
ke*n*.geuoele*n*. come*n* va*n* d*at* voorhoeft als ghi hier siet[208]

Gheval Colericus	Domus mortis Thuys der doot	Flegmaticus Overdaet [O2v/ O3r dwars]
[hsn: Man met soldaat]	[hsn: dood op haar troon]	[hsn: Man met man met zeis]
Sanguijn Inclinatie Outheit	[hsn: beenderen]	Melancolicus Siecte
[hsn: Man met vrouw krijgen een bril van oude vrouw]		[hsn: Man met vrouw op krukken]

Tande*m* oe*n*s peru*n*t ha*n*c mortale*m* do
mu*s* / ad qua*m* sanguineu*m* b*on*u*m* mode
ratu*m* senect*us* co*n*ducit. S*ed* et coleric*us*
accide*n*ti ruit. Sepe flegmatic*us*
excessus occidit. Et melancolicu*s* infir
mitas trist*us* Sic fit mort*is* casus

Alst al gheleeft is so mote*n* alle mensche*n* int huys d*er* doot. waer toe de Sa*n*guijn met goeder oudth*eit* wert gheleyt. maer die Coleric*us* sterft dicwil bi gheual van vechte*n* etc. Die Flegma ticus werdt dicwil ghedoot door ouerdaet / dat is te grote*n* arbeyt doen etc. maer die sware siecte bre*n*get den Melancolicum daer Aldus gheschiet de*n* val d*er* doot.

[hsn: Augustinus] Augustin*us* i*n* zij*n* xij. boeck scriue*n* [O3v]
de op Genesim seyt. dat dye li
chamelijcke dinge*n* en wercken
niet inde*n* geest / wa*n*t die wille is
de vrouwe v*an* har*en* wercke*n* / en*de*
is n*iet* gebonde*n* aen eenich deele
d*e*s lichaems / noch ooc d*at* v*er*sta*n*t.
maer de*n* wil is vry en*de* n*iet* ond*er*ge
worpe*n* d*en* influenci*en* der hemele*n*
En*de* dairo*m* d*at* werck come*n*de wte*n*
vrie*n* wil en co*n*ne*n* die astrologij*n*s
n*iet* voorsie*n* noch daeraf iudicere*n*
℄ Die astrologij*n*s leere*n* ee*n* regel
om te kiesen ee*n* bequae*m* huere o*m*
eenich werck te beginne*n* als ee*n*
wijf te trouwe*n*. come*n*scap te doe*n*
en*de* noch veel meer and*er* dingen
maer si en geue*n* geene*n* regel va*n* dat *o*ns meest va*n* node
is om te kiesen een geluckige huere en*de* co*n*stellacie om
salichlick te sterue*n*. om die pijne*n* d*er* helle*n* te o*n*tgaen. om
inde*n* hemel te comen. ¶ En*de* datme*n* eenige huere oft co*n*
stellacie kiesen wil om comenscap te doen / om trouwe*n*
een wijf / dat en admitteert die natuerlijcke rede*n* niet
Aug*ustinus* seyt int .vij. ca*pittel*. d*e*s boeck vand*er* stadt gods[209] O gro
te soth*eit* te kiesen een huere om te trouwe*n* een wijf En*de*

[208] WV: (...) 'die crachten der sielen / ende daer die in- | wendijghe ende wtwendijghe sinnen | in sijn. Als die figuere ons allen bewijst.'
[209] WV: 'int .vij. ca*pittel*.' ontbreekt

hi seyt in zij*n* lxiij. s*er*moe*n* Die gelouige mensche*n* en sulle*n*
niet meene*n* dat de voorsienich*eit* gods in eenigen tijde*n*
op eenige plaetsen d*er* wereld absent is / oft dat ae*n* d*er* ster
re*n*macht ha*n*get eenich p*ro*fijt van die v*er*tieringhe d*er* we
relt / maer dat alle dinge*n* worde*n* geschict bi de*n* wille d*e*s
oppersto*n* rechtuerdichste*n* en*de* goed*er*tiere*n*sten conincs.

[hsn: Man en vrouw] **Die natuere van** [O4r]
d*en* vier complexien

H Et is te wete*n* d*at*
die vier complex
ien. als Sanguijn Co
lerijn Flegmatijck en*de*
Melancolick sijn inde*n*
mensche mer niet i*n* ghe
liken sterck.[210] wa*n*t e*e*n
me*n*sche heeft altijt een
va*n* desen vieren die in
he*m* meest dominert en*de*
die overha*n*t heeft daer
dan die mensche meest nae gheinclineert is

Van der complexien Sanguijn

S Anguinea complexio is heet ende vucht. si sijn
gehaert / genuechlic / stout / getimpert / milt. ende
comt tot goeden ouder[211] / en*de* sal slecht hare hebben en*de*
niet calu sijn En*de* die hitte is in Sanguineo sterc ind*er*
natuere*n* en*de* is meer geneycht tot quaetheit dan fleg-
maticus en*de* melancolicus / en*de* meer tot leringen wa*n*t
hi subtijl is va*n* sinnen en*de* connen alle dingen begrij-
pen lichtelic. mer hi en doetter soe grote*n* arbeyt nyet
toe als mela*n*colic*us* en*de* flegmatic*us* Sa*n*guinei boeliere*n*
geerne tsi vrou of man / si sijn vrolic en*de* lachen en*de* sin-
gen en*de* springhen en*de* sijn root int aensichte. die somi
ge sijn coen en*de* hebbe*n* veel vleesch / dye somige vreck
en*de* duechdelic Saguine*us* is natuerlic vet ende sterck
geuleescht met eene*n* bliden geest en*de* drincken geerne
goede*n* wijn en*de* eten gerne vande*n* beste*n*. Si sijn blijde
va*n* aensichte want altijt lachen si uter natueren des [O4v]
bloets. si sijn minlic va*n* aensichte / suet van spraken /
wa*n*t tbloet doet blosen en*de* geeft natuerlijke voys. sy
sijn tot co*n*sten geneycht wa*n*t si lichtelic ee*n* dinc begri
jpen. si sijn milt / amorues / van goede*n* zeeden en*de* stout
uter natuere*n* en*de* singen gerne ₵ Sanguine*us* seyt
₵ Mijn natuere is heet ende vucht
Daer om ben ic ghelijc der lucht
Mijn haer bruyn root mijn aensicht bly
Van allen leden schoon daer by
Goedertieren subtijl van sinnen

[210] WV: 'euen' JvD: 'nietighe- |den
[211] WV: 'en*de* come*n* | tot goede*n* ouderdom'

Om te wesen inder vrouwen minnen
Singhen / springhen tot allen hueren
Is mijn leuen bi natueren
God die moet die vrouwen eeren
Ende alle die gheen die minnen leeren
Den vroukens wil ic alle mijn leuen
Dienen sonder eenich begheuen

[hsn: man slaat vrouw met stok] **Vande*n* Coleriken**[212]
C Olerici sijn heete
en*de* droge lange le-
uende. e*nde* leuen sy ouer
lx. iaer soe werde*n* si calu
en*de* hebben luttel haers.
Si sijn seer haestich tot
allen dingen wter hitte*n*
der complexien / welcke
hitte den mensche doet
oec haestelic steruen Sy
hanteren eerde[213] en*de* vorde
ren een andere*n* daer toe
P1[r.] toe [‘toe’weg] Si leeren haest midts der hitten. si eten geerne
haestelic. si sijn milt en*de* liberael daer o*m* werde*n* si ghe-
eert Si sijn bedriegers / haestich v*er*stoert en*de* toernich
en*de* stout ende cloeck doer die hitte des bloets Si sijn
scarp en*de* subtijl va*n* sinnen / gemeenlic magher ende
droghe va*n* natuere*n* en*de* sijn va*n* stercker roder verwe*n*
Colericus seit
Mijn natuere ghelijct den vier
Ic be*n* v*er*toernt herde schier En*de* v*er*soent in corter uren
Coen stout be*n* ic va*n* natuere*n* Va*n* clene*n* led*en* wel ghedaen.
Mijn haer is ghelijc den goude beuaen
Mij*n* ae*n*sicht mager en*de* root Va*n* alle sorge*n* be*n* ic bloot
Der vrouwen dienst is goet spel
Mer ick en cans niet ghemaken wel
Dat doet mijnder herten grote pijn
Want is sie gheerne die vrouwen fijn
[hsn: man met snaarinstrument;
vrouw met harp] ¶ **Vande*n* Flegmatike*n***
F Legmatici zij*n* cout
en*de* vucht ende va*n*
plo*m*pe sinne*n* en*de* hebben
hare opt hooft tusschen
dblont en*de* tswarte bleec
va*n* verwe*n* bedriechlick
v*er*rade*r*s bloede va*n* herte*n* /
en*de* si slape*n* en*de* spuwe*n* ve

[212] WV: opschrift ontbreekt
[213] WV: ‘eer’

le en*de* sijn wat wit onder
dat aensicht en*de* speelen
gerne op herpe*n* luyten
en*de* and*er* snaerspel En*de* si sijn va*n* cleender cracht en*de* sy
sijn wit en*de* bleeck en*de* grof va*n* lichame wt haerd*er* cou-
der en*de* vochter natuere*n*. en*de* sijn seer geneycht[214] tot ar
moede en*de* niet tot leringen mer swaer uter coutheit
Flegmaticus seyt [P1v]
Den water ben ic ghegheuen
want cout en vucht is alle mijn leuen
Ic gae alties ghelijck een droom
Plo*m*p va*n* clergien als een boom Ic be*n* traech tot alle dinghen
Mijn sinnen vol plompheden wringen
Vet o*n*duchtich als e*en* koe. Wit va*n* verwen daer toe
Ic en gheue niet om die vrouwen
Nochtans mach icse geerne aenscouwen[215]
Mer begonste ic yet te minnen
Soe soudick altemael ontsinnen

[hsn: vrouw strekt armen
uit naar man] **Vande*n* Mela*n*colike*n*.**
M Ela*n*colici sijn cout
en*de* droge niet blo*n*t
noch gelu maer swart[216]
va*n* hare bloede en*de* v*er*ra-
ders en*de* si sijn nyet dor-
stich want hitte maect
dorst Si sijn hatich / tra
ghe / truerich / slecht / on
beheyn / v*er*getelick[217] wter couder natueren Si be
gheren luttel van haer
der truericheit wegen /
en*de* mogen luttel va*n* haerd*er* coude*n* wegen Si sijn ghe-
meenlic nidich en*de* quaet droeue swaer en*de* do*n*cker va*n*
geeste Si sijn va*n* luttel sprake*n* ende gene*n* slape uter
couder en*de* droger natuere*n* wa*n*t si seer lichtelic v*er*wac-
kert sijn met een cleen geruchte oft dinghe. si sijn tot
leringhe geinclineert en*de* sijn va*n* goeder memorie en*de*
va*n* vasten propoost en*de* opsette[218] so datmense nyet wel [P2r]
va*n* haer meninge brenge*n* en can Si menen ne*m*mer-
meer tot hoecheit te come*n* mer altijt te bliue*n* in hair
catiuicheit wt haerd*er* drouer natuere*n*. Si sijn vaste
houdende en*de* beminnen die scriften en*de* doen geerrne
grote abstinentie en*de* sijn simpel int ghesichte.
Melancolicus seyt.

[214] WV: 'geneycht' ontbreekt.
[215] WV: 'Ick en gheue om die vrouwen niet owach | Nochta*n*s icse gheern aenscou | wen mach
[216] WV: 'met swart haer'
[217] WV: 'v*er*getelick'ontbreekt
[218] WV: 'opstellen'

Die aerde heuet mi in haer ghewout
want ic ben droghe ende daer toe cout
Als een doot mensche ben ick ghedaen
Met veel gepeyze*n* ben ic beuaen Nidich / droeuich en blode.
Mijn hare swart / mijn caken snode
Va*n* clene*n* lede*n* wel beset Met grot*er* vrecheit besmet
Om alle die vrouwen die nu leuen
En soudick min dan niet oec gheuen
Mer al dat daer die minne bi staet
Dat is mi van natueren quaet

[hsn: = F4v. rechts] **Om te weten in wat planete een mensche gheboren is**[219]

WIldi practiseren den planete
van eenen mensche Soe ne
met den name[220] va*n* sijnre moeder die
eerste letter daer af en*de* telt hoe ver
re die letter staet inden A b c. en*de* ne
met dan den name vanden persone daer ghy sijns
moeders name af hebt / ende neemt die eerste letter
van des persoons name ende tellet oec hoe verre de
letter inden A b c. staet met ghetale Exempl*um*.
Oft u moed*er* hete Agnes en*de* ghi heet Ian. Nu is dye
[P2v.] eerste letter va*n* uwer moed*ers* name .i. inde*n* Ab c. en*de* v***an***
uwe*n* name is I en*de* is .ix. in de*n* Abc. Nu ne*em*t .i. e*nde* .ix.
dat maect .x. nu neemt . ix. va*n* die .x. en*de* werpet die .ix.
wech so blijft er .i. so is Sol u planete So doet va*n* al
le name*n* end*e* werpt altoes .ix. wech so langhe als ghy
.ix. telt so verre als daer wat meer blijft dan .ix. mer
blijfter .ix. en*de* niet meer. da*n* suldi die .ix. houde*n* ende
daer na rekenen. En*de* als daer dan blijft int ghetal.[221]

	i. ofte .viiij.	Sol
	ij. ofte .ix	Venus
Blijfter	iij so is u planete	Mercurius
	iij.	Luna
	v.	Saturnus
	vi	Iupiter
	vij.	Mars

₵ Iupiter en*de* Ven*us* sijn goede planete*n* Saturn*us* en*de*
Mars sijn quaet Sol / Luna Mercuri*us* sijn ond*er*scey

[219] WV: 'Een leeringhe om te weten in | wat planete een mensche | gheboren is
[220] JvD: 'Wildi practiseren den planete van eenen mensche Soe nemet die name (...)' WV: 'Men sal neme*n* den name (...)'.
[221] WV: 'Ende (...) ghetal' ontbreekt.

de*n* / mette*n* goede*n* goet / met den [hsn: boer met werktuig]
quade*n* quade*n* [‘qaeden’ weg] quaet En*de* wat
Saturn*us* v*er*derft dat v*er*betert
Iupiter als hi regeert. Ende
wat Mars v*er*derft dat verbe
tert Ven*us* als si regneert[222]
¶ Der boeren regel of prono
sticatie van den .xij. nachten.[223]
Stormet en*de* waeyet den
wint seer op den heiligen
Kerstnacht. dan steruen de he
ren vanden lande*n* ende rijke
machtige liede*n* vand*en* steden
Wayet den wint weer des anderen nachts soe wa [P3r]
sset dan daer luttel wijns
Als den derden nacht die wint waeyet dan steruen die
machtighe hoofden der landen.
Waeyet opten vierden nacht. dan werdet ho*n*ger
ende dier tijt inden landen
Alst waeyet opten vijfsten nacht dan steruen ve
le gheleerde lieden ende meesters in clergien.
Opten sesten nacht wayet dan soe comt dat iaer
vele oefts. als appelen / peren / noten. etc.
Alst waeyet opten seuensten nacht. dat en sal dat
iaer noch scaden noch baten
Wayet opten achsten nacht so steruen dan veel
ander menschen
Opten .ix. nacht waeyet dan seer soe werden in
dat iaer veel lieden sieck ende oeck steruen
Wayet opten .x. nacht so sullen dat iaer veel huy
sen neder vallen e*nde* oec veel houts ende bomen
Opten .xi. nacht wayet dan soe werden sterften.
Alst opten .xij. nacht waeyet. dan wert in dat iaer
grote onurede / orloghen en*de* striden inder werelt.[224]
Die Quatertemper daghen
₵ Den eersten Goensdach[225] in deerste heel weke vand*er*
vasten Den eersten Goensdach nae Sinxen
De*n* eersten Goensdach nae heylich cruysdach inden
herfst D*en* eersten Goensdach na sinte Lucien dach

Die meester Esdras scrijft vanden .vij. eersten[226]
daghen in Loumaent / als op elcken dach comt
den Iaersdach

---

[222] WV: ‘als si regneert’ ontbreekt.
[223] WV: ‘Der Boeren pronosticatie. | C Die boere*n* neme*n* hare*n* regel va*n* die .xij. nachten.tusschen | Kersmis en*de* dertiendach. Want wayet of stormet opten.’ Laatste regel slechts een keer, bijv. C K ersnacht. Dan steruen die heeren vanden landen.’ Tekst van voorspelling in de lengterichting van boven naar beneden.
[224] WV: ‘inder werelt’ ontbreekt.
[225] WV: gebruikt ‘Den eersten Goensdach’ maar één keer.
[226] WV: opschrift: ‘Een pronosticatie vande*n* Iaersdach.’

Comt den Iaersdach op den. (dwars in de lengterichting van boven naar beneden) [P3v]

Sondach. soe salt sijn groot achter winter
en*de* weecken oost / luttel wijns / veel scapen / lut-
tel honichs en*de* alle ander dinghen ghenoech

Maendach. so salt mistich winter sijn / goe-
den en*de* windich somer / quaden oost / niet veele
fruyts / luttel wijns. veel scapen sullen steru*en*.

Dinxdach. so salt sijn een mistich winter / ee*n*
windinghe vasten / een droghe somer ende vee
le fruyts en*de* seer veel van allen coren / luttel ho
nichs ende veel wijns.

Goensdach. so salt een stuer winter sijn / ee*n*
swaer vasten / een drooghe somer / goeden oost /
veel wijns in veel steden / veel scapen sullen bederuen

Donredach. so salt sijn droge win
ter / goede vasten / een weecke somer / grote*n* oost
veel wijns in veel steden / veel oude liede*n* sullen steru*en*

Vrydach. so salt seer mestich winter
sijn een goede vasten / een droghe somer en*de* seer
windich ende goeden oost. luttel fruyts / luttel
wijns / luttel honichs

Saterdach. so salt sijn groot water / mistich
winter / swaer vasten / goeden oost / veel wijns /
ende groot tempeest in die zee / en*de* tsal sijn goet
tijt / veel fruyts en*de* alle dingen ghenoech / ende
veel huysen sullen verbarnen in die werelt

D En achterwinter suldi weten hoe lanc en*de* cort
hi is[227] Neemt dat gulden getal en*de* de sondachs
letter boue*n* en*de* gaet ned*er*wert tot dat ghi tegen tgulde*n*
getal comt daer die linien tegen een stoten e*nde* dat sel
uer dat ghi daer vint betekent die weeken tusschen [P4r]
Kersmisse en*de* Vastelavont En*de* die witte punte*n* die
bouen die sondachsletteren staen die betekenen da
gen die daer meer sijn totten weken Exemplu*m*[228]

Tgulden
ghetal [hsn: zes dobbelstenen met ogen 1-6]

	A	B	C	D	E	F	G
i	viij	viij	viij	viij	vij	vij	vij.
ij	vi	vi	vi	Vi	vi	vi	vi
iij	ix	ix	ix	Ix	ix	viij	viij
iiij	iiij	vij	vij	vij	vij	vij	vij
v	vi	vi	vi	Vi	v	v	v
vi	ix	ix	viij	viij	viij	viij	viij
vij	vij	vij	vij	vij	vij	vi	v
viij	x	x	x	X	ix	ix	ix

[227] WV: opschrift: 'C Om te weten den achter winter.'
[228] WV: 'Exemplum'ontbreekt.

ix	viij	viij	viij	viij	viij	viij	viij
x	vij	vij	vi	Vi	vi	vi	vi
xi	ix	ix	ix	Ix	ix	ix	ix
xij	viij	viij	viij	vij	vij	vij	vij
xiij	vi	vi	vi	Vi	vi	vi	vi
xiiij	ix	ix	ix	Ix	viij	viij	viij
xv	vij	vij	vij	vij	vij	vij	vij
xvi	vi	vi	vi	V	v	v	v
xvij	ix	viij	viij	viij	viij	viij	viij
xviij	vij	vij	vij	vij	vi	vi	vi
xix	ix	ix	ix	ix	ix	ix	ix

N Yema*n*t en wilt he*m* storen die dit siet of hoert le [P4v]
sen wa*n*t tis gedaen o*m* v*er*stroyde sinne*n* vol mela*n*-
colie te v*er*solaceren en*de* nyet o*m* tgheloue daer in te stellen
al valt somtijts waer. wa*n*t al sijn hier bescreuen die
influentie en*de* toeneygentheit der co*n*stellatien / teeke
nen en*de* planete*n*. si en brengen nochtans gheen noot
sakelicheit in also dattet geschien moet na dat rege
ren der planete*n* w*an*t alle dingen staen in die machti
ghe hant gods. En*de* elc mensche heeft sinen eyghen
vryen wille / hi mach die toeneygentheit volgen oft
wederstaen wa*n*t die constellatien der hemelen bren
gen wel inclinatie en*de* toeneyghentheit maer gheen
nootsake dat alsoe sijn moet[229] Mer laet ons soe doen
dat wi ewelick verbliden moghen[230] Amen
₵ Bi mi Ian van Doesborch. Anno.M. CCCCC
ende .xviij. den .vij. dach in Februario.[231]

Cum privilegio
[hsn: wapenschild]
[drukkersmerk met randen] [P5r]
[Blanco] [P5v]
[Blanco] [P6r]
[Blanco] [P6v]

[229] WV: Op dese voers*eit* dinghen ende | influencien der hemelen / | der sterre*n* / ende der plane- | ten en is gheen sekerheyt | te stellen / al gheue*n* si toeneyghentheit | si en connen niet benemen den vrien | wille. Ende oeck sijn alle dinghe*n* ghe- | stelt inden wylle des almachtijghen | gods / en*de* niet in die toeneyghentheit | noch influe*n*tie der hemelscer lichame*n*
[230] WV: O Vos omnes | qui transitis | per viam / at- tendire et vi- | dete so est do- | lor meus. JB: vidite | si est dolor si- | milis sicut dolor meus
[231] WV: C Gheprent in dye stadt van Antwerpen buy / | ten die camer poorte Inden gulden Eenho- | ren Bi mi Willem Vorsterma*n*. Int iaer | ons heeren. M.CCCCC.ende. | XXII.

Appendix

WV J2vr/J3r [hns. Heelal met de hemelsferen en tekens van de dierenriem; links- en rechtsboven identieke buste van een geleerde; links- en rechtsonder identiek wapenschild]

C Vanden hemelen.

E En oppersten hemel
Is Celum Empiriu*m*
en*de* is die plaetse der
salighe*n* / ende totter
contemplacyen gods. Ende wa*n*t
die salighe sijn in die ghebruyc
kenis des eewighe*n* lichts / daer
om behoort wel dat den opper-
sten hemel dye plaetse der salij-
ghen sal sijn licht schijnende en*de*
onberoerlijcke sonder eenighe*n*
omloep stille staende. Daer na
is Primu*m* mobile Daer nae ce-
lum aqueum. Inden achtsten
hemel sijn al die sterren sonder
die .vij. planeten die onder den
achsten hemel haren loep heb-
ben O laet ons nu ouerdencke*n*
wat schoonder ruymer lichter
plaetse is den hemel / ende wat
nauwe doncker plaetse is dye
helle / die in dye alder vorderste
plaetse is van dat eewich lych-
te dat is int middel der aerden.
[hns: buste Albertus]
Albertus. Dye helle is van
ons .iii.M.CC. ende .L. milen.
Hns. [drie delen van de lucht] [J4v]

V An die drie delen der lucht en*de* van die plaet-
se der duuelen. Van die vierighe impressien
vlammen / vieren / ende branden dye in dye
lucht ghenereren / ende diemen dicwil inder
lucht siet. ende omtrent der aerden.

D Ie lucht wert gedeylt in drie deelen. In dat [K1r]
opperste / middenste / ende nederste. Dat op-
perste deel is by dat element des viers ende
dat deel is puer subtijl ende lycht als dat ele-
ment des viers ende het is warm vanden sterren ende
van dat element des viers ende daer en comen winden
noch reghen / ghelijck dat beuonden is van hem lyeden
die op die hooste berghen gheweest sijn daer si litteren
on dat lant screuen / ende quamen daer weder nae een iaer
ende vonden die litteren heel ende volcomelijc staen ghe-
lijc sise daer gescreue*n* hadde*n* In dat deel der lucht [hsn: Perpendicilum]

come*n* vierige inpressien / en*de* meest inde*n* Mey en*de*
inde*n* herfst als alle dinghe*n* matich sijn dan sijn
dye vapore*n* oueruloedich in hitten en*de* climme*n* op
in dat opperste regioen / en*de* als dye vaporen sijn
meest benede*n* v*er*gad*e*rt en*de* is boue*n* smaeld*er* gelijc ee*n*
[hsn. Lancea] kersse als dat wert ontsteke*n* dat schijnt als
waterpas / gelijct dese figuer en*de* heet in la-
tijn perpendiculu*m* Sijn die vapore*n* benede*n*
weenich grof en*de* boue*n* smalder / dat wert o*n*tsteke*n*
en*de* scijnct een lancie te wesen / en*de* heet [hsn: Candela]
Lancea. Sijn dye vapore*n* seer sterck
bi een gepact en*de* is dan gelijc ontste-
ken om die verheit soe schijnttet een
[hsn: Sintille] kersse / ende heet Candela
Sijn die vaporen aen
allen eynden euen dick
ende wert allen telcken
ontsteken dat vliecht in
die lucht als voncke*n* va*n*
eenen oeuen / ende heet
Sintille
C Sijnder vaporen luttel en*de* moghen hem niet ghelijc wt [K1v]
stercken / en*de* dat wert nochtans ontsteken en*de* vliecht op-
waert ende dat heet subascendens. En*de* dese voerseide impres-
sien gescieden in dat opperste deel oft regioen der lucht.
D At middelste regioen is so verre van dat element
des viers dattet daer af niet en mach verwarme*n*
en*de* is oec so verre vander aerden dattet die rayen der son-
nen oec niet en moghe*n* v*er*warme*n* / en*de* is een plaetse donc-
ker en*de* vol onweders ende tempeeste*n* / ende is dye woeninge
der duuele*n* / daer werden die waterighe impressien als
[hs. hagel en sneeuw] haghel snee. etc.
In dyt regioen comt somtijts
een impressie gehete*n* subdesce*n*
dens / en*de* geschiet als die vapo-
ren middelachtich warm sijn
en*de* climme*n* nyet doer dat middelste deel der lucht / mer si
bliue*n* daer v*er*sterct doer die coutheit der lucht / dye die va-
pore*n* omuange*n* en*de* werden ontsteke*n* en*de* valle*n* nederwaert
en*de* si werde*n* somtijts wtgeworpe*n* van een coude wolcke
en*de* si worde*n* somtijts wtgedaen vande*n* coude*n* wolcke*n* en*de*
werde*n* somtijts ghedect vande*n* wolcken / en*de* als die wolck
wech is dan schijnet weder / ende dese impressie comt in
[hsn. twee geiten] dat middelste deel der lucht.
D At nederste deel of regioen der lucht
is bi dat water en*de* bider aerde*n* / en*de* d*at*
deel warm en*de* v*er*licht va*n* d*at* wederschijn der
sonne*n* / en*de* dat is op deen tijt meer da*n* op die
ander / nae den tijt vanden iare. C Die va-
poren een luttel warm bliuende bider aer-

den in dat nederste regioen der lucht / en*de* der
vaporen is veel / en*de* doer die coutheyt des
nachts werde*n* si gedreue*n* en*de* ghestarct / en*de* werde*n* ontste-
ken / en*de* / dat deel datter ontsteken is sprinct [hsn: Capra saltans] [K2r]
opwaerts / daer om heetet Capra saltans.
ende het schijnt oft vyer waer datme*n* doer
een pijpe blies.

C Sijnder vaporen niet veel ende dat
werdt ontsteken ende valt neder ghelijck
sterren / ende daer af vontmen dycwyl dat
lijteyken.

C Sijnder veel vapore*n* ende seer te sa-
men ghedronghen dat wert ontsteken en*de*
blijft staende inder lucht ende die mensche
gaende ouer wech drijft die lucht met sine*n* [hsn: zot vuur]
ganck / dat vyer sal voer hem gaen oft het
sal hem volghen / ende dye heet. Ignis fa-
tuus / dat sotte vyer. Ende dyt sietmen al-
der meest bi die ganghen / kerckhoue*n* cooc-
kenen / ende ander plaetsen daer veel vis-
cose humoren sijn.

S# In daer veel vapore*n* ende on-
ghelijc in die dickheit / dat bei-
de eynden smaelder en*de* cleen- [hsn: vliegende draak]
der sijn / en*de* in d*at* middel groot
ende grof ghelijc eenen buyc /
daer dat eynde werdt gherekent voer een
hooft ende dat ander eynde voer den stert
ende dat wert ontsteken / ende heet draco vo-
lans / die vlieghende drake blasende vier en*de*
roock. Ende ist datme*n* noch ander impres-
sien in die lucht siet dye machme*n* lichtelijc
onderscheyden by desen voerseyden ghe-
noemden impressien.

[WV 1522 / JB 1531]

D It sijn die .x. oudtheden des menschen / te rekenen van allen .x. iaren [begin WV:] tot .C. iaren toe.Want tot allen .x. iraen veranderen die sinnen ende natueren [JB: dat slepen] der [einde WV] menschen. Ende tot allen .x. jaren wert die mensche metter toeneyghentheyt [begin WV: ende natueren ghelijct eenighen beesten. ghelijck hyer feguerlijck bewesen werdt [einde WV]

Hsn	hsn	hsn	hsn	Hsn	hsn	hsn	hsn	hsn	hsn
.x. iaren ee*n* ki*n*t gelijct | der ionger geyte*n*	xx iare*n* ee*n* io*n*gelinc. | een Calf.	xxx iare*n* een man. | Een stier	xl. iare*n* wel gedae*n*. | een leeuwe	l. iaren stille stae*n* | een Vosch	LX jaren af een wolf	lxx. iaren d*er* siele*n* be- | ware*n*. een hont	lxxx. iare*n* d*er* werelt | toorn ee*n* Cat	xc. iare*n* d*er* kind*er* | een esel	C iaren ongenadich | Gouden Gans
Hsn	hsn	hsn	hsn	Hsn	hsn	hsn	hsn	hsn	hsn
Ten .x. iare*n* ee*n* kint | driuende den top | Wijsheyt is da*n* in | hem niet vele | Geliket d*er* ionger | geite*n* springe*n*de op Ne*m*mermeer v*er*saet | van spele	Een io*n*gelinc is hi | ten .xx. iaren | Dan bedrijft hy | wond*er* te die*n* tijde*n* | Hi gelijct d*en* calue | re*n* gequelt m*et* blare*n* | Me*n* siet he*m* die wijs | heit stelle*n* besiden |	Te*n* .xxx. iaren is hi | gheheten ee*n* man | De*n* stier gelijcke*n*. | die mett*er* natueren | Willende stoten | en*de* vechte*n* dan | Die he*m* eenich | sins berueren	Wijsh*eit* wil hi ten | xl. iaren doen. | Mer bi moedich *eit* | des leeuwe*n* koen | Wilt hi oock we | sen ghesien | Daero*m* valt hi dic | wil i*n* o*n*wijs plien	Alle practiken is | hi nu vol | Wa*n*t .l. iare*n* heeft | hi tusschen zij*n* oore*n*. Gelijc die lose vosch in sijn hol | En wilt hi va*n* v*er*liese niet horen	Te*n* lx. iaren gaet | [hi] af [Der] gieriche*it* is | in hem gevloyt | Gelijc die wolf | [nem]e*n*de sine*n* draf |on]d*er* een cudde sca | pen [vet] gegroyt	Lxx. iaren wilt hi zij*n* | siel bewaren | Hi alle vruecht | van he*m* veriaecht | Ghelike*n*de de*n* hont | nae dat verclare*n* | Des gelijcx hi oec | dagelicx knaecht	Lxxx. iare*n* werdt |hi verstoten. | Hy is ald*er* werelt | verdriet Gelike*n*de d*en* catte*n* | die mette*n* poten | Om warme*n* bi | den viere vliet	Te*n* .xc. iaren de*n* esel | ghelijckende Ongeacht en*de* der | kinder spot Wa*n*t v*er*sta*n*t iuecht | is he*m* beswikende | Elc begheert zijn doot die bitter noot |	Te*n* .c. iare*n* heeft die doot ghe | wracht Ghelijckende der Gans | ghepluct ghegheten werd | Soe plucken die vrienden | dat goet meest gheacht Dat lichaem van den wor | men verbeten werdt